

ИЗВЕШТАЈ

о спроведеном Јавном увиду

о Нацрту Стратегије заштите животне средине – Зелена агенда за Србију и Нацрту акционог плана

Јавни увид је одржан од 4.12. 2024. до 24.12.2024. године, а представљање Нацрта Стратегије одржано је 4.12.2024. године.

У току Јавног увида достављене су сугестије заинтересованих страна и то:

1. Гојкан Стојиновић;
2. Јелена Видојевић;
3. Богдан Лачњевац;
4. Александар Петровић;
5. Центар за унапређење животне средине – Владан Шћекић;
6. Центар за унапређење животне средине – Ивана Јовчић;
7. Центар за одрживи развој Србије;
8. Centar za ekologiju i održivi razvoj (CEKOR), zbirni komentari grupe Konventa;
9. Национално удружење за развој органске производње Србија Органика;
10. Органела д.о.о.;
11. UNEKOOP;
12. Милена Антић (за Коалицију 27);
13. Београдска отворена школа (БОШ);
14. Регулаторни институт за обновљиву енергију и животну средину (РЕРИ)
15. Млади истраживачи Србије;
16. Удружење грађана YUROM centar;
17. Електродистрибуција Србије д.о.о Београд;
18. UNICEF;
19. ИОМ;
20. РСЈП;
21. РГЗ;
22. Друштво младих истраживача Бор;
23. Удружење Обновљиви извори енергије;
24. Скејт клуб Kobass;
25. Рајко Пејовић;
26. Милорад Игњатов;
27. Ђорђе Бошкић.

У наставку је дата **Табела** са прегледом коментара, примедби и сугестија на Нацрт стратегије и акционог плана, који је саставни део стратегије.

Због новогодишњих и божићних празника, одговори на коментаре ће бити постављени 15. јануара 2025. године.

I Генерални коментари - Стратегија					
Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Стратегији на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	UNEKOOP		Генерална примедба на понуђену Стратегију и Акциони план је неадекватно третирање цивилног сектора.	Цивилном сектору је додељена улога промотера Зелене агенде. Сходно тим планирана су средства само за активности који се односе на развијање свести и сл. Потребно је планирати активности и мере које ће допринети оснаживању цивилног сектора како би он био и контролни и корективни фактор у и имплементацији Зелене агенде,	
2.	Александар Петровић Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић БОШ Милена Антић (за Коалицију 27)		Општи коментар Који је разлог да образац за достављање коментара буде двојезичан, на српском и енглеском језику?	(Закон о службеној употреби језика и писма) ("Сл. Гласник РС", бр. 45 /91 , 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 - други Закон, 30/2010, 47/2018 и 48/2018 - измењен) јасно наводи да је српски језик у службеној употреби у Републици Србији. Службеном употребом језика и писама, у смислу овог закона, сматра се употреба језика и писама у раду државних органа, а нарочито употреба језика и писама у усменом и писменом општењу органа и организација међусобно, као и са странкама, односно грађанима (Члан 3).	
3.	Александар Петровић Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић		Општи коментар У документу се не помиње израда Националног плана за сушу.	Министарство заштите животне средине је 2020. године започело припрему Програма мера за борбу против дезертификације и деградације земљишта и ублажавања утицаја суше са циљем да се заустави даља деградација земљишта. Израђен је документ „Иницијатива за сушу, Република Србија - Препоруке за израду	

	Милена Антић (за Коалицију 27)			Националног плана за сушу“. Национални план није израђен, нити се ово помиње у Стратегији, иако се суша као једна од опасности услед климатских промена помиње у документу. Суша се помиње и као један од основних проблема у Националном програму прилагођавања на измењене климатске услове и решавање овог проблема је дефинисано међу основним циљевима овог програма (потребно је усаглашавање ових докумената).			
4.	Удружење грађана YUROM Centar		<p>Definisiranje oblasti strategije zaštite životnu sredinu opštih i specifičnih ciljeva</p> <p>Mišljenja smo da bi se u ovom planskom dokumentu mogla naći i oblast neformalnih i formalnih romskih naselja u Srbiji.</p>	<p>Образложење : Postoji značajna razlika između uslova stanovanja Roma i opšte populacije. Romska naselja su prostorne gradske i vangradske (seoske i prigradske) celine pretežno nastanjene pripadnicima romske nacionalne manjine, često viđena i kao mesta prostorne i društvene segregacije Roma. Istraživanja su pokazala da udeo stanovništva iz romskih naselja koje koristi vodu za piće iz vodovoda koja je dovedena do stana ili kuće iznosi 78%. Na vodovodnu mrežu nije priključeno 38% podstandardnih romskih naselja. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva u saradnji sa UN Timom za ljudska prava, u periodu mart–septembar 2020. godine, sproveo je „Mapiranje podstandardnih romskih naselja prema rizicima i pristupu pravima u doba COVID-19 pandemije“. Mapiranjem je obuhvaćeno ukupno 702 podstandardna romska naselja koja se nalaze na teritoriji 94 JLS u kojima živi 167,975 ljudi.</p> <p>Tabela : Mapiranje podstandardnih romskih naselja prema rizicima i pristupu pravima u doba COVID-19 pandemije</p> <table border="1" data-bbox="1087 1328 1583 1414"> <tr> <td>Број ЈЛС на чијој територији се налазе</td> <td>51ЈЛС/159 населја</td> </tr> </table>	Број ЈЛС на чијој територији се налазе	51ЈЛС/159 населја	
Број ЈЛС на чијој територији се налазе	51ЈЛС/159 населја						

				<p>podstandardna romska naselja koja nemaju pristup čistoj vodi ili je taj pristup neregularan</p>		
				<p>Broj JLS na čijoj teritoriji se nalaze podstandardna romska naselja koja nemaju pristup električnoj energiji ili je taj pristup neregularan</p>	35JLS /64 naselja	
				<p>Broj JLS na čijoj teritoriji se nalaze podstandardna romska naselja koja nemaju pristup kanalizacionoj mreži ili je taj pristup neregularan</p>	82 JLS /457 naselja	
				<p>Broj JLS na čijoj teritoriji se nalaze podstandardna romska naselja koja nemaju pristup čistoj vodi, električnoj energiji niti kanalizacionoj mreži ili je taj pristup neregularan</p>	13 JLS/44 naselja	
				<p>Izvor: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva u saradnji sa UN Timom za ljudska prava</p> <p>Prema rezultatima mapiranja, na teritoriji 82 lokalne samouprave se nalazi 457 podstandardnih naselja (65,1% ukupnog broja mapiranih) koja nemaju pristup kanalizaciji ili</p>		

				<p>je taj pristup neregularan i na teritoriji 13 lokalnih samouprava se nalazi 44 podstandardnih naselja (6,26% ukupnog broja mapiranih) koja nemaju pristup ni čistoj pijaćoj vodi, električnoj energiji i kanalizaciji, ili je taj pristup neregularan.</p> <p>Na osnovu predloženih ciljeva Opšti cilj 3: Unapređenje kvaliteta životne sredine smanjenjem zagađenja I Posebni Cilj 3.2: Unapređenje kvaliteta voda kroz integralno upravljanje vodama uz efektivnu kontrolu zagađenja Mera 3.2.1. Izgradnja objekata za obezbeđenje dovoljnih količina vode odgovarajućeg kvaliteta za različite kategorije korisnika, pre svega za snabdevanje vodom stanovništva I Mera 3.2.2. Razvoj sistema za prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda, mišljenja smo da ova oblast svojim obimom obuhvaćenih ljudi I dramatišnošću podataka zaslužuje obradu I predlog mera I aktivnosti u Strategiji I akcionom planu .</p>	
5.	Канцеларија УНИЦЕФ-а у Србији		<p>Препоруке за унапређење препознавања и заштите права деце</p> <p>Конвенција УН о правима детета наглашава обавезу држава потписница да штите права деце у вези са животном средином. Здрав животни простор се сматра кључним за свеобухватну примену Конвенције, а државе имају дужност да штите децу од еколошких штета које угрожавају њихова права, посебно за додатно угрожене групе деце. Поред тога, Комитет УН за права детета експлицитно је потврдио право деце на чисто,</p>		

		<p>здрово и одрживо окружење, пружајући свеобухватну интерпретацију обавеза држава чланица у оквиру Конвенције о правима детета.</p> <p>Деца препозната као посебно угрожена група призната у Стратегији</p> <p>Због својих јединствених карактеристика и специфичних рањивости и поштуне зависности од других, важно је да нова Стратегија експлицитно препозна децу као најугроженију групу у друштву. Ова препознатљивост је кључна за осигурање адекватних услова за њихов развој, минимизирање изложености штетним факторима и унапређење окружења у складу са њиховим потребама, рањивошћу и правима. Њихове физиолошке и метаболичке рањивости чине их посебно подложним штетним ефектима из животне средине, што може имати дугорочне последице за њихов физички и ментални развој. Изложеност загађивачима може имати непосредне, дугорочне и трансгенерацијске последице, повећавајући ризик од разних болести и развојних проблема. Деца из социјално-економски угрожених породица, која су често изложена вишим нивоима загађења, су додатно угрожена</p>	
--	--	--	--

			<p>због смањеног приступа здравственој заштити и информацијама о животној средини.</p> <p>Прекиди у образовању током катастрофа имају дугорочне последице на њихов развој, док специфичне здравствене потребе деце постају сложеније у овим ситуацијама. Деца из угрожених група, као што су деца са развојним сметњама, деца у сиромаштву, деца са хроничним болестима, као и деца избеглице имигранти, суочавају се са додатним препрекама. У географским областима високог ризика, као што су ниске обалне регије и суве области, деца могу бити такође вишеструко погођена.</p> <p>Препоруке</p> <ul style="list-style-type: none"> • Препоручујемо да се мере усмерене на заштиту свих угрожених група прошире уз допуњавање акционог плана, мермака које ће омогућити ефикасније деловање у заштити деце и других угрожених категорија, осигуравајући њихово право на здраво окружење и бољу будућност. • Препоручује се да се у међународни оквир уврсте и УН конвенције у области људских права, јер је и њих Србија потврдила, а садрже норме које се односе на људско право на здраву животну средину. 	
--	--	--	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> • У законодавном оквиру, требало би додати Закон о основама система образовања и васпитања (ЗОСОВ), с обзиром да је један од циљева образовања и “развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;” (члан 8. ЗОСОВ) један од исхода образовања и “4) ефикасно и критички користи научна и технолошка знања, уз показивање одговорности према свом животу, животу других и животној средини;” (члан 9. ЗОСОВ) једна од обавеза ученика да се “стара о очувању животне средине и понаша у складу са правилима еколошке етике” (члан 80. ЗОСОВ). • У институционалном оквиру треба навести и Министарство просвете и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, с обзиром да су одређени аспекти Стратегије и одређене мере повезане са овим министарствима. <p>Демографски подаци о деци и младима Предлажемо да се у оквиру Главе 3 - Тренутно стање у области животне средине и климатских промена, под тачком 3.1 - Основни подаци, додају информације о броју деце и</p>		
--	--	---	--	--

		<p>младих у Републици Србији у односу на удео укупне популације. Ови подаци су кључни за разумевање специфичних потреба ове популације у контексту заштите животне средине и климатских промена, што омогућава боље планирање и имплементацију мера које директно утичу на здравље и благостање најмлађих.</p> <p>Укључивање младих у процесу доношења одлука</p> <p>Подстицање младих и деце да се укључе у питања животне средине је од суштинског значаја, јер њихове јединствене перспективе и иновативне идеје могу донети значајне промене и подстицати одрживу будућност за све. Активним учешћем у дискусијама, доношењу одлука и иницијативама, млади могу допринети новим увидима који одражавају њихове вредности и искуства, што доводи до решења која су и ефективна и релевантна. Њихово укључивање не само да их оснажује, већ и ојачава отпорност заједнице и промовише културу одрживости у генерацијама.</p> <p>Због тога су мере за оснаживање платформи за партиципацију, као што су савети и омладински клубови, кључне за укључивање адолесцената у доношење одлука, омогућавајући им да</p>		
--	--	---	--	--

			<p>изразе своје гласове, бриге и идеје у вези са животном средином и климатским променама. Ове платформе треба активно да укључе младе, посебно из угрожених група, и повежу их са постојећим организацијама и иницијативама на свим ниовима.</p> <p>Утицаји пожара на депонијама Додатно, предлажемо да Глава 3 - Тренутно стање у области животне средине и климатских промена такође истакне утицаје пожара на депонијама на стање животне средине.</p> <p>Обука службеника о правима деце у области животне средине У оквиру Специјалног циља б.1, који се фокусира на изградњу капацитета и побољшање знања за примену стандарда ЕУ и Зелене агенде, предлажемо увођење мера обуке за званичнике о правима деце у области животне средине и обавезама државе према Конвенцији о правима детета. Ова обука треба да обухвати детаљно разумевање Генералног коментара УН бр. 26 (2023) о правима деце и животној средини, са посебним акцентом на климатске промене. Јачање капацитета професионалаца/ службеника на свим ниовима ће осигурати ефективнију имплементацију права деце у заштити животне средине и</p>	
--	--	--	---	--

		<p>њиховом здрављу.</p> <p>Инфраструктура важна за децу</p> <p>Предлажемо да се у оквиру Специјалног циља 1.2 - Побољшање система раног упозоравања, праћење утицаја и смањење ризика од климатских промена, посебно истакне обавеза усмеравања мера, као што су оне за повећање отпорности градова на климатске промене (Мера 1.2.4), ка инфраструктури важној за децу, као што су школе, вртићи и игралишта. Ове мере ће осигурати додатну заштиту и побољшање услова за здравље и благостање деце, посебно у контексту климатских изазова. Ова обавеза доприноси стварању безбеднијег и здравијег окружења за најмлађе.</p> <p>Заштита здравља деце</p> <p>Честитамо Стратегији на признавању значаја здравља деце кроз мере мониторинга респираторних болести и болести узрокованих хемијском контаминацијом воде, чиме се осигурава њихова заштита од одређених негативних утицаја животне средине и доприноси здравијем окружењу.</p> <p>Побољшања у мониторингу животне средине могу значајно утицати на процену излагања деце, омогућавајући благовремено идентификовање ризика од загађења, заштиту</p>		
--	--	--	--	--

			<p>њиховог здравља и развој ефикаснијих стратегија за очување њиховог благостања. Предлажемо успостављање системског мониторинг система за излагање деце тешким металима и металоидима, пре свега олову, живи и арсену, с обзиром на њихов значајан утицај на ментални и физички развој и њихово присуство у животној средини. Ова мера ће омогућити благовремено идентификовање потенцијалних ризика и заштиту најмлађих од негативних ефеката који могу утицати на њихов когнитивни развој и опште здравље.</p> <p>У оквиру Специјалног циља 3.1 - Побољшање квалитета ваздуха, предлажемо успостављање обавезног мониторинга фурана и диоксина током пожара на депонијама. Ова мера ће омогућити благовремено откривање и анализу штетних емисија, чиме ће се додатно заштитити јавно здравље и животна средина.</p> <p>Предлажемо да се у оквиру Специјалног циља 6.3 - Даља развој система за мониторинг фактора квалитета животне средине и утицаја климатских промена, јасно истакне обавеза спровођења мониторинга на местима од посебног значаја за децу, као што су школе, вртићи и игралишта, посебно у областима које су под утицајем</p>	
--	--	--	---	--

			<p>загађења и климатских промена. Ова мера ће омогућити благовремено идентификовање потенцијалних ризика и загађења, чиме ће се даље заштитити здравље и благостање најмлађих, осигуравајући им безбедније и здравије окружење за раст.</p> <p>Образовање деце</p> <p>Подршка промотивним активностима усмереним на предшколску и школску децу које се фокусирају на заштиту животне средине и климатске промене. Ове активности могу обухватити развој различитих образовних материјала, школских пројеката и укључивање у кампање подизања свести како би се ангажовала деца у очувању животне средине од најранијег узраста.</p> <p>Подршка спровођењу обука за запослене у образовним установама ради осигуравања квалитета адекватног образовања и побољшања компетенција наставног особља за предмете који су повезани са одрживим развојем, заштитом животне средине и климатским променама.</p>		
6.	РЕРИ		<p>1. УВОД</p> <p>Нејасно је представљен однос овог стратешког документа и Зелене агенде, иако би Стратегија требало да буде јавно-политички инструмент за</p>	<p>У Стратегији се наводи да се „<i>овом Стратегијом усмеравају мере и активности у правцу Зелене агенде</i>“. Таква формулација је нејасна јер се не може закључити да ли је сврха Стратегије да омогући остваривање циљева Зелене агенде,</p>	

		<p>остваривање циљева Зелене агенде.</p> <p>Закони природе, којима се не може супротставити чак ни Министарство заштите животне средине, онемогућавају да се на нешто фокусирамо у времену које је прошло. То је немогуће из простог разлога што се у стратешком документу који још увек није усвојен, и који формално не може бити усвојен 2024. године, не може фокусирати у периоду од 2024. до 2033. јер је, просто, 2024. година истекла.</p> <p>Потребно је објаснити, анализирати узроке и последице ситуације у којој се крвни стратешки документ усклађује са секторским стратегијама. Ипак, таква иста ситуација нас неминовно очекује јер Србија нема План развоја.</p> <p>Потребно је објаснити како и из ког разлога су кључне мере преузимане из докумената који су истекли или који су још увек у форми нацрта.</p> <p>Потребно је тачно објаснити улогу Радне групе у изради Стратегије. Неопходно је нагласити коју су улогу имали чланови Радне групе, коју тим експерата а коју Министарство. Чланови Радне групе су имали</p>	<p>на које се Србија обавезала, или да допринесе нечему другом - не знамо чему. Шта заправо значи усмеравање у правцу Зелене агенде? Исправно би било казати да се овом Стратегијом утврђују мере и активности за остваривање циљева Зелене агенде. Сматрамо да ова Стратегија делимично и недовољно доприноси остваривању циљева Зелене агенде те наглашавамо да то што би било исправно казати другачије не значи истовремено да се овом Стратегијом то и чини.</p> <p>Закон о планском систему и здрава логика налажу да се секторске стратегије и програми усклађују са хијерархијски вишим документима јавних политика, а не обрнуто. Како је, из истог разлога из ког је немогуће фокусирати се на нешто у прошлости, немогуће, или бар нецелисходно, сада усклађивати секторске документе са овом Стратегијом, потребно је подробно објаснити из којих разлога је дошло до тога да Србија нема крвни стратешки документ из области животне средине већ пет година. Такав приступ би бар скренуо пажњу на неопходност корените промене начина на који се креирају политике у Србији.</p>	
--	--	---	--	--

			<p>могућност да утичу на садржај Стратегије, бројни коментари су прихваћени, али чланови Радне групе нису имали могућност да утичу на коначни садржај и форму Стратегије. Овај коментар не представља захтев да се коментари које је доставио РЕРИ, или било који члан Радне групе, безусловно прихвате, већ да се јавности на коректан и тачан начин објасни ко је имао какву улогу.</p> <p>Методологија није обухватала <i>ex-post</i> анализу испуњености циљева Националног програма заштите животне средине и то је сам Предлагач Стратегије објаснио.</p> <p>Анализа постојећег стања није урађена у складу са чл. 10. Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика ("Службени гласник РС", бр. 8/2019).</p> <p>Наиме, Уредба утврђује кораке у спровођењу <i>ex-ante</i> анализе ефеката докумената јавне политике, што укључује анализу постојећег стања. Чл. 10. Уредбе утврђено је да се на основу анализе постојећег стања врши пројекција жељеног стања и идентификује промена коју треба остварити. Чл. 10. Уредбе</p>	
--	--	--	--	--

			<p>утврђује да анализа постојећег стања (између осталог) обухвата:</p> <ul style="list-style-type: none"> - идентификацију основних показатеља који се прате, са образложењем због чега су узети ти показатељи; - идентификацију важећих докумената јавне политике и прописа који имају директан утицај на стање у тој области и анализу тог утицаја; - Идентификацију проблема у тој области, њиховог обима и природе, као и узрока који су довели до њиховог настанка и последица које изазивају у пракси. <p>Уредба даље прецизира да је „приликом анализе постојећег стања нарочито је битно правилно идентификовати и анализирати проблеме, ако је њихово решавање циљ промене. Идентификација проблема обухвата детаљан и прецизан опис проблема, а анализа проблема подразумева анализу узрока и последица проблема, његове природе и обима. Анализа проблема мора да покаже како се проблем до сада развијао и како би се у будућности развијао без интервенције у тој области.“ То није учињено и то је формални недостатак овог документа због чега је потребно да се тај недостатак исправи.</p>		
7.	Гојкан		1. Увод	/	

	Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		Сматрамо да је потребно истаћи да структуру Стратегије, поред 5 стубова Зелене агенде, чини и 6. посебни циљ – хоризонтална питања.		
8.	БОШ Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		1. Увод Изменити текст: <i>Овом Стратегијом се усмеравају мере и активности у правцу Зелене агенде, угљеничне неутралности, одрживог развоја, заштите природних ресурса и смањења загађења и унапређења квалитета живота свих грађана.</i> Предлог: <i>Овом Стратегијом се усмеравају активности Републике Србије у правцу остваривања циљева Зелене агенде.</i>	Реченица је нејасна: чије активности се усмеравају у правцу Зелене агенде? Осим тога, Стратегија не предвиђа достизање циљева Зелене агенде (на пример, не предвиђа угљеничну неутралност) , те је потребно изменити текст јер у супротном читаоца наводи на закључак да ће Стратегија водити ка остварењу циљева Зелене агенде.	
9.	Богдан Лачњевац Александар Петровић БОШ Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић		1. Увод Допунити текст: <i>То укључује и привлачење финансијских средстава из фондова Европске уније и других међународних извора, како би се обезбедила потребна инфраструктура и ресурси за спровођење мера заштите животне средине.</i> Предлог: <i>То укључује и повећање буџетских издвајања за заштиту животне средине</i>	Република Србија се не може искључиво ослањати на финансијска средства из фондова Европске уније и других донатора за изградњу кључне инфраструктуре за заштиту животне средине. И сам текст Стратегије (страна 113) наводи да су, на основу података Министарства финансија, процењене вредности укупне међународне финансијске помоћи за секторе „Заштита животне средине” и „Водоснабдевање и санацију отпада” у 2022. години износиле 0,07% БДП. Стратегијом се до 2033. године планира повећање улагања у животну средину са 1% на 3% БДП-а (показатељ	

	Милена Антић (за Коалицију 27)		<i>као и привлачење финансијских средстава из фондова Европске уније и других међународних извора, како би се обезбедила потребна инфраструктура и ресурси за спровођење мера заштите животне средине.</i>	општег циља 6). Имајући то у виду, свакако ће бити потребно знатно више средстава од оних која су до сада била доступна преко фондова ЕУ и других донатора како би се постигли циљеви Стратегије. Стога је повећање издвајања из буџета Републике Србије предуслов за испуњавање циљева Стратегије.	
10.	БОШ Александар Петровић Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		1. Увод Текст: <i>У току израде Стратегије, спроведене су широке консултације са заинтересованим странама и грађанима. (биће допуњено након звршетка консултација) допунити са информацијама о току јавне расправе, и јавне презентације: Јавна расправа о Предлогу Стратегије животне средине- Зелена агенда за Републику Србију за период 2024-2033. године са Акционим планом почела је 4. децембра 2024. године. Позив за учешће јавности у јавној расправи објављен је 4. децембра на интернет страни Министарства заштите животне средине и на порталу е-Консултације. Јавна презентација предлога Стратегије је одржана 4. децембра 2024. године, без присуства шире јавности.</i>	С обзиром да је јавна презентација Предлога Стратегије и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину одржана у 9 сати ујутро, истог дана када је објављен позив грађанима и грађанкама за учешће у јавној расправи (4. децембра 2024), јавност није имала могућност да присуствује јавној презентацији, и то је неопходно навести. Јавној расправи су присуствовали махом чланови Радне групе и представници различитих институција. Оваква пракса, мада не експлицитно у супротности са позитивним законима Републике Србије, је у потпуној супротности циљевима и сврси како Архуске конвенције, тако и Директиве 2001/42/ЕЗ и Директиве 2003/35/ЕЗ. Иако ни један пропис Републике Србије не наводи експлицитно да није дозвољено организовати јавну презентацију првог дана јавне расправе у 9 часова ујутро, оваква пракса поништава саму сврху јавне расправе и јавне презентације, и свакако је супротна циљевима Конвенције и повезаних директива. Архуска конвенција у Члану 6. који уређује питања учешћа јавности у доношењу одлука прописује да заинтересована јавност мора бити обавештена, било путем јавног саопштења или уколико је могуће појединачно на адекватан, благовремен и	

				<p>ефикасан начин. Даље Члан прописује да заинтересована јавност треба да буде обавештена о предвиђеној процедури, што између осталог укључује и информације о могућностима за учешће јавности као и времену и месту одржавања сваке јавне презентације.</p> <p>Конвенција експлицитно налаже да процедуре учешћа јавности у доношењу одлука имају разумне временске рокове за различите фазе остваривања, и да је неопходно оставити овољно времена за информисање јавности и за припремање јавности за ефикасно учешће у процесу доношења одлука по питањима животне средине.</p> <p>Објављивање јавног позива за јавну презентацију Предлога Стратегије и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину истог оног дана када се јавна презентација одржава (и то у 9 часова ујутро) свакако није адекватан, благовремен и ефикасан начин, нити представља разуман временски рок који би јавности омогућио припрему и ефективно учешће у самој јавној расправи.</p> <p>Директива 2003/35/ЕЗ у члану 2. такође прописује да је потребно омогућити јавности праовремене и ефективне прилике за учешће, као и да се морају се предвидети разумни временски оквири који осигуравају довољно времена за сваку од различитих фаза учешћа јавности. Јавна презентација Предлога Стратегије и Извештаја о стратешкој процени је свакако једна од фаза учешћа јавности, а објављивање јавног позива за јавну</p>	
--	--	--	--	---	--

				<p>презентацију Предлога Стратегије и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину истог оног дана када се јавна презентација одржава (и то у 9 часова ујутро) свакако није разуман временски оквир који обезбеђује довољно времена за припрему јавности за учешће у овој фази. Овај временски рок није чак био довољан ни за информисање јавности.</p> <p>Директива 2001/42/ЕЗ у преамбули наводи да је током доношења одлука, у циљу унапређења транспарентности, потребно осигурати да се током процене утицаја планова и програма спроведе јавна расправа и као и да су постављени одговарајући рокови који омогућују довољно времена за јавну расправу, укључујући и изражавање мишљења. Објављивање јавног позива за јавну презентацију Предлога Стратегије и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину истог оног дана када се јавна презентација одржава (и то у 9 часова ујутро) свакако није одговарајући рок за припрему јавности за изражавање мишљења током јавне презентације.</p> <p>Као последица оваквог поступка Министарства заштите животне средине, јавност није ефективно учествовала у јавној презентацији Предлога Стратегије и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину.</p> <p>Ово је нарочито забрињавајуће јер је Министарство управно надлежни орган који треба да осигура спровођење Конвенције о учешћу јавности, доступности информација и праву на правну заштиту у области животне средине. С тим у вези је читав посебан циљ Стратегије 6.2. Обезбеђивање</p>	
--	--	--	--	--	--

				<p>заштите права на здраву и очувану животну средину, приступа информацијама, учешћа јавности у доношењу одлука и правне заштите у питањима у вези са животном средином, кроз који се планира да Министарство заштите животне средине спроводи низ мера у циљу ради на јачања капацитета за примену Архуске конвенције и подизање знања и свести заинтересованих страна о значају њене примене, подизања капацитета заинтересованих страна за учешће у процесима доношења одлука о питањима у вези са животном средином итд. Уколико Министарство заштите животне средине само не примењује принципе Архуске конвенције и практикује понашање које је супротно духу Конвенције, поставља се питање – на који начин ће Министарство радити на подизању других заинтересованих страна за примену Конвенције? И која је сврха посебног циља 6.2?</p>	
11.	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>Јавна расправа о Предлогу Стратегије животне средине- Зелена агенда за Републику Србију за период 2024-2033. године са Акционим планом и Извештају о стратешкој процени утицаја на животну средину није спроведена у складу са Архуском конвенцијом, као ни са Директивом 2001/42/ЕЗ и Директивом 2003/35/ЕЗ. Архуска конвенција је у српски правни систем интегрисана кроз Закон о потврђивању Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима</p>	<p>С обзиром да је јавна презентација Предлога Стратегије и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину одржана у 9 сати ујутро, истог дана када је објављен позив грађанима и грађанкама за учешће у јавној расправи (4. децембра 2024), јавност није имала могућност да присуствује јавној презентацији, и то је неопходно навести. Јавној расправи су присуствовали махом чланови Радне групе и представници различитих институција. Оваква пракса, мада не експлицитно у супротности са позитивним законима Републике Србије, је у потпуној супротности циљевима и сврси како Архуске конвенције, тако и Директиве 2001/42/ЕЗ и Директиве 2003/35/ЕЗ. Иако ни један пропис Републике Србије не наводи експлицитно да није дозвољено</p>	

			животне средине. Директиве су у српски правни систем пренете већим делом, кроз неколико прописа, а пре свега Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину.	организовати јавну презентацију првог дана јавне расправе у 9 часова ујутро, оваква пракса поништава саму сврху јавне расправе и јавне презентације, и свакако је супротна циљевима Конвенције и повезаних директива.	
12.	РЕРИ		<p>ПРЕТХОДНА НАПОМЕНА ПОДНОСИОЦА</p> <p>Приликом организовања јавне расправе о Предлогу Стратегије заштите животне средине – Зелена агенда за Републику Србију за период 2024 – 2033. године са Акционим планом Министарство заштите животне средине одступило је од циљева Архуске конвенције, иако је требало да циљеве Конвенције узме у обзир, како то налаже члан 7. Конвенције, односно, прекршило одредбе Конвенције.</p> <p>Такође, скрећемо пажњу да у свему остајемо при коментарима које смо изнели током јавних консултација и током састанака Радне групе, те сматрамо да овде коментаре које смо већ представили не морамо понављати јер су већ достављени Министарству заштите животне средине.</p>	<p>Наиме, члан 7. Архуске конвенције упућује на примену члана 6. ст. 3, 4. и 8. приликом учешћа јавности у изради планова, програма и политика у вези са животном средином. Чл. 6.3. утврђује да ће <i>процедуре учешћа јавности у доношењу одлука ће имати разумне временске рокове за различите фазе остваривања, остављајући довољно времена за информисање јавности у складу са ставом 2. из горњег текста и за припремање јавности за ефикасно учешће у процесу доношења одлука по питањима животне средине.</i></p> <p>Министарство заштите животне средине је утврдило минимални рок од 20 дана за трајање јавне расправе. Двадесет дана се не може сматрати разумним временским роком за учешће јавности у расправи о кровној државној стратегији и извештају о стратешкој процени утицаја. Пословник Владе 20 дана предвиђа као минимални а не обавезујући рок.</p> <p>Министарство заштите животне средине није оставило довољно времена за информисање јавности о јавној презентацији, будући да је оглас о јавној расправи објавило 3. децембра а једину јавну презентацију организовало 4. децембра у јутарњим часовима.</p> <p>Овим непримерним поступком Министарство је поништило све позитивне резултате партиципативног начина рада у Радној групи. Скрећемо пажњу на то да јавност и удружења која су учествовала у</p>	

				раду Радне групе нису једно те исто и да могућности које су чланови Радне групе имали, а за које су се мукотрпно изборили, јавност није имала.	
13.	РЕРИ		<p>2.2. Национални оквир јавне политике</p> <p>У овом делу се не наводи Стратегија нискоугљеничног развоја са Акционим планом али се не наводи да акциони план никада није усвојен што је потребно навести ради тачности информација у овој Стратегији.</p> <p>Потребно је објаснити место Полазних основа плана развоја енергетске инфраструктуре и мера енергетске ефикасности за период до 2028. са пројекцијама до 2030. године у систему јавних политика Републике Србије.</p> <p>Потребно је објаснити зашто посебни циљеви Стратегије нису усклађени са општим циљевима Програма заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године.</p> <p>Потребно је објаснити да постоји обавеза примене Националног план за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих великих постројења за сагоревање (NERP) од 2018. године, као и узроке и последице непримењивања НЕРП-а. Није довољно рећи да</p>		

			<p>се недовољно примењује имајући у виду утицај непримене НЕРП-а на животну средину и чињеницу да је непримењивање НЕРП-а истовремено и кршење међународних обавеза које је Република Србија прихватила.</p> <p>Програм заштите природе 2021-2023. не може да проистиче из четвртог стуба Зелене агенде јер је предлог програма утврђен пре него што је прихваћена Зелена агенда.</p> <p>У опису нормативног оквира потребно је ревидирати део текста где се наводе закони који више не важе и навести законе који су усвојени пре јавне расправе о овој Стратегији.</p> <p>Потребно је објаснити какав је утицај на примену прописа и спровођење политика имају специфични планови имплементације (DSIP).</p>		
14.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>2.4. Институционални оквир</p> <p>Наводи се да је Министарство заштите животне средине одговорно за управљање отпадом, осим радиоактивног отпада и рударског отпада.</p>	<p>Извод из Закона о управљању отпадом: Изузеци од примене Члан 4 ... Одредбе овог закона, у мери у којој је управљање отпадом уређено другим прописима, не примењују се на: 4) отпад који настаје при истраживању, ископавању, експлоатацији, припреми и складиштењу минералних сировина, као и при раду у каменоломима на које се</p>	

				примењују прописи о управљању рударским отпадом...	
15.	Александар Петровић БОШ Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>3.2. Оствареност циљева у области заштите животне средине у претходном периоду</p> <p>Потребно је допунити освртом на оцену успешности Националног програма заштите животне средине („Службени гласник РС”, број 12/10)</p> <p>У тексту се наводи: <i>С обзиром да наведени документ није садржао показатеље за праћење напретка у достизању утврђених циљева у периоду важења овог програма, није вршено извештавање о постигнутим учинцима, односно није праћен напредак у његовом спровођењу.</i></p> <p>При крају се наводи: <i>Подаци и инфомације о садашњем стању о области заштите животне средине, које је приказано у поглављу 3. ове Стратегије, показују да су општи циљеви утврђени наведеним програмом у извесном обиму реализовани, као и да се његово спровођење није одвијало предвиђеном динамиком.</i></p> <p>Потребно је изменити овај пасус: <i>Подаци и инфомације о садашњем стању о области заштите животне средине, које је приказано у поглављу 3. ове</i></p>	<p>Овакав паушалан и површан осврт на исходе претходног главног стратешког документа заштите животне средине није довољан, и оставља нејасноће око тога због чега његова реализација није била успешна. Уколико немамо разумевање узрока који су довели до тога да су циљеви „у извесном обиму реализовани“ односно да нису постигнути, онда немамо начин да избегнемо да се циљеви Стратегије такође реализују делимично или у извесном обиму.</p> <p>Ово је нарочито значајно ако се сагледају циљеви Националног програма, који у великој мери одговарају основним проблемима који су идентификовани и у процесу израде Стратегије (што говори о томе да Национални програм није успео да те проблеме реши, иако су били у фокусу Програма):</p> <p>1. Доношење стратешких и планских докумената из области заштите животне средине и одрживог коришћења природних ресурса дефинисаних Законом о заштити животне средине и другим посебним законима – потребно је дати осврт на то који су документи планирани, који су донети, а који нису и због чега.</p> <p>2. Интеграција политике заштите животне средине са економском и политиком других сектора, учествовање у припреми и спровођењу секторских стратегија у деловима који се односе на животну средину, као и интегрисање принципа заштите животне средине и</p>	-

			<p><i>Стратегије, показују да су општи циљеви утврђени наведеним програмом само делимично реализовани, као и да се његово спровођење није одвијало предвиђеном динамиком.</i></p> <p>И допунити информацијама о узроцима делимичне реализације Националног програма.</p>	<p>енергетске ефикасности у просторно и урбанистичко планирање – ово је један од кључних изазова који је идентификован и у анализи проблема приликом израде Стратегије, те је стога важно да разумемо због чега се ова интеграција политика животне средине у друге секторе није догодила и због чега се економске и политике других сектора развијају без узимања заштите животне средине у обзир.</p> <p>3. Јачање институционалних капацитета за креирање и имплементацију секторских политика и политике заштите животне средине у целини и успостављање система за реаговање у акцидентним ситуацијама – такође један од кључних проблема идентификованих у припреми Стратегије био је недостатак капацитета што говори да овај циљ Програма није испуњен. Обзиром да се и Стратегијом планира развој институционалних капацитета на различитим нивоима, важно да имамо преглед узрока који су довели до тога да Програм није испунио ове циљеве (да Стратегија не би дожиела исти исход);</p> <p>4. Унапређење система контроле квалитета животне средине акредитацијом овлашћених лабораторија, применом норматива и прописа, обавезном контролом квалитета мониторинга чинилаца животне средине, самомониторингом извора загађивања, унапређењем прикупљања и анализе података у оквиру Националног регистра извора загађивања и успостављањем и унапређењем локалних регистара извора загађивања, израдом</p>	
--	--	--	--	--	--

				<p>инвентара гасова са ефектом стаклене баште и инвентара основних загађујућих материја, унапређењем јединственог информационог система животне средине - обзиром да Стратегија и Акциони план предвиђају низ мера у оквиру Посебног циља 6.3: Даљи развој система за праћење квалитета чинилаца животне средине и утицаја климатских промена, који треба да допринесу бољем мониторингу стања животне средине, кључно је да разумемо шта је у оквиру Програма остварено а шта није, и нарочито зашто циљ програма није остварен, или није у потпуности остваре, како би се такав изазов предупредио током спровођења Стратегије.</p> <p>5. Унапређење правног система у области заштите животне средине доношењем секторских закона и подзаконских прописа, побољшањем надзора над спровођењем прописа и подизањем капацитета правосудног система - обзиром да Стратегија под Мером 6.2.5: Јачање капацитета институција за остваривање правне заштите по питањима животне средине, и овде је потребно дати осврт на исходе Програма и узроке недостизања овог циља.</p> <p>6. Развој ефикасног система финансирања заштите животне средине и економских подстицаја, ради обезбеђивања потпуне примене принципа „загађивач плаћа”, при чему, ефикасан систем економских инструмената треба да подстакне смањење загађења. Ефикасни финансијски механизми треба да подстакну</p>	
--	--	--	--	--	--

				<p>улагања у животну средину и обезбеде сигурне изворе финансирања Фонда за заштиту животне средине - ово је један од кључних проблема који је идентификован током припреме Стратегије. У оквиру Посебног циља 6.4: Унапређење система финансирања заштите животне средине се Стратегијом предвиђају две мере које треба да воде истим овим циљевима које је поставио и Национални програм пре више од 10 година. Ови циљеви и даље нису испуњени, а без ефикасног и стабилног система финансирања није могуће ефективно унапређивати животну средину. Анализа система финансирања и у самој Стратегији показује недовољна улагања, неповољан институционални и законодавни оквир, иако постоји позитиван тренд у смислу укупног удела инвестиција.</p> <p>Међутим, имајући у виду финансијске потребе Поглавља 27 (чак и кад не узмемо захтеве Поглавља 11 Пољопривреда и рурални развој) јасно је да је овакав систем финансирања неадекватан и да не води ка достизању ЕУ стандарда у заштити животне средине. Анализа финансирања у периоду од 10 година од отварања приступних преговора Србије са ЕУ (2014-2023) показала је да је у овом периоду од планираних улагања у животну средину Србија уложила нешто мање од трећине средстава која је планирала кроз Националну стратегију за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију (2011. година). Након израде НЕАС-а дошло је до неколико измена које су дестабилизовале систем финансирања</p>	
--	--	--	--	---	--

				<p>животне средине: укинут је најпре Фонд за животну средину 2012. године, затим је 2015. године дошло до укидања наменског карактера средстава изменама Закона о буџетском систему чиме су средства прикупљена од накнада постала део општег буџета и могла су се трошити за било коју намену. На овај начин у потпуности је обесмишљен принцип “загађивач плаћа” а неке анализе показују да је тиме дошло до потрошње преко 500 милиона евра прикупљених на име заштите животне средине - у друге намене. Обзиром на суштински утицај система финансирања на ефективност система заштите животне средине, од виталног је значаја осврнути се на узроке због којих Национални програм заштите животне средине није испунио овај циљ.</p> <p>7. Унапређење формалног и неформалног образовања о заштити животне средине и енергетској ефикасности, које треба да буде засновано на Националној стратегији образовања у области заштите животне средине. Подизање нивоа свести кроз боље информисање и комуникацију са јавношћу и развијање механизма њиховог учешћа у одлучивању по питањима животне средине у складу са Архуском конвенцијом - тема обухваћене овим циљем Програма су поново теме Стратегије, обрађене кроз мере 6.1.5, 6.1.6 и 6.2.1 те је неопходно осврнути се на узроке због којих овај циљ Националног програма није остварен.</p>	
16.	РЕРИ		3. ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ У ОБЛАСТИ ЖИВОТНЕ		

			<p>СРЕДИНЕ И КЛИМАТСКИХ ПРОМЕНА</p> <p>3.2. Оствареност циљева у области заштите животне средине у претходном периоду</p> <p>1. Потребно је извршити анализу и према Националним индикаторима заштите животне средине из Правилника о националној листи индикатора заштите животне средине, који није стављен ван снаге.</p> <p>2. Потребно је детаљно објаснити разлоге за неуспешну примену или закаснило усклађивање са правним тековинама ЕУ у односу на оне прописе ЕУ чија је транспозиције предвиђена а усклађивање није спроведено.</p> <p>3. Потребно је детаљније описати ефекте примене Закона о климатским променама у односу на обавезу прибављања дозвола за емисије GHG.</p> <p>4. Према Закону о енергетици ИНЕКП није кључни стратешки документ те је потребно кориговати нетачну тврдњу.</p> <p>5. Како је наведено да је Агенција за заштиту животне средине израдила инвентар GHG за 2022. годину потребно је те податке уврстити у Стратегију и</p>	
--	--	--	--	--

			објаснити зашто инвентар није доступан јавности.		
17.	БОШ		<p>3.8. Анализа стања институционалних капацитета за послове заштите животне средине</p> <p>Потребно је довршити реченицу: “У великом броју области, надлежности за заштиту животне средине су подељене тако да креирање политике, доношење прописа, имплементација и спровођење.”</p>	Недостаје крај реченице, након “тако да креирање политике, доношење прописа, имплементација и спровођење” није јасно шта је завршетак.	
18.	БОШ		<p>Мониторинг и извештавање</p> <p>Институције за мониторинг и извештавање су АЗЖС, као део МЗЖС, Републички хидрометеоролошки завод, као и Републички геодетски завод који такође обезбеђује важне информационе алате. Ове и бројне друге специјализоване владине агенције, институти или канцеларије су важни стубови институционалног устројства (Завод за заштиту природе Србије, Републички завод за статистику Србије, Институт за стандардизацију, Привредна комора Србије, Агенција за безбедност саобраћаја, Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије).</p> <p><i>Допунити овај параграф адекватном анализом постојећег стања.</i></p>	Квалитетан мониторинг стања животне средине је основни предуслов за креирање одговорних и ефикасних политика заштите животне средине. Међутим, Стратегија овом аспекту заштите животне средине посвећује само један параграф. Представљени параграф не даје практично никакве информације о томе да ли је постојећа структура за мониторинг и извештавање о животној средини адекватна, већ само наводи институције које учествују у мониторингу уз општа места о важним информационим алатима и важним стубовима институционалног устројства. Да ли имамо довољно доступних података довољног квалитета да би се на основу њих могле доносити одлуке о квалитетним јавним политикама заштите животне средине? Да ли је мониторинг квалитета ваздуха довољног квалитета? Имамо ли довољан мониторинг различитих загађујућих материја у ваздуху, води, земљишту? Имамо ли квалитетан и адекватан мониторинг биодиверзитета? Какав је мониторинг индустријског загађења? Какве су додатне потребе у	

				<p>погледу техничке опремљености, људских капацитета за квалитетан мониторинг и извештавање о стању животне средине? На ова и сва друга питања у вези мониторинга и извештавању - Стратегија не даје одговоре. А из званичних извештаја институција Републике Србије може се са великом сигурношћу закључити да је мониторинг животне средине итекако изазов. На пример, у области заштите биодиверзитета постоји хроничан недостатак ажурних података и мониторинг је изазов (финансијски, технички, оперативни). У извештају Агенције за заштиту животне средине о стању квалитета ваздуха у 2023. години наводи се да су за мониторинг квалитета ваздуха у 2023. години прикупљени и обрађени подаци достављени од стране 42 локалне самоуправе. Република Србија има 174 јединице локалне самоуправе, што значи да грађани у 132 ЈЛС немају податке о мониторингу квалитета ваздуха. Ако узмемо земљиште за пример, у извештају Агенције о стању животне средине у 2023. години наводи се да је степен угрожености земљишта од хемијског загађења у урбаним срединама праћен само у 12 ЈЛС док су за већину локалних самоуправа, информације о стању земљишта су непотпуне или непостојеће. Кад је у питању мониторинг буке, у истом Извештају Агенција наводи да је Агенцији податке о мониторингу буке за 2023. годину у законском року (31.март) доставило 48 ЈЛС , док су 94 ЈЛС послале изјаву да на својим територијама нису вршиле мерења буке, најчешће због недостатка средстава у буџету. Највећи број општина у претходном периоду није вршио мониторинг иако је то обавеза прописана</p>	
--	--	--	--	--	--

				<p>законом. У публикацији “Унапређење управљања контаминираним локалитетима у Србији” чији је издавач Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” наводи се да је неадекватан мониторинг стања животне средине са аспекта избора и географске дистрибуције мерних места недовољна за употребу таквих података за адекватну процену ризика фактора животне средине на здравље изложене популације и доступне здравствене статистике. Извештавање је такође изазов. На пример, члан 76. Закона о заштити животне средине прописује да Агенција за заштиту животне средине израђује годишњи извештај о стању животне средине на основу прикупљених и доступних података и информација најкасније до 31. маја текуће године. Извештај о стању животне средине за 2023. годину објављен је у децембру 2024. године. Према Закону о заштити ваздуха, Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији припрема и објављује Агенција до 28. фебруара текуће године за претходну годину. У 2024. години извештај за 2023. Годину објављен је у септембру. Дакле, изазови са мониторингом стања животне средине су бројни и стање система за мониторинг и извештавање је један од кључних аспеката система заштите животне средине коме Стратегија треба да посвети више од једног параграфа.</p>	
19.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена</p>		<p>4. Визија Потребно је преформулисати реченицу: <i>Република Србија се развија у правцу нискоугљеничног друштва са конкурентном и ресурсно ефикасном економијом, која</i></p>	<p>Ова реченица није добро формулисана – последњи део реченице нема логичку везу са првим делом. Осим тога, недостаје рок у коме се поставља визија.</p>	

	Антић (за Коалицију 27)		<i>обезбеђује висок ниво заштите животне средине и климатске одрживости унапређује квалитет живота грађана.</i>		
20.	<p>Центар за унапређење животне средине – Ивана Јовчић</p> <p>Национално удружење за развој органске производње Србија Органика</p> <p>Органела д.о.о.</p>		У поглављу 4. ВИЗИЈА, у трећем пасусу, потребно је додати и: подршку руралном развоју и диверсификацији руралне економије.	Препознајући значај одрживог развоја пољопривреде и руралног развоја, предлог СЗЖС РС за период 2024-2033, поставља један општи и два посебна циља, као и низ мера које би требало да доведу до испуњења циља, због свега тога сматрамо да је потребно проширити део 4. ВИЗИЈА на начин да препозна и подршку руралном развоју и диверсификацији руралне економије.	
21.	Друштво младих истраживача Бор		У поглављу „3.8. Анализа стања институционалних капацитета за послове заштите животне средине“ нагласити да није довољно добро дефинисана надлежност локалне управе у области заштите животне средине што као последицу има недовољно дефинисање послова и радних места. Поред потребе за кадровским јачањем посебну пажњу потребно је обратити на потребу стручног усавршавања и иновацији знања запослених у локалним управама, које за сада, изостаје.	Министарство државне управе и локалне самоуправе (МДУЛС) сачинило је Јединствену листу послова локалне управе, која је последњи пут ажурирана 2019. године и која између осталих садржи и 143 послова локалне самоуправе у области заштите животне средине (стр. 81 – 97 пописа). Ова јединствена листа није затим даље ажурирана иако се повећао обим послова у области заштите животне средине који се законским прописима и другим документима јавних политика поверавају локалним самоуправама. Овај попис треба да буде основа за јачање институционалних и кадровских капацитета локалних самоуправа.	
22.	Друштво младих истраживача		На локалу, нема довољно капацитета за управљање свим пословима заштите животне	Надлежности локалне самоуправе обухватају све области животне средине што показује и јединствена листа послова	

	Бор		средине а не само за управљање отпадом и водним ресурсима.	локалне самоуправе	
--	-----	--	--	--------------------	--

Генерални коментари – Акциони план					
Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Акционом плану на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	РСЈП		Поглавље 11. АКЦИОНИ ПЛАН Навести планирану израду акционог план/ова за период након 2028. година, до када је предвиђено трајање првог акционог плана	У складу са Законом планском систему, потребно је за целокупан период трајања Стратегије обезбедити и акциони план за њено спровођење, а с обзиром да се први акциони план израђује за краћи период, у тексту Стратегије треба навести и информацију да је планирано да се и за преостали период припреми акциони план/ви.	
2.	БОШ		Генерални коментар Већина мера дефинисаних Акционим планом не садржи процењена финансијска средства за период до 2028. године. Потребно је направити анализу потребних финансијских средстава за сваку меру и уврстити их у Акциони план за сваку годину појединачно		

Стуб 1 – Декарбонизација и климатске промене - Стратегија

Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Стратегији на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Центар за одрживи развој Србије</p> <p>Центар за унапређење животне средине – Владан Шћекић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>3.3. Климатске промене</p> <p>У документу недостају информације о томе да ли је и како радио Национални савет за климатске промене у датом периоду.</p> <p>Прецизније, недостаје опис досадашњег рада Националног савета и закључака седница Савета.</p>	<p>С обзиром да Национални савет као тело постоји већ неко време, потребно је дати осврт на ефективност рада овог тела (да ли се редовно састаје, који су исходи рада, на које јавне политике утиче...).</p>	
2.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>3.3.1. Ублажавање утицаја климатских промена</p> <p>Допунити текст информацијом која мера Стратегије ће ово обезбедити: <i>Додатне анализе ће показати који модалитети увођења таксе на угљеник су оптимални за Републику Србију, укључујући планове и временски оквир, а исти ће бити дефинисати након завршене анализе и припреме предлога од стране радних група које су формирала надлежна министарства.</i></p>	<p>Опис мера као ни опис активности у акционом плану не предвиђају овакве анализе. Није јасно на који начин ће Република Србија одлучивати о модалитетима пореза на угљеник. Обзиром на значај и хитност ове мере (имајући у виду СВМ), ово је неопходно детаљније објаснити.</p>	

3.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Центар за одрживи развој Србије</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>	<p>7.1.1. Декарбонизација, клима, енергетика и мобилност</p> <p>Посебан циљ 1.2: Повећање отпорности на климатске промене</p> <p>Предлажемо увођење нове мере: <i>Мера 1.2.7. Развој зелене инфраструктуре у урбаним подручјима, ради прилагођавања на измењене климатске услове.</i></p> <p>Ова мера подразумева израду анализе о могућностима развоја зелене инфраструктуре и реализације пројекта елемената зелене инфраструктуре у секторима који су значајни за прилагођавање на измењене климатске услове.</p> <p>У складу са планским и стратешким документима потребно је створити повољне прилике како би се у пракси омогућило очување и унапређење елемената зелене инфраструктуре која ће обезбедити заштиту биодиверзитета и пружање екосистемских услуга у урбаним подручјима у складу са еколошким, друштвеним и економским користима за друштво и заједницу.</p> <p>Ова мера подразумева унапређење планирања и подршку пројектима који ће допринети прилагођавању на измењене климатске услове, посебно у урбаним срединама где</p>	<p>Неопходно је дати дати више простора теми зелене инфраструктуре.</p>	
----	---	--	---	--

			<p>је изражен ефекат урбаног топлотног острва и површински отицај приликом екстремних падавина, као и смањењу ризика од катастрофа, људском здрављу, смањењу деградације животне средине и губитку биодиверзитета.</p> <p>Мера такође обухвата спровођење пилот пројеката елемената зелене инфраструктуре као што су кишне баште, урбани џетови, зелени кровови и зидови, као и слични пројекти која буду идентификовани као најбољи избор за прилагођавање на измењене климатске услове.</p>		
4.	Удружење Обновљиви извори енергије Србије		<p>3.3.1. Ублажавање утицаја климатских промена</p> <p>Слика 3.4. Остварено учешће ОИЕ и циљеви за Републику Србију и ЕУ Извор: Агенција за заштиту животне средине, 2023.</p> <p>Потребно је уврстити податак о циљу Републике Србије за 2030. годину која није приказана, а јасно је дефинисана у ИНЕКП-у.</p>	У тексту након фотографије описан је циљ Републике Србије за 2030. годину. Ради лакшег визуалног упоређивања са циљем ЕУ, сматрамо да би тај податак требао да се нађе и на наведеној слици 3.4.	
5.	CEKOR		<p>Општи циљ 1: Допринос угљеничној неутралности и повећање отпорности на климатске промене у складу са Зеленом агендом</p> <p>Код овог циља није дат показатељ смањење употребе фосилних горива, нарочито сагоревања угља</p>	Зеленом агендом се Србија обавезала на достизање климатске неутралности до 2050. године, а до 2033. се не види како ће се та неутралност достизати.	

			у термоцентралама. Такође, није споменуто енергетско сиромаштво, нити праведна транзиција. Такође није дата ниједна мера која се односи на затварање постојећих термоцентрала и ремедијацију копова угља.		
6.	Удружење Обновљиви извори енергије Србије Центар за унапређење животне средине – Владан Шћекић Центар за одрживи развој Србије		7.1.1. Декарбонизација, клима, енергетика и мобилност Посебан циљ 1.1: Смањење емисија GHG Потребно је допунити циљ, тако да гласи: Смањење емисија GHG је утврђено Стратегијом нискоугљеничног развоја Републике Србије и Интегрисаним националним енергетским и климатским планом, са циљем да се постигне имплементација целокупног законодавства ЕУ, у потпуности транспонованог и спроведеног, чиме се постиже смањење емисија GHG од 33,3% у поређењу са 1990. годином ”(искључујући коришћење земљишта, промене коришћења земљишта и шумарство). Циљ у погледу укупног смањења емисија за 2030. годину износи 40,3% у односу на нивое из 1990. године (укључујући LULUCF).”	Потребно је допунити циљ 1.1, како би био у складу са ИНЕКП-ом. На овако дефинисан циљ се обавезала Република Србија током 20. састанка Министарског савета Енергетске заједнице 2022. године – када је усвојена Одлука (број 2022/02/МС/ЕнС) о изменама и допунама Одлуке 2021/14/МС-ЕнС: https://www.energy-community.org/dam/jcr:421f0dca-1b16-4bb5-af86-067bc35fe073/Decision_02-2022-MC_CEP_2030targets_15122022.pdf .	
7.	Центар за унапређење животне средине – Владан		7.1.1. Декарбонизација, клима, енергетика и мобилност	Неопходно је дати више простора теми зелене инфраструктуре.	

	<p>Шћекић</p> <p>Центар за одрживи развој Србије</p>	<p>Посебан циљ 1.2: Повећање отпорности на климатске промене</p> <p>Предлажемо увођење нове мере: Мера 1.2.7. Развој зелене инфраструктуре у урбаним подручјима, ради прилагођавања на измењене климатске услове.</p> <p>Ова мера подразумева израду анализе о могућностима развоја зелене инфраструктуре и реализације пројекта елемената зелене инфраструктуре у секторима који су значајни за прилагођавање на измењене климатске услове.</p> <p>У складу са планским и стратешким документима потребно је створити повољне прилике како би се у пракси омогућило очување и унапређење елемената зелене инфраструктуре која ће обезбедити заштиту биодиверзитета и пружање екосистемских услуга у урбаним подручјима у складу са еколошким, друштвеним и економским користима за друштво и заједницу.</p> <p>Ова мера подразумева унапређење планирања и подршку пројектима који ће допринети прилагођавању на измењене климатске услове, посебно у урбаним срединама где је изражен ефекат урбаног</p>		
--	--	---	--	--

			<p>топлотног острва и површински отицај приликом екстремних падавина, као и смањењу ризика од катастрофа, људском здрављу, смањењу деградације животне средине и губитку биодиверзитета.</p> <p>Мера такође обухвата спровођење пилот пројеката елемената зелене инфраструктуре као што су кишне баште, урбани џепови, зелени кровови и зидови, као и слични пројекти која буду идентификовани као најбољи избор за прилагођавање на измењене климатске услове.</p>		
8.	<p>Центар за унапређење животне средине – Владан Шћекић</p> <p>Центар за одрживи развој Србије</p>		<p>7.1.1. Декарбонизација, клима, енергетика и мобилност Посебан циљ 1.1: Смањење емисија GHG Мера 1.1.6. Подстицање изградње капацитета ОИЕ у производњи топлотне и електричне енергије Потребно је допунити Стратегију, као и Мери 1.1.6 на начин да препозна улогу грађана у декарбонизацији. Такође, потребно је направити везу са мером МП_Д26 Подстицање производње електричне енергије за сопствене потребе која је дефинисана у ИНЕКП-у.</p>	<p>Посебан циљ 1.1 ”Смањење емисија GHG”, као ни сам предлог Стратегије уопште не препознају улогу грађана у декарбонизацији. За купце-произвођаче, Енергетске задруге и Заједнице обновљивих извора енергије не постоје циљеви ни мере, што је у супротности са ИНЕКП-ом.</p>	
9.	<p>Центар за унапређење животне средине – Владан</p>		<p>7.1.1. Декарбонизација, клима, енергетика и мобилност Посебан циљ 1.1: Смањење емисија GHG</p>	<p>Претходно набројане мере у Нацрту Стратегије развоја заштите животне средине се реферишу на мере дефинисане у Интегрисаном националном енергетском и</p>	

	Шћекић Центар за одрживи развој Србије		<p>Мера 1.1.5. Примена механизма за усклађивање са системом трговине GHG емисијима ЕУ и/или увођење других инструмената за одређивање цена угљеника</p> <p>- Мера 1.1.6. Подстицање изградње капацитета ОИЕ у производњи топлотне и електричне енергије;</p> <p>- Мера 1.1.7. Подстицање унапређења енергетске ефикасности и повећање коришћења ОИЕ у индустрији;</p> <p>- Мера 6.1.6. Подизање свести и нивоа знања заинтересованих страна и јавности о значају животне средине, одрживог развоја и климатских промена-Скраћеница МП означава скраћеницу за - Мера политике. Потребно је променити садашње обележавање из ПМ у МП, како би се Стратегија исправно реферисала на ИНЕКП.</p>	<p>климатском плану Републике Србије за период до 2030. са визијом до 2050. године. Међутим, номенклатура Мера политике из ИНЕКП-а није ваљано пренета. Скраћеница МП означава скраћеницу за - Мера политике. Потребно је променити садашње обележавање из ПМ у МП, како би се Стратегија исправно реферисала на ИНЕКП.</p>	
10.	СЕКОР		<p>Мера 1.1.10. Повећање понора угљеника ради ублажавања климатских промена</p> <p>У опису мере пише: Пошумљавање је једна од основних активности како би се повећао повор угљеника ради ублажавања климатских промена. Ова мера прописује пошумљавање од 3.770 ха до 2026. године, у складу са Акционим планом за спровођење</p>	<p>Иако просторни план АП Војводине предвиђа повећање површина под шумама са 6,7% на 14,3% територије великих помака нема деценијама. Процене друге националне инвентуре шума, наводе да је реална шумовитост Србије око 37-38%, уз 2% површина под шикарама и шибљацима. Када је у питању Војводина, прелиминарни подаци показују да је шумовитост око 8%. За даље планирање пошумљавања је неопходно прво ажурирати и унапредити податке о шумовитости. Проблем</p>	

			<p>Програма Владе за период 2023 – 2026. као и наставак пошумљавања у периоду 2026. године до 2030. године (наставиће се до 2050. године), у складу са документима у области шумарства и Просторним планом Републике Србије</p> <p>За ову меру у акционом плану потребно је додати специфичан показатељ повећања пошумљености, што мора да се спроведе и кроз законску регулативу како би се барем на регионалом нивоу неким актом прописале потребне површине које се морају одредити за пошумљавање. У акционом плану Укључити општине као надлежне органе за спровођење мере.</p>	<p>представља то што површине за пошумљавање нису добро пројектоване/испланиране. Неопходно је направити јасну структуру за планирање и подизање нових шума те планирати производњу садног материјала. Треба јасно знати ко је носилац пошумљавања, које су парцеле на располагању, да ли су исте погодне за пошумљавање, која би била намена тих површина, испитати потенцијал станишта и на крају пројектовати производњу садног материјала. Остаје отворено питање, ко ће њима управљати/газовати када нове шуме буду подигнуте. Јасно се мора разграничити газдовање шумама од озелењавања односно повећање површина под дрвећем и у складу са тим прилагодити обавезе и надлежности.</p>	
11.	SEKOR		<p>Мера 1.1.11. Подршка и промоција примене концепта решења заснованих на природи ради ублажавања климатских промена</p> <p>Није јасно зашто је ова мера</p> <p><u>Врста мере: информативно-едукативна.?</u></p> <p>У Акционом плану за оба показатеља ставити ближи рок израде од 2033. године. До те године требали би имати и неке конкретније мере.</p>	<p>У Акционом плану дат је нпр. индикатор: Израђене препоруке/смернице за примену Решења заснованих на природи малих размера у урбаним срединама са препорукама за примену међународних и ЕУ релевантних алата за процену потенцијала РЗП и процену трошкова и користи да ће бити израђене до 2033. године. Уколико ћемо толико растезати рок, ово онда и није нека подршка, јер знамо да је за решења заснована на природи потребно време.</p>	
12.	UNEKOOP		<p>Мера 1.2.3: Обезбеђивање и јачање постојећих капацитета за прилагођавање на измењене климатске услове</p>	<p>Тренутна ситуација у Републици Србији је да ЈЛС имају незадовољавајуће капацитете за имплементацију Зелене агенде. Већ раније присутна пракса недостатка људства на пословима везаним за животну средину увођењем ограничења</p>	

			Коментар и предлог: Потребно је предходно обавезати ЈЛС да имају систематизована и адекватно попуњена радна места са извршиоцима за послове у области климатских промена.	запошљавања у јавном сектору драстично је погоршана јер је реткост да ЈЛС своје “квоте” за ново запошљавање користе за оснаживање служби у области ЖС И климатских промена. Из овога произилази да је бесмислено планирати обуке јер се поставља питање ко ће се обучавати.	
13.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Центар за одрживи развој Србије</p> <p>Центар за унапређење животне средине – Владан Шћекић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>3.10. Идентификовани проблеми</p> <p>Предлажемо допуну идентификованих проблема који су важни за адаптацију.</p>	<p>Проблем претеране изградње у већ густо изграђеним урбаним подручјима, смањење површина под зеленилом (зелене инфраструктура) као и смањење порозних површина за последицу има изражен ефекат урбаног топлотног острва и ствара проблеме у површинском отицају приликом екстремних падавина.</p> <p>Урбанистички планови и пројекти у недовољној мери узимају у обзир будуће пројекције климе и често стварају могућност за пренамену зелених површина у друге намене, чиме се смањује проценат озелењености градова и порозних површина, што за последицу има погоршање услова живота и здравља становништва на најгушће насељеним локацијама.</p> <p>Такође, не постоји довољно података о проценту смањења/повећања зелене инфраструктуре у процесу имплементације урбанистичких планова.</p>	
14.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Центар за одрживи развој Србије</p>		<p>5. Општи и посебни циљеви</p> <p>5.1. Општи циљеви</p> <p>Општи циљ 1: Допринос угљеничној неутралности и повећање отпорности на климатске промене у складу са Зеленом агендом</p> <p>Предлажемо да постоји још један индикатор који ће јасно показати</p>	<p>Наведени показатељ који се односи на повећање отпорности на климатске промене</p> <p>Удео усвојених докумената јавних политика и планских докумената, при чијој изради су узете у обзир потребе ублажавања климатских промена и прилагођавања на измењене климатске услове, укупно (%) није довољан да би се приказало повећање отпорности, јер кроз докумената јавних политика и планска докумената имамо увид</p>	

	Удружење Обновљиви извори енергије Милена Антић (за Коалицију 27)		степен имплементације планова и пројеката који доприносе адаптацији на климатске промене. На пример: <i>Процент повећања зелених површина (зелене инфраструктуре) у урбаним подручјима или број реализованих пројеката који директно доприносе отпорности на климатске промене.</i>	у планирано, али не и у остварено. Предлажемо да постоји још један индикатор који ће јасно показати степен имплементације планова и пројеката који доприносе адаптацији на климатске промене.	
15.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Центар за одрживи развој Србије Центар за унапређење животне средине – Владан Шћекић Милена Антић (за Коалицију 27)		5. Општи и посебни циљеви 5.2. Посебни циљеви Табела 5.1. Општи и посебни циљеви Предлажемо додатни посебни циљ за Општи циљ 1 (<i>Допринос угљеничној неутралности и повећање отпорности на климатске промене у складу са Зеленом агендом</i>), који би се односио на проблем претеране изградње у већ густо изграђеним урбаним подручјима, смањење површина под зеленилом (зелене инфраструктура) као и смањење порозних површина.	Није адресиран проблем претеране изградње у већ густо изграђеним урбаним подручјима, смањење површина под зеленилом (зелене инфраструктура) као и смањење порозних површина, што за последицу има изражен ефекат урбаног топлотног острва и ствара проблеме у површинском отицају приликом екстремних падавина. Такође, не постоји довољно података о проценту смањења/повећања зелене инфраструктуре у процесу имплементације урбанистичких планова.	
16.	Удружење Обновљиви извори енергије		6.1. Декарбонизација и климатске промене „То се обезбеђује инвестицијама у развој и промоцију употребе обновљивих извора енергије и интеграцију у енергетски систем.“	Термин „развој“ није довољно прецизно дефинисан па предлажемо да се односи на инвестиције развоја производних капацитета који ће обезбедити производњу енергије из обновљивих извора.	

			Предлаже се: „То се обезбеђује инвестицијама у развој <u>производних капацитета</u> и промоцију употребе обновљивих извора енергије и интеграцију у енергетски систем“.		
--	--	--	---	--	--

Стуб 1 – Декарбонизација и климатске промене – Акциони план

Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Акционом плану на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	БОШ		Да ли су циљане вредности за индикаторе кумулативни или су постављени за сваку годину?	<p>Није јасно из Стратегије и Акционог плана.</p> <p>На пример, за <i>Меру 1.2.2: Унапређење процеса извештавања у области прилагођавања на измењене климатске услове</i> један од индикатора је “Број учесника ЈЛС који су похађали обуке”. У Стратегији пише (страна 175) да је циљана вредност у 2033. Години 300 учесника. У акционом плану (страна 25) циљана вредност за 2025. годину је 150, за 2026. годину је 150, за 2027. годину је 150 и за 2028. годину је исто 150. Уколико је вредност кумулативна, онда се до 2028. Године планира 600 учесника обука. А ако циљана вредност није кумулативна, онда је планирана обука за 150 службеника у једној години (2025.) док се у осталим годинама не планирају обуке.</p>	

Стуб 2 – Циркуларна економија – Стратегија

Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Стратегији на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
-----------	----------------------	-------------------------	---	----------	---

1.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>Општи коментар</p> <p>Иако су саме радне верзије обимне и дају осврт на већину битних тема сматрамо да тема управљања отпадом није до краја обрађена и да је у том делу потребно унапређење.</p>	<p>Како управљање отпадом представља горући проблем у животној средини у Србији, сматрамо да је потребно додатно га допунити делом који се односи на пожаре на депонијама, њиховим последицама по здравље људи и недостатку мера превенције излагања становништва последицама загађења које се током и после пожара на депонијама јављају. Ова тема детаљно је обрађена у УНЕП публикацији Wasted Air: Impact of Landfill Fires on Air Pollution and People's Health in Serbia - Working Paper. Air Pollution Series, која може послужити као извор додатних информација.</p>	
2.	РЕРИ		<p>3. Постојеће стање у области животне средине и климатских промена; 3.4. Циркуларна економија и ресурсна ефикасност;</p> <p>3.4.1. Искоришћење отпада: Анализа постојећег стања у поглављу 3.4.1. није урађена у складу са чл. 10. Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика ("Службени гласник РС", бр. 8/2019).</p> <p>Наиме, Уредба утврђује кораке у спровођењу <i>ex-ante</i> анализе ефеката докумената јавне политике, што укључује анализу постојећег стања. Чл. 10. Уредбе утврђено је да се на основу анализе постојећег стања врши пројекција жељеног стања и идентификује промена коју треба остварити. Чл. 10. Уредбе</p>	<p>У текстуалном делу Стратегије није јасно наведено које је основне показатеље за област „Искоришћење отпада“ Предлагач идентификовао нити текстуални део садржи образложење због чега су узети ти показатељи. Такође, текстуални део не садржи потпуну већ само делимичну оцену стања у тој области. Оцена стања није извршена у односу на идентификоване показатеље јер показатељи нису јасно идентификовани.</p> <p>За изворе података нису наведени референтни извори.</p> <p>Наиме, Предлагач у текстуалном делу Стратегије наводи следеће:</p> <p>1. <u>Процент становника обухваћених организованим сакупљањем отпада показује тренд пораста и у 2022. години је износио 87%.</u></p> <p>Најпре, није јасно да ли је ово показатељ који се прати за сврхе оцене постојећег стања или једноставно информација којом Предлагач описује стање у области. Није наведено због чега је узет овај показатељ. У Акционом плану (Општи циљ 2; Посебан циљ 2.1.) није наведена мера или активност</p>	

		<p>утврђује да анализа постојећег стања (између осталог) обухвата:</p> <ul style="list-style-type: none"> - идентификацију основних показатеља који се прате, са образложењем због чега су узети ти показатељи; - идентификацију важећих докумената јавне политике и прописа који имају директан утицај на стање у тој области и анализу тог утицаја; - Идентификацију проблема у тој области, њиховог обима и природе, као и узрока који су довели до њиховог настанка и последица које изазивају у пракси. <p>Уредба даље прецизира да је „приликом анализе постојећег стања нарочито је битно правилно идентификовати и анализирати проблеме, ако је њихово решавање циљ промене. Идентификација проблема обухвата детаљан и прецизан опис проблема, а анализа проблема подразумева анализу узрока и последица проблема, његове природе и обима. Анализа проблема мора да покаже како се проблем до сада развијао и како би се у будућности развијао без интервенције у тој области.“</p>	<p>која се директно односи на овај показатељ (уколико се ради о показатељу). Није јасно о ком тренду пораста је реч, тачније, у односу на које претходно стање реферише Предлагач Стратегије. Осим тога, доступни извори података демантују тврдњу о тренду раста процента становника обухваћених организованим сакупљањем отпада. Наиме, просечни обухват прикупљања отпада у периоду од 2018. до 2023. године износи између 86 и 88%, док је у 2021. био за 0,3% већу него у 2022. години (Агенција за заштиту животне средине, Извештај о управљању отпадом у Републици Србији, 2011-2023).</p> <p><u>2. Систематски организовано одвојено сакупљање, сортирање и рециклажа комуналног отпада није успостављено.</u> Ова тврдња је тачна и сама по себи није спорна. Међутим, Предлагач не објашњава да ли је ово показатељ стања и не пружа информацију зашто је изабран тај показатељ. Даље, Предлагач не пружа информацију о документима јавне политике и прописима који су имали утицај на стање/проблем који је исправно идентификовао.</p> <p>Предлагач не даје информације о обиму проблема, узорцима који су довели до настанка проблема нити последица које овај проблем изазива у пракси. Посебно истичемо да Предлагач наводи да је примарна селекција утврђена законом али не налази да је логично да у опису постојећег стања објасни како је дошло до тога да се прописи који регулишу наведену област не примењују? Предлагач наводи да одвојено сакупљање у пракси функционише спорадично у малом броју локалних самоуправа али не наводи који је то број</p>	
--	--	---	--	--

				<p>локалних самоуправа. Тачније, Предлагач не даје детаљан и прецизан опис проблема, како то налаже Уредба.</p> <p>Ни за ову тврдњу Предлагач не даје референтне изворе података. Увидом у Акциони план закључујемо да је стопа рециклаже комуналног отпада показатељ за меру 2.1.1. у оквиру Посебног циља 2.1. те нема никакве сумње да је приликом израде Стратегије требало поступити у складу са чл. 10. Уредбе, а у погледу описа постојећег стања, основних показатеља и анализе узрока и последица проблема.</p> <p><u>3. У 2022. години од укупно произведених 3,18 милиона тона комуналног отпада, око 1,4 милиона тона (45,6%) чини биоразградиви отпад. Од те количине, поновно је употребљено само 11.469 тона биоразградивог отпада, што је мање од 1% произведеног биоразградивог отпада, док се остатак одлаже на депоније.</u></p> <p>Предлагач указује на проблем третмана биоразградивог отпада и његов обим, поново не наводећи изворе информација, али, као ни у претходним случајевима не описује јавно-политички и регулаторни оквир, не описује узроке и последице проблема. Овај део Стратегије не обухвата детаљан и прецизан опис проблема, са анализом узрока и последица, описом како се проблем до сада развијао и како би се у будућности развијао без интервенције у тој области. Јасно је да је и у овом случају у питању Показатељ који је требало описати у складу са чл. 10. Уредбе.</p>	
3.	Удружење грађана		Тема индивидуалних скупљања секундарних сировина (ISSS) као најефикаснијих чиниоца у практичној	Образложење: По нашем истраживању у Србији је средином 2024 год. констатовано око 25.000 ISSS. Они су у 2020 год. сакупили 1 предели на	

	YUROM Centar		svakodnevnici upravljanja otpadom je po našem mišljenju takodje oblast koja bi mogla da se nadje u ovom strateškom I razvojnom dokumentu.	<p>reciklažu oko 500.000 tona komunalnog reciklabilnog otpada. Društveni benefiti od njihovog rada su ogromni imajući u vidu samo recikalažu, uštede u deponiskom prostoru, uštede na troškovima javnih komunalnih preduzeća I nemerljiv doprinos prevenciji klimatskih promena I cirkularnoj ekonomiji.</p> <p>S obzirom da se u Strategiji govori I navodi kao oblast pod 10. Ekonomski razvoj, Načelo održivog razvoja I načelo ravnopravnosti I nediskriminacije, kao I Opšti cilj 2: Primena principa cirkularne ekonomije radi unapređenja zaštite životne sredine i resursne efikasnosti, Opšti cilj 3: Unapređenje kvaliteta životne sredine smanjenjem zagađenja, smatramo da bi bilo korisno za društvo I za oko 120.000 Roma koji žive od tog posla, da se u Strategiji I akcionom planu obradi I predlože rešenja kroz već postojeće zakonske mogućnosti. I to sledeće:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vraćanje ISSS u Zakon o upravljanju otpadom iz koga su izbačeni 2023 god. 2. Predvideti mere razvoja u programu razvoja upravljanja otpadom I legalizacije rada prevodjenjem iz sive zone rada u legalne I formalne tokove upravljanja otpadom, <p>Iskoristiti postojeći Zakon o socijalnom predizetništvu kao model za formalizaciju njihovog rada, potencijala kojeg nose I dokazanih rezultata u poslednjih 50-tak godina.</p>	
4.	<p>Gojkan Stoјиновић</p> <p>Jelena Видојевић</p>		<p>3. Постојеће стање у области животне средине и климатских промена</p> <p>3.4.1. Искоришћење отпада</p> <p><i>Допунити пасус: И поред оваквог напретка у приступачности</i></p>	<p>Овде би требало дати податак колико се процената отпада одлаже на санитарне, а колико на дивље и несанитарне депоније, јер се овако чини да је ситуација боља него што у реалности јесте.</p>	

	Милена Антић (за Коалицију 27)		санитарним депонијама, и даље се знатна количина отпада одлаже на несанитарне и дивље депоније. Због недостатка простора за даље одлагање отпада услед попуњених депонија, поједине општине свој комунални отпад преусмеравају на суседне регионалне депоније. У периоду од 2010. године урађена су 32 пројекта санације, затварања и рекултивације сметлишта. Санирани су несанитарне депоније у неким општинама које су представљале ризик по животну средину.		
5.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		3. Постојеће стање у области животне средине и климатских промена 3.4.1. Искоришћење отпада Није наведено да део комуналног отпада има добар потенцијал за претварање у гориво, које се може користити у индустријским постројењима за добијање електричне и топлотне енергије; да је први инсинератор почео са радом у Београду и да се један планира у Прахову.	Више података о добијању енергије из отпада можете пронаћи у публикацији <i>Bela knjiga dobijanja energije iz otpada u Srbiji - Inženjeri zaštite životne sredine</i> (activity4sustainability.org).	
6.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		7.1.2. Циркуларна економија Посебан циљ 2.1: Унапређење одрживог система управљања отпадом кроз ефикасније коришћење отпада у циркуларној економији у складу са ЕУ прописима Додати Мериу: <i>Развој програма смањења стварања отпада и</i>	Хијерархија управљања отпадом јасно препознаје два прва корака као кључна у успостављању система управљања отпадом: 1. Превенција настанка отпада и 2. Поновна употреба/поправка. Како нигде нисмо пронашли да су ова два корака подржана предлажемо увођење нове мере која би то решила.	

			<p>обезбеђивање услова за поправку и поновну употребу ствари пре него што постану отпад:</p> <ul style="list-style-type: none"> • подршка екодизајну код привреде • подршка поправци уређаја и страви кроз ваучере за поправку. 		
7.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>7.1.2. Циркуларна економија</p> <p>Посебан циљ 2.1: Унапређење одрживог система управљања отпадом кроз ефикасније коришћење отпада у циркуларној економији у складу са ЕУ прописима</p> <p><i>Додати Мера: Развити програме и активности превенције настанка пожара на депонијама, извештавања грађана о последицама и превентивним мерама и праћења последица пожара на депонијама на здравље и животну средину.</i></p>	<p>Последице по здравље људи и животну средину које настају током и након пожара на депонијама морају због своје учесталости и озбиљности имати посебну меру која се тиме бави.</p>	
8.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>7.1.2. Циркуларна економија</p> <p>Посебан циљ 2.1: Унапређење одрживог система управљања отпадом кроз ефикасније коришћење отпада у циркуларној економији у складу са ЕУ прописима</p> <p>Мера 2.1.1. Развој система управљања комуналним</p>	<p>Депонијска такса је практичан економски алат који је у земљама ЕУ дао позитивне резултате када је у питању решавање проблема депоновања отпада без предходног третмана. Увођење депозит система у великој мери унапредиће систем примарне селекције, растеретити локална комунална предузећа ове врсте отпада и обезбедити адекватне сировине за рециклажу.</p>	

			<p>отпадом кроз ефикасније искоришћење отпада</p> <p>Предлажемо допуну мере. Потребно је увести депонијску таксу и депозитни систем за амбалажни отпад.</p>		
9.	SEKOR		<p>Посебан циљ 2.1: Унапређење одрживог система управљања отпадом кроз ефикасније коришћење отпада у циркуларној економији у складу са ЕУ прописима</p> <p>Удео комуналног отпада који се одлаже <u>на несанитарне депоније</u> у односу на укупну количину генерисаног комуналног отпада (%)</p> <p>У 2021. удео овог отпада је 49,85%, а предвиђено је да буде 13,4% у 2032. години.</p> <p>Мишљења смо да овај показатељ није заправо показатељ одрживог управљања отпадом у складу са ЕУ легислативом, јер се у Србији и даље упорно промовише одлагање на депонијама што је у ЕУ најнеповољнија опција и одавно се не финансира.</p> <p>У ЕУ се подразумева да су депоније које постоје санитарне, а ми допуштамо себи да ето број несанитарних смањимо да их буде само 13,4% у 2032. години.</p> <p>Прво не знамо колико је то у апсолутним бројевима. Друго, гледаћемо одређеном броју депонија кроз прсте да не морају</p>	<p>За овај циљ уопште нема адекватних мерa нити индикатора који би били у складу са ЕУ легислативом у области отпада или са документом ” Guidelines for the Implementation of the Green Agenda for the Western Balkans”. У овом документу се каже: ” Потребни су значајни напори и улагања да би се успоставило исправно функционисање отпада центрима за управљање и рециклажним објектима, како би државе могле да користе постојеће ресурсе који тренутно завршавају на депонијама (преко 90% је стопа депоновања у региону) или у спалионицама. Западни Балкан ће морати да спроведе ефикасно одвојено прикупљање шеме за најмање папир, метал, пластику, стакло и био-отпад, који су кључни за квалитет рециклажу, и успоставити уграђене економске подстицаје за смањење производње отпада (нпр. Шема плати како бацаш) и бољи третман отпада (нпр. накнаде за депоније/спаљивање), као и ефикасне шеме проширене одговорности произвођача.”</p> <p>Кроз цео документ нигде се не виде најбоља стремљења у Европи, као што је ”Нула отпада” чак се то и не спомиње, а Србија себе закључава у израдњу регионалних депонија уместо да изгради центре за одвојено прикупљања отпада.</p>	

			<p>да буду санитарне. Које су то депоније и зашто?</p> <p>Прави показатељ одрживог система управљања отпадом кроз ефикасније коришћење отпада у циркуларној економији у складу са ЕУ прописима био би смањење стопе депоновања отпада, степен одвојеног прикупљања отпада и увођење економских подстицаја за смањење креирања отпада, које сада апсолутно не постоје.</p>	<p>Проблем са постојећим депонијама - њихов мали простор и samozапљивање или намерно паљење уопште није обрађен.</p>	
10.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>7.1.2. Циркуларна економија</p> <p>Посебан циљ 2.2: Развијање циркуларне економије на бази индустријске симбиозе и повећања ресурсне ефикасности</p> <p>Мера 2.2.1. Подршка привредном сектору у оптимизацији коришћења циркуларних ресурса</p> <p>Развој система управљања комуналним отпадом кроз ефикасније искоришћење отпада, препознаје неке од потребних акција, али занемарује у потпуности потребу за поштовањем Хијерархије управљања отпадом дефинисане у Оквирној директиви о отпаду.</p>	<p>Нема никаквих мера планираних да се баве превенцијом и поновном употребом отпада, које су прве две мере које морају да се спроведу по хијерархији, а тек након тога иде рециклажа, енергетско искоришћење и депоновање.</p> <p>Економске мере које морају да буду уведене су пре свега депонијска такса. Мора се зауставити пребацивања трошкова за управљање отпадом на будуће генерације и здравље, кроз наставак праксе одлагања отпада на несанитарне и дивље депоније, и игнорисање последица које пожари на депонијама имају.</p>	

11.	UNEKOOP		<p>Посебан циљ 2.2: Развијање циркуларне економије на бази индустријске симбиозе и повећања ресурсне ефикасности</p> <p>Предвидети нову меру: Постизање тржишне конкурентности поновне употребе материјала добијеног од неопасног отпада од грађења И рушења Активност у оквиру ове мере односиле би се на увођење адекватне накнаде за експлоатацију минералних сировина (камен, шљунак, песак)</p> <p>Предвидети циљане вредности за повећање накнаде за експлоатацију ових природних ресурса.</p>	<p>Разлог за неуспостављање система одрживог управљања отпада од грађења И рушења лежи у чињеници да продукти третмана овог отпада немају тражњу на тржишту у условима када се природни агрегати због изузетно ниске накнаде за њихову експлоатацију користе И за често крајње неодговарајуће намене (насипање, нурада тампона И сл). Целу ситуацију додатно усложњава чињеница да због слабог инспекцијског надзора и одсуства адекватног законског санкционисања имамо изражену праксу тзв. „дивље“ експлоатације која поред смањења буџетских прихода често има за последицу наношење еколошке штете.</p>	
12.	SEKOR		<p>Мера 2.2.3. Подршка изградњи капацитета за искоришћење отпадног муља из постројења за пречишћавање отпадних вода СТР 146 - Додати информацију која су то постојећа постројења за пречишћавање отпадних вода и колико се сада муља из ових постројења генерише и приоритет дати изградњи посебне инфраструктуре за управљање муљем у тим местима (Суботица, Крушевац, Шабац).</p>	<p>Треба прецизно и јасно описати садашње стање.</p>	

13.	Ђорђе Бошкић		<p>У предложеном Акционом плану стратегије заштите животне средине, као и у самој стратегији, недостају јасне и конкретне мере за смањење коришћења пластике (не само за рециклажу исте – него за смањење коришћења), што представља значајан пропуст с обзиром на утицај пластике на здравље људи и поготово на животну средину. Предлажем нпр. увођење едукативних пројеката и програма у школе, кроз које би ученици били информисани о штетности употребе пластике и значају њеног смањења. Ови програми би могли да укључују радионице, кампање за рециклажу, као и промоцију употребе алтернативних, еколошки прихватљивих и здравијих материјала. Овакве активности не само да би подигле свест млађе популације, већ би допринеле дугорочним циљевима у смањењу употребе пластике, чувања здравља и природе. Укидање једнократних пластичних чаша у вртићима би такође био добар корак.</p> <p>Ово је само један пример конкретне мере за смањење коришћења пластике. Позивам државне институције на то да спроведу и више од мог предлога у виду смањења коришћења пластике.</p>	<p>Увођење редовних информационих часова и спровођење образовних пројеката о штетности коришћења пластичних флашица и осталих пластичних производа у школама је важно за подизање свести ученика о еколошким и здравственим последицама. Пластика загађује животну средину и има негативан утицај на здравље. Образовање о одрживим и здравијим алтернативама подстиче младе на усвајање еколошки одговорних навика и доприноси здравијој планети.</p> <p><u>Студија „Хемикалије које се користе у пластичним материјалима: Процена терета болести и трошкова који се могу приписати у Сједињеним Америчким Државама“</u></p> <p><u>„National Library of Science“ - студија о штетностима микропластике (ЛИНК)</u></p> <p><u>Истраживање „Human Exposure to Microplastics and Its Associated Health Risks“ (ЛИНК)</u></p> <p><u>Science Direct истраживање „Environmental impacts of microplastic and role of plastisphere microbes in the biodegradation and upcycling of microplastic“ (ЛИНК)</u></p> <p><u>Пример школске акције промоције стаклених флашица за воду у Аустрији (ЛИНК)</u></p> <p><u>Пројекат „Избацимо PET флаше из школа“ у Аустрији (ЛИНК)</u></p>	
-----	-----------------	--	---	---	--

14.	<p>Центар за унапређење животне средине – Владан Шћекић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>3.4.Циркуларна економија и ресурсна ефикасност 3.4.1. Искоришћење отпада</p> <p>У предлогу Стратегије наведено је: ”У Републици Србији се према последње објављеним подацима УНЕП-а за 2024. годину годишње баци 780.482 тона хране, односно 108 kg по становнику. Процењује се да сектор угоститељства годишње генерише око 40.000 тона отпада од хране, који по прописима нису дозвољени за употребу и нису дозвољени ни за људску ни животињску исхрану.” У овом делу је наведена погрешна информација о процењеној количини отпада од хране коју генерише угоститељски сектор. Количина од 40.000 тона се односи само на Београд. Сходно наведеном, потребно је прецизирати да се количина од 40.000 тона односи само на комерцијални сектор из Београда, или ставити одговарајућу количину која се односи на Србију.</p>	<p>Центар за унапређење животне средине је објавио Анализу истраживања о директном мерењу и морфолошком саставу отпада од хране из комерцијалних објеката у Београду. Истраживање је урађено путем директног мерења на основу методологије коју је развио УНЕП за мерење Индекса отпада од хране.</p> <p>Анализа је доступна на линку https://cuzs.org.rs/hrana-docs/IZVESTAJ-Merenje-kolicine-i-morfoloskog-sastava-otpada-od-hrane-iz-komercijalnog-sektora-u-Beogradu.pdf</p>	
-----	---	--	--	---	--

Стуб 2 – Циркуларна економија – Акциони план					
Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Стратегији на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	Милена Антић (за Коалицију 27)		Акциони план Мера 2.2.2. Интегрисање безбедног управљања хемикалијама у концепт	На основу наших сазнања, многи рециклери су већ упознати са проблемом присуства опасних хемикалија у материјалима за рециклажу, многи од њих већ имају и ХРФ за	

		<p>развоја циркуларне економије Показатељ на нивоу мере Број спроведених обука за индустрију и рециклере о управљању хемикалијама и отпадом током њиховог животног циклуса на еколошки прихватљив начин</p> <p>Акциони план 2.2.2.2. Спровођење едукације привредних субјеката (хемијске индустрије и рециклажне индустрије) о управљању хемикалијама и отпадом током њиховог животног циклуса на еколошки прихватљив начин</p> <p>Обука привредних субјеката је неопходна, али није довољна. У циљу интегрисања безбедног управљања хемикалијама у концепт развоја циркуларне економије, није довољно само спровести обуке индустрије и рециклера, већ понудити решења привреди којима може да затвори цео круг управљања- од прикупљања отпада, идентификације и одвајања опасних хемикалија до транспорта и третмана опасног отпада од хемикалија. Предлог је да се као посебна мера размотре финансијски механизми у виду подстицаја привредним субјектима. Што се обуке тиче, предлог је да обуку треба проширити и на друге индустрије која није хемијска, а која користи хемикалије за</p>	<p>идентификацију ПБДЕ, као и информације о технологијама издвајања. Питање је шта урадити са издвојеном опасном пластиком- да ли ће држава преузимати тај отпад или они треба да плате оператеру опасног отпада који ионако за сада само складишти тај отпад. Да ли ће држава дати субвенције за прикупљање тог отпада?</p> <p>У циљу превенције генерисања опасног отпада, нова ЕУ Уредба о екодизајну представља основу циркуларне економије, а за сада не постоји план (или није јавно доступан) за транспоновање ове уредбе (осим дела за енергетску ефиканост који је већ усвојен)</p>	
--	--	--	--	--

			производњу других производа.		
--	--	--	------------------------------	--	--

Стуб 3 – Смањење загађења - Стратегија					
Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Стратегији на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	Skejt klub Kobass		Када ћете да очистите ваздух? Без глупих изговора и одговора молим.	Наплаћујете еколошки порез свим могућим фирмама, а најбитнија ствар у животу је најзагађенија.	
2.	SEKOR		<p>Посебан циљ 3.4: Превенција и контрола загађења из индустрије, интегрисано управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце</p> <p>Удео постројења која су исходовала интегрисану дозволу, на годишњем нивоу, у односу на број објављених захтева за интегрисану дозволу за предметну годину (%)</p> <p>У 2023 овај удео је 33%, а за 2033 предвиђа се да буде 66%.</p> <p>Мишљења смо да овај показатељ није добро изабран, и да би боље било да имамо Укупан број исходованих интегрисаних дозвола у односу на укупан број оператера који подлежу обавези да имају интегрисану дозволу.</p>	<p>За праћење напретка у овој области удео постројења који имају дозволу у односу на број објављених захтева за интегрисану дозволу у некој години ништа не значи. То је само интерни показатељ ефикасности надлежног органа који ето успева да обради неки захтев у једној години . И ако је то сада 33% то је само показатељ великих административних недостатака., и није јасно шта је циљ од 66% у 2033 години??</p> <p>Стварни напредак би се видео када би нам циљ био да у 2033 имамо 100% оператера са исходованим интегрисаним дозволама (свих 290 постројења), а годишње би се лако пратио напредак ка том циљу.</p> <p>Овако постављено остављено је на вољи самим оператерима, да ли ће или неће поднети захтев. Држава мора и треба да има механизам да натера оператере да сви поднесу или допуне захтеве у наредном неком периоду, како би се овај процес окончао што пре, јер ми веома каснимо, и друга ствар, није фер према оператерима који већ имају дозволу, да им неки оператер без дозволе буде конкуренција на тржишту. Влада, и Министарство, су досадашњим поступањем према оператерима,</p>	

				пролонгирајући и продужавајући 3 пута рокове за прибављање интегрисане дозволе, створили неподстицајну атмосферу за примену закона о спречавању и контроли загађивања, на уштрб здравља грађана.	
3.	Друштво младих истраживача Бор		У нацрту стратегије, у поглављу 3.5.1., потребно је приказати емисије металоида и тешких метала по секторима	Конвенцијом о прекограничном загађењу на велике удаљености предвиђена је обавеза праћења емисије металоида и тешких метала. Последњи извештаја Република Србија је сачинила 2024. године за период 1990 – 2022. година. Неопходно је све емисије приказати да би се предвиделе адекватне мере за смањење емисије.	
4.	БОШ		<p>Страна 118: Квалитет амбијенталног ваздуха није задовољавајући и велики број становника је изложен ваздуху лошег квалитета, што може негативно утицати на здравље. Емисије из сектора енергетике, саобраћаја, индустрије и пољопривреде доприносе загађењу ваздуха. Локални мониторинг квалитета ваздуха захтева унапређење.</p> <p><i>Потребно је ускладити овај параграф са подацима из последњег извештаја Агенције за заштиту животне средине.</i></p>	<p>Изјава да квалитет амбијенталног ваздуха није задовољавајући и велики број становника је изложен ваздуху лошег квалитета потцењује размере проблема и ни изблиза не одговара реалном стању. Према последњем извештају Агенције за заштиту животне средине о стању квалитета ваздуха у 2023. Години, преко 4 милиона грађана Републике Србије дише прекомерно загађен ваздух (према прописима Републике Србије) а не ваздух лошег квалитета. Такође, за прекомерно загађен ваздух се не може рећи да може да негативно утиче на здравље људи, јер је овај утицај већ недвосмислено доказан.</p> <p>На пример, Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом наводи да је далеко најизраженији утицај на здравље уочен је при излагању суспендованим честицама PM2.5, за које је моделирањем за референтну 2015. годину добијена процена од 9773 превремених смртних случајева, и више од 92.000 година скраћеног животног века. Процењено је да је због излагања</p>	

				<p>концентрацијама PM2.5 у амбијенталном ваздуху 2015. године у Србији изгубљено више од 2,1 милиона радних дана. Светска здравствена организација у свом извештају из 2019. године наводи да у Србији долази до више од 6000 превремених смрти услед излагања прекомерно загађеном ваздуху. У публикацији “<i>Утицај загађења амбијенталног вадуха на здравље у Србији</i>”, који потписују Министарство здравља, Министарство заштите животне средине и Институт за јавно здравље “Др Милан Јовановић Батут” која је рађена за 11 градова у Србији потврђује исто: излагање прекомерно загађеном ваздуху веома штетно утиче на здравље. Стога је неопходно овај пасус ускладити са стварним подацима о стању квалитета ваздуха и утицају на здравље становништва.</p>	
5.	CEKOR		<p>128 стр. Посебни изазови у заштити вода представљају <u>притисци на количину воде која се црпи за потребе индустрије, пољопривреде и јавног водоснабдевања, повећање хидроенергетског капацитета</u> са негативним утицајем на животну средину и испуштање непречишћених отпадних вода. Њихово превазилажење се постиже унапређењем и осавремењивањем постојеће, као и изградњом нове инфраструктуре за третман отпадних вода за градове и регионе, а такође и изградњом нове и заменом дотрајале водоводне мреже ради</p>	<p>Као индикатор наведен је Удео водовода који испуњавају захтеване критеријуме здравствене исправности воде за пиће, па ће тако тај удео да у 2034. години достигне ниво 93% у односу на 2018. годину када је био 79,6%. У случају нарастајућих климатских промена, и све већих и чешћих суша и екстремних температура, није јасно како ће се обезбедити довољне количине воде за све кориснике? И како ће се дати приоритет снабдевању грађана, и пољопривредника пре него индустрији? Сматрамо да је потребно овим проблемима приступити озбиљније и увести додатне мере и показатеље.</p>	

			унапређења контроле хигијенске исправности воде. Мера 3.2.1. Изградња објеката за обезбеђење довољних количина воде одговарајућег квалитета за различите категорије корисника, пре свега за снабдевање водом становништва нема адекватан индикатор		
6.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		3.10. Идентификовани проблеми Додати информације о спровођењу ИПРС директиве.	Није дат критички осврт на спровођење ИПРС директиве.	
7.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		3.10. Идентификовани проблеми Допунити информације у вези са квалитетом амбијенталног ваздуха.	Квалитет амбијенталног ваздуха није незадовољавајући, већ треба навести информације из извештаја о квалитету ваздуха које објављује Агенција за заштиту животне средине, из којих је јасно да је ваздух прекомерно загађен, да се квалитет ваздуха годинама не поправља. У извештају за 2022. годину може се видети да преко 3 милиона грађана Србије дише прекомерно загађен ваздух, што је алармантно. Такође, треба дати образложење шта је довело до оваквог стања квалитета ваздуха.	
8.	Милорад Игњатов		Предлог стратегије заштите животне средине у оквиру посебног циља 3.5 а кроз меру 3.5.2 предвиђа да се до 2033. године усвоје сви потребни прописи за усклађење са препорукама Савета Европе и Међународне комисије за	Које су тачно препоруке Савета Европе и Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења предвиђене да буду усвојене кроз прописе у вези са мером 3.5.2 из Предлога стратегије заштите животне средине? На пример, да ли је планирано да се мењају референтни гранични нивои нејонизујућег зрачења? Питање бр.2: Уколико је предвиђено да се усвоје	

			<p>заштиту од нејонизујућег зрачења</p>	<p>референтни гранични нивои из Препоруке 1999/519/ЕС (слика 4. изнад), на који начин ће то имати позитиван утицај на животну средину. На којим научним доказима о томе које су то тачно границе преко којих би електромагнетно нејонизујуће зрачење имало негативан утицај на здравље људи и животну средину се темељи предлог референтних граничних нивоа нејонизујућег зрачења? Питање бр.4: Којим редоследом приоритета ће препоруке Савета Европе и Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења бити усвајане, односно шта је од прописа и од препорука тачно предвиђено да буде усвојено 2025. године, а шта у свакој од наредних година (2026. – 2033. год.).</p> <p>Због свега наведеног, предлажем да се не дозволи усвајање флексибилнијих референтних граничних нивоа електромагнетног нејонизујућег зрачења од тренутних законом прописаних граница у Републици Србији већ да се размотри додатно поштравање законом прописаних граница у Републици Србији све док се не појаве чврсти научни докази о томе које су то тачно границе преко којих би електромагнетно нејонизујуће зрачење имало негативан утицај на здравље људи и животну средину, поготово у зонама у којима деца спавају („sleeping areas”) и стамбеним зонама посебне осетљивости</p>	
9.	Рајко Пејовић		<p>Ја, као грађанин Војводине, који је рођен у Врбасу, а студирао у Новом Саду, предлажем да једно од поглавље које би обухватило санирање Великог баčkog канала са свим притокима јер су толико</p>		

			<p>zagađeni i zarasli u trsku da se velika ideja za njegovu upotrebu na dobro naroda Bačke (saobraćaj, navodnjavanje i odvodnjavanje, pogodna sredina za veliki broj riba i ptica - da ne pominjem ugroženo zdravlje stanovnika Vrbasa i Kule koji žive na desetak metara od kanala. Sumnjam da je veliki broj kancerogenih bolesti poslednjih decenija. Nekad smo se kupali i pecali u čistoj vodi kanala. Pored toga obale kanala su na mnogim mestima pretvorene u divlje deponije koje su inače velika briga cele Srbije.</p> <p>Drugo, Bačka nema, kao ni Banat dovoljno zelenila, drveća, žbunja, pa i cveća na velikom prostoru naše lepe ravnice - osim u samim naseljima, dakle pored privatnih kuća i nekih parkova u centr Vrbasa, Bečeja i slično.</p> <p>Znamo da bi eksploatacija tople vode, koje ima u izobilju ispod zemlje, a to bi uticalo na uštede energije i emisije CO2. ko je ikada prošao Mađarskom video je veoma veliki broj plastenika sa povrćem i cvećem. Ovi projekti bi bili olakšani korišćenjem tople vode koju nam je Bog nesebično podario, a mi je skoro ne koristimo.</p> <p>Sve ovo bi pomoglo razvoju privrede i poljoprivrede Vojvodine i cele Srbije, kao i dobar poen pristupanju Srbije EU.</p>	
--	--	--	---	--

10.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>3. Постојеће стање у области животне средине и климатских промена</p> <p>3.5.3. Квалитет земљишта</p> <p>На квалитет земљишта и пољопривредних производа који се узгајају у близини депонија, поготово несанитарних и дивљих, у великој мери утиче загађење које потиче од отпада и пожара који се јављају на депонијама.</p>	<p>Поред земљишта (најчешће пољопривредног) које је директно прекривено отпадом на локалним несанитарим и дивљим депонијама, под значајним утицајем загађења, које долази од депоновања отпада и пожара који се на депонијама јављају, је и земљиште у пречнику од 3 км. Током пожара опасне загађујуће материје које се налазе у ваздуху падају на земљиште и кроз пољопривредне производе улазе у ланац исхране. У питању су најчешће веома токсичне, анцерогене загађујуће материје.</p>	
11.	<p>Друштво младих истраживача Бор</p>		<p>У нацрту стратегије у поглављу 3.5.4., на страни 79., констатује се да је највећи произвођач отпада SerbiaZijinopper DOO Bor. Треба допунити још већим произвођачем SerbiaZijinmining DOO Bor, јер ће већа количина отпада настајети на територијама града Бора радом овог новог рудника.</p>	<p>Територије града Бора и општине Мајданпек су локације са највећом количином отпада, Ради се о рударском отпаду: депонијама рударске раскривке, јаловине са некономичним садржајем минералних сировина, флотацијске јаловине и наноса пирита дуж корита река (Борска река, Пек, Велики Тимок). Поред рудника SerbiaZijinopper почео је да ради и рудник SerbiaZijinmining у околини Бора који ће одложити веће количине рударског отпада од насталог из рудника SerbiaZijinopper (некадашњег РТБ-а Бор)</p>	
12.	<p>Друштво младих истраживача Бор</p>		<p>У истом поглављу на истој страни страни констатација: „Проблем „историјског” загађења још увек није решен у потпуности.“</p> <p>Образложити шта је то „историјско загађење“ и дати детаљне податке.</p>	<p>Сачињен је катастар напуштених рударских депонија које треба санирати и рекултивисати јер су велики извор прашине, процедурних вода које угрожавају површинске и подземне воде и земљиште.</p> <p>Евидентиране су и контаминирани локације у околини некадашњих великих индустријских комплекса.</p>	
13.	<p>Друштво младих истраживача Бор</p>		<p>У истом поглављу, на истој страни, се говори о законској регулативи о управљању и одлагању рударског отпада. Неопходно је дати податке о броју компанија које су обавезне</p>	<p>Законом о рударству и подзаконским актима прописана је обавеза рударских компанија да прибаве дозволе за управљање рударским отпадом али оне не поштују ову обавезу уз благонаклоност надлежног министарства. Овакво поступање доводи до деградације и</p>	

			да прибаве дозволе и колико је до сада прибављених дозвола.	загађења животне средине у рударским областима.	
14.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		3. Постојеће стање у области животне средине и климатских промена 3.5.8. Животна средина и здравље На здравље људи негативно утичу пожари на депонијама којих је у 2022. години, према подацима Министарства унутрашњих послова, било 1760. Њихове последице по здравље и животну средину нису у довољној мери праћене и анализирани. Систем упозоравања грађана, са јасним упутствима о начину реакције током пожара на депонијама није довољно развијен.	Кроз истраживања и праћење пожара на депонијама и њихових последица уочено је да је овај сегмент занемарен. Детаље можете пронаћи у Wasted Air: Impact of Landfill Fires on Air Pollution and People's Health in Serbia - Working Paper. Air Pollution Series (unep.org) и Bela knjiga dobijanja energije iz otpada u Srbiji - Inženjeri zaštite životne sredine (activity4sustainability.org) .	
15.	Друштво младих истраживача Бор		У Нацрту стратегије поглавље 3.5.6. Бука, допунити тако да гласи „Бука и вибрације“	Поред буке велики проблем представљају и вибрације, односно потреси који настају минирањима у рудницима. Републички сеизмолошки завод свакодневно бележи велики број оваквих потреса који доводе до оштећења објеката близу епицентра и директно утичу на становнике околних насеља, посебно деце који у њима бораве и похађају вртиће, обданишта и школе.	
16.	Друштво младих истраживача Бор		У поглављу 3.5.8. Животна средина и здравље, на странама 85. и 86. допунити да загађење ваздуха доводи и до обољења кардиоваскуларног и нервног система, канцерогених обољења и генетских промена. Исто поглавље допунити информацијама о утицају арсена и тешких метала у ваздуху у	Постоје бројне студије о утицају загађење животне средине на здравље људи у Србији.	

			градovima и агломерацима у којима је ваздух загађен овим елементима.		
17.	Друштво младих истраживача Бор		Стратегија не садржи утицај животне средине на здравље људи.	Непходно је посебно обрадити ово поглавље да би се могле планирати мере. Посебно треба ускладити оцене и мере у области заштите здравља у Стратегији заштите животне средине са Стратегијом јавног здравља („Сл. гласник РС“, бр. 61/18)	
18.	Удружење Обновљиви извори енергије Србије		<p>3. Постојеће стање у области животне средине и климатских промена</p> <p>3.5.8. Животна средина и здравље</p> <p>Повезаност између квалитета животне средине и здравља здравља није тако једноставна због многих других фактора који утичу на здравље људи. Општа и здравствена статистика не обезбеђује податке који би се могли искористити за процену ризика од контаминарања животне средине по живот и здравље људи. Међутим, постоји снажна веза између одређених услова и загађења ваздуха или воде и, на пример, астме или инфекција дигестивног система. Прикупљање извештаја о посебним запажањима о здрављу људи и квалитету животне средине и формирање базе података важно је за откривање здравствених проблема због оживотне средине, као и за планирање и</p>	<p>Овај проблем је изузетно значајан а ни на који начин није адресиран кроз мере и активности. Стварни ефекти утицаја загађења животне средине на здравље становништва нису широко познати нити их је могуће пратити, као што је овде у анализи проблема објашњено.</p> <p>Неопходно да се овај на овом месту идентификовани проблем адресира кроз мере и резултате. У оквиру посебног циља 6.3. Даљи развој система за праћење квалитета чинилаца животне средине и утицаја климатских промена је потребно увести меру која ће омогућити праћење стања здравља популације у односу на стање животне средине.</p> <p>Методологију праћења треба у што краћем року дефинисати заједно са заинтересованим странама, транспарентно.</p> <p>Ургентност проблема да се уврсти и у Акциони план и да се о томе шири јавност упозна.</p>	

			организовање интервенција и програма превенције.		
19.	Александар Петровић БОШ Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>3. Постојеће стање у области животне средине и климатских промена</p> <p>3.5.8. Животна средина и здравље</p> <p>Повезаност између квалитета животне средине и здравља здравља није тако једноставна због многих других фактора који утичу на здравље људи. Општа и здравствена статистика не обезбеђује податке који би се могли искористити за процену ризика од контаминирања животне средине по живот и здравље људи. Међутим, постоји снажна веза између одређених услова и загађења ваздуха или воде и, на пример, астме или инфекција дигестивног система. Прикупљање извештаја о посебним запажањима о здрављу људи и квалитету животне средине и формирање базе података важно је за откривање здравствених проблема због животне средине, као и за планирање и организовање интервенција и програма превенције.</p>	<p>Овај проблем је изузетно значајан а ни на који начин није адресиран кроз мере и активности. Стварни ефекти утицаја загађења животне средине на здравље становништва нису широко познати нити их је могуће пратити, као што је овде у анализи проблема објашњено.</p> <p>У публикацији <i>УНАПРЕЂЕЊЕ УПРАВЉАЊА КОНТАМИНИРАНИМ ЛОКАЛИТЕТИМА У СРБИЈИ</i> коју заједно потписују Министарство здравља, Министарство заштите животне средине и Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут” се као један од основних недостатака наводе (између осталог): 1) Недовољно јасна подела улога и одговорности надлежних институција у широј области животне средине и здравља; 2) Изостанак мултисекторске сарадње и приступа у решавању еколошко-здравствених проблема; 3) Неадекватан мониторинг стања животне средине, 4) Недостатак података о стању животне средине и њеног утицаја на здравље. Поред тога, извештај Глобалног савеза за здравље и загађење (<i>Global Alliance in Health and Pollution</i>) указује да је у 2017. години у Србији дошло до 175 превремених смрти на 100 000 становника (односно око 12 000 превремених смрти на целу популацију Републике Србије). Ова статистика ставља Србију на прво место у Европи по негативном утицају загађења животне средине на здравље становништва. Стога је неопходно да се овај на овом месту идентификовани проблем адресира кроз</p>	

				<p>мере и резултате. У оквиру посебног циља 6.3. Даљи развој система за праћење квалитета чинилаца животне средине и утицаја климатских промена је потребно увести меру која ће омогућити праћење стања здравља популације у односу на стање животне средине.</p>	
20.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>3.5. Квалитет животне средине и фактори утицаја</p> <p>3.5.1. Квалитет ваздуха</p> <p>Коментар се односи на текст: <i>(NERP) („Службени гласник РС”, број 10/20) је било предвиђено знатно смањење емисија за 2018. и 2019. годину, и то 54,6 kt 2018. и 2019. године, уместо 310,3 kt и 361,8 kt, респективно. У 2022. години, емисије SO₂ из енергетског сектора износиле су 305,7 kt SO₂, у 2021. години 280,7 kt SO₂, а у 2020. години 355,8 kt SO₂</i></p> <p><i>NERP се још увек недовољно примењује у пракси када је реч, пре свега, о сумпор-диоксиду и, донекле, суспендованим честицама.</i></p> <p>Потребно је образложити разлог због којих циљеви NERP-а нису постигнути.</p>	<p>Допунити текст информацијом о томе да ли су ови циљеви испуњени и ако нису (а знамо да нису) – образложењем разлога због којих циљеви NERP-а нису постигнути.</p>	
21.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>7.1.3. Смањење загађења животне средине са фокусом на квалитет ваздуха</p> <p>Посебан циљ 3.3: Унапређење продуктивности, стања и квалитета земљишта, спречавање деградације и контаминације земљишта</p>	<p>Према Закону о управљању отпада, рударски отпад тј. група 1 је изузет из Закона о управљању отпадом и регулисана другим прописима.</p> <p>Водећа институција за рударски отпад је Министарство рударства и енергетике, а податке о количинама рударског отпада прикупља Републички завод за статистику (група 1).</p>	

			<p>Мера 3.3.4 Унапређење управљања контаминираним локацијама Надлежна институција је Министарство рударства и енергетике, не Министарство заштите животне средине.</p>		
22.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>7.1.3. Смањење загађења животне средине са фокусом на квалитет ваздуха</p> <p>Посебан циљ 3.4: Превенција и контрола загађења из индустрије, интегрисано управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце</p> <p>3.4.2. Истраживање, иновације и добровољни инструменти у области циркуларне економије</p> <p>Допунити претпоследњи и последњи пасус.</p>	<p>Зелене јавне набавке постаће обавезне од 1. јануара 2024, што значи да наручиоци за одређене категорије неће више моћи да користе цену као једини критеријум при додели уговора. На одабир понуде утицаће и скуп еколошких аспеката као што су животни век производа, трошкови одржавања, воде и струје и рециклаже добара када постану отпад. Већ постоје истраживања која је спроводио НАЛЕД о зеленим јавним набавкама, где постоје подаци о томе шта је још потребно урадити како би се ова пракса унапредила – допунити текст подацима.</p> <p>Додатно: Правилник о врстама добара за која су наручиоци у обавези да примењују еколошке аспекте у поступцима јавних набавки (Сл. гласник РС 115/23), усвојен 21. децембра 2023. године.</p>	
23.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>7.1.3. Смањење загађења животне средине са фокусом на квалитет ваздуха</p> <p>Посебан циљ 3.4: Превенција и контрола загађења из индустрије, интегрисано управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце</p> <p>Мера 3.4.2. Јачање регулаторног и планског оквира и међуресорне координације за безбедно</p>	<p>Интегрисани приступ управљања хемикалијама у Србији и формирање Заједничког тела је прописано још 2009. године усвајањем Закона о хемикалијама, који до сада није успостављен и потписати Споразум о сарадњи, разрадити План активности и јасно одредити надлежност за надзора над одредбама закона и прописа донетих на основу њега, а нарочито за забране и ограничења.</p> <p>Желимо да нагласимо важност реализације ове мере и то у најкраћем могућем року како би се успоставила задовољавајућа</p>	

			<p>управљање хемикалијама током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним стратешким оквирима</p> <p><i>У делу: ...као и формирање Заједничког тела за интегрисано управљање хемикалијама.</i></p> <p>Поред формирања Заједничког тела, предлажемо да се дода и доношење и спровођење Интегрисаног програма управљања хемикалијама и потписивање Споразума о сарадњи.</p>	<p>сарадња и координација између свих релевантних сектора и обезбедило безбедно управљање хемикалијама кроз читав животни циклус, односно доношење и спровођење Интегрисаног програма управљања хемикалијама.</p>	
24.	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>7.1.3. Смањење загађења животне средине са фокусом на квалитет ваздуха Посебан циљ 3.4: Превенција и контрола загађења из индустрије, интегрисано управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце Мера 3.4.3. Подизање капацитета државних органа и индустрије за избацивање из употребе опасних хемикалија (супстанци које изазивају забринутост укључујући и POPs хемикалије) и замену безбеднијим алтернативама У делу: У оквиру анализе стања тржишта хемикалија коју је</p>	<p>Управо због чињенице да су фталати најзаступљеније супстанце које изазивају забринутост на домаћем тржишту, усвајање ограничења присуства фталата у производима до 0,1% у 2022.године од стране МЗЖС је једна од најважнијих мера заштите грађана Србије. Обавезујућа примена забране стављања у промет производа за свакодневну употребу који садрже једнако или више од 0,1% четири ограничена фталата је ступила на снагу 7. јула 2023. Међутим, истраживање организације АЛХем које је спроведено у 2024.години, дакле годину дана после ступања забране на снагу, показало је забрињавајуће резултате (63% тестираних узорка садржавало је 4 токсична фталата у недозвољеној концентрацији). Више о резултатима можете погледати у Извештају</p>	

			<p>спровело Министарство заштите животне средине, најзаступљенија група супстанци које изазивају забринутост на домаћем тржишту су фталати који се користе као омекшивачи крутих пластичних маса, пре свега на бази ПВЦ. С тим у вези, активности у оквиру ове мере усмерене су на подизање капацитета надлежних органа и индустрије (посебно произвођача и увозника ПВЦ производа) о доступним безбеднијим алтернативама... Предлажемо допуну: потребно је додати и активност: информисање и едукација произвођача, увозника, дистрибутера и трговаца производа од мекане ПВЦ пластике за свакодневну употребу о прописаним законским обавезама (забране/ограничења).</p>	<p>„Мекана пластика, Груба истина 2“. Поред тога што се надзор над забраном не спроводи, испоставило се да није јасна ни надлежност инспекцијских органа над применом забрана и ограничења у производима за свакодневну употребу</p>	
25.	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>7.1.3. Смањење загађења животне средине са фокусом на квалитет ваздуха Посебан циљ 3.4: Превенција и контрола загађења из индустрије, интегрисано управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце Мера 3.4.3. Подизање капацитета државних органа и индустрије за избацивање из употребе опасних хемикалија (супстанци које изазивају</p>	<p>У вези замене опасних хемикалија безбеднијим алтернативама, сматрамо да је неопходно прво урадити анализу најризичнијих хемикалија (број, количина, класа опасности, начин примене, изложеност циљне групе) у Србији на основу података из Регистра хемикалија, након чега урадити приоритизацију хемикалија узимајући у обзир постојање и доступност безбеднијих алтернатива (процену опасности и ризика, доступност на тржишту, цену, план замене). Што се потрошачких производа тиче, нарочито за производе који се набављају поступком</p>	

			<p>забринутост укључујући и POPs хемикалије) и замену безбеднијим алтернативама Поред едукације индустрије, трговаца, рециклера, потребно је размотрити и усвојити финансијске механизме у виду различите врсте подстицаја, како би се снабдевачима помогло да што пре пређу на безбедније алтернативе. Едукација није довољна. Предлажемо такође правно обавезујућу примену зелених критеријума у оквиру зелених јавних набавки за већи број производа и услуга, али и већу промоцију у циљу информисања наручилаца и понуђача. Партнери у спровођењу: Привредна комора Србије, научно-истраживачке организације, индустрија Предлажемо допуну да се делу партнери у спровођењу ове мере наведу и организације цивилног друштва.</p>	<p>јавне набавке, потребно је размотрити и финансијске механизме у виду различите врсте подстицаја што би мотивисало понуђаче да обезбеде да се на тржишту Србије нађу безбеднији производи, као што су производи са екоознакама, нпр. EU Ecolabel, OekoTex 100 Standard за текстилне производе, производи са FSC и PEFC серификатом, као и са домаћом еко ознаком „Пријатељ животне средине“. Није јасно зашто организације цивилног друштва нису препознате као партнери у спровођењу ове мере. Организација АЛХем има дугогодишње искуство у области промоције безбеднијих алтернатива за најопасније хемикалије у Србији. Неке од публикација и брошура су: Analiza alternativa za ftalate u elektronskoj opremi; kampanja-toksicni-racun.pdf; guide_saferchemicals.pdf; Bezbednije-alternative-za-najopasnije-hemikalije.pdf; SIN-List-2.pdf; subsport_flyer.pdf Поред тога, тема зелених јавних набавки је и покренута од стране цивилног сектора у Србији. Више информација је доступно на АЛХем-овом порталу Виртуелна база знања за ЗеЈН: Naslovna - Zelene Javne Nabavke</p>	
26.	Електродистрибуција Србије д.о.о Београд		<p>Национални план за имплементацију Стокхолмске конвенције и урађени акциони планови за РСВ отпад, предвиђају забрану употребе опреме. Директива савета 96/59/ЕС о одлагању полихлорованих бифенила (РСВ) и полихлорованих терфенила (РСТ) има за циљ да дефинише контролисани начин поступања и елиминације РСВ и РСТ и</p>	<p>Електродистрибуција Србије д.о.о. је РСВ отпад који се налази на свим складиштима, пријавила Агенцији за заштиту животне средине, Националном регистру извора загађивања . Део опреме у употреби је деконтаминиран, али и даље постоји значајан број трансформатора контаминиран РСВ као и РСВ опреме, за који не постоји могућност деконтаминације или трајног збрињавања. Електродистрибуција Србије је извршила пријаву трансформатора контаминираних РСВ као и РСВ трансформатора у употреби</p>	

			<p>деконтаминацију опреме у којој се налази, као и начин одлагања РСВ опреме.</p> <p>Електродистрибуција Србије поседује РСВ контаминирани трансформаторе у раду, трансформаторе у концентрацијама већим од 500 ppm, који се према законској регулативи сврставају у РСВ трансформаторе као и отпадне РСВ трансформаторе.</p> <p>Стратегија заштите животне средине-Зелена агенда за Републику Србију за период 2024-2033. не препознаје Електродистрибуцију Србије као загађивача РСВ и проблем деконтаминације и трајног збрињавања уређаја до краја 2025.године.</p>	<p>Агенцији за заштиту животне средине (део опреме није још увек испитан).</p> <p>Предлог: кроз Посебан циљ Акционог плана Зелена агенда 3.4: Превенција и контрола загађења из индустрије, интегрисано управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце дефинисаном мером за реализацију: Мера 3.4.3. Подизање капацитета државних органа и индустрије за избегавање из употребе опасних хемикалија (супстанци које изазивају забринутост укључујући и POPs хемикалије) и замену безбеднијим алтернативама дефинисати мере које су у складу са роковима датим Правилником о ограничењима и забранама производње, стављања у промет и коришћења хемикалија („Сл. гласник РС“ бр. 90/2013, 25/2015, 2/2016, 44/2017, 36/2018, 9/2020 и 57/2022).</p> <p>Електродистрибуција Србије није у могућности да:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Изврши деконтаминацију РСВ опреме; 2.Изврши трајно збрињавање РСВ опреме у употреби и РСВ отпада (трансформатора и кондензатора), јер на територији РС Србије не постоје оператери који имају капацитете да складиште, изврше деконтаминацију контаминирани опреме и трајно збрињавање ове врсте отпада. 	
27.	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>3. Постојеће стање у области животне средине и климатских промена 3.5.5. Управљање хемикалијама Предлажемо да се анализирају и прикажу подаци о броју, количини и класификацији хемикалија из Интегралног регистра хемикалија стављених у промет</p>	<p>Планирање мера за Стратегију ЗЖС која се односи на период 2024-2033 није сврсисходно базирати на подацима о броју хемикалија из Интегралног Регистра хемикалија за период од 2010- 2016, који су приказани на Слици 3.29., с обзиром да Одељење за хемикалије располаже подацима и за последњих 5 година. Привредни субјекти су дужни да на</p>	

			<p>последњих пет година (2019-2023) као постојеће стање за планирање мера у наредних десет година. На Слици 3.29 потребно је приказати податке из Интегралног Регистра хемикалија о броју хемикалија за последњих пет година. За планирање мера за смањење ризика од хемикалија за будућу Стратегију и АП потребно је узети у обзир податке о стављању хемикалија на тржиште по класама опасности из Регистра хемикалија, а нарочито ажуриране податке о упису супстанци које изазивају забринутост.</p>	<p>годишњем нивоу пријављују хемикалије до марта текуће године за хемикалије стављене у промет у претходној години. Потребно је урадити процену да ли су прописане мере за смањење ризика од супстанци које изазивају забринутост које привредни субјекти примењују довољне за контролу ризика од ових хемикалија, па на основу тих налаза и закључака кориговати прописане мере и пратити њихову примену. Министарство заштите животне средине треба да од Министарства здравља и Института за јавно здравље Батут захтева Извештаје о резултатима испитивања узорака у оквиру Програма мониторинга здравствене исправности предмета опште употребе за последњих неколико година, с обзиром да нису јавно доступни (нпр. за дечје играчке од полимерног материјала), који могу садржати супстанце дефинисане прописима о забранама и ограничењима из Закона о хемикалијама.</p>	
28.	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>7.1.3. Смањење загађења животне средине са фокусом на квалитет ваздуха Посебан циљ 3.4: Превенција и контрола загађења из индустрије, интегрисано управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце Мера 3.4.2. Јачање регулаторног и планског оквира и међуресорне координације за безбедно управљање хемикалијама током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним стратешким оквирима У делу:...као и са</p>	<p>На 5. Међународној конференцији о управљању хемикалијама (ICCM5) одржаној у Бону крајем септембра 2023. године, усвојен је нови глобални инструмент под називом „Глобални оквир за хемикалије - за планету без штетних последица од хемикалија и отпада”. Иако није правно-обавезујући документ, Глобални оквир за хемикалије представља стратешки план развоја и унапређења система за безбедно управљање хемикалијама и у Републици Србији</p>	

			<p>релевантним одлукама и циљевима из глобалних стратегија из области интегрисаног управљања хемикалијама, као и са одлукама извршних тела међународних конвенција и мултилатералних споразума из ове области, а посебно са новом Стратегијом одрживог управљања хемикалијама ЕУ - у сусрет животној средини без загађења, из 2020. године. Предлажемо да се у овом делу конкретно наведе назив новог Глобалног политичког стратешког документа: „Глобални оквир за хемикалије – за планету без штетних последица од хемикалија и отпада” и да се стратешки циљеви нових планских докумената ускладе са циљевима Глобалног оквира за хемикалије, као и да се Стратегијом и АП предвиде неопходна буџетска средства за реализацију постављених циљева.</p>		
29.	Друштво младих истраживача Бор		<p>У поглављу 3.10. Идентификовани проблеми на страни 118. се констатује да квалитет амбијенталног ваздуха није задовољавајући и да неповољно утиче на здравље људи.</p>	У овом поглављу нису идентификовани проблеми који доводе до загађења амбијенталног ваздуха.	
30.	Друштво младих истраживача Бор		<p>У истом поглављу, на страни 118., у последњем пасусу се указује да су неадекватно управљање комуналним отпадом</p>	Не говори се о утицају рударства и неадекватног управљања на деградацију и загађењу земљишта као и постојању контаминираних локација као и последици „историјског загађења“	

			и индустријско загађење претња загађењу земљишта.		
31.	Друштво младих истраживача Бор		На страни 121. Општи циљ 3. допунити да се напредак у остваривању овог циља прати уделом броја зона, агломерација и градова у којима је ваздух загађен у укупном броју зона, агломерација и градова	Општи циљ „Унапређење квалитета животне средине смањењем загађења“ не може се постићи повећањем броја станица за мониторинг квалитета ваздуха већ праћењем стања предузимањем и праћењем ефектом предузетих мера у зонама, агломерација и градовима.	
32.	Друштво младих истраживача Бор		Такође, у истом циљу допунити да се прати бројем контаминних локација на којима је обављена ремедијација	Да би се пратио напредак мора се пратити ефекат предузетих мера, односно како је успешно обављена ремедијација и рекултивација контаминираних локација.	
33.	Друштво младих истраживача Бор		У поглављу 6.3. Смањење загађења животне средине, на страни 128. додати да је поред смањења емисије ПМ10 и ПМ2,5 потребно смањење емисије арсена и тешких метала.	Конвенцијом о прекограничном загађењу на велике удаљености предвиђена је обавеза праћења емисије металоида и тешких метала. Последњи извештаја Република Србија је сачинила 2024. године за период 1990 – 2022. година. Неопходно је пратити смањење емисије ових полутаната.	
34.	Друштво младих истраживача Бор		У истом поглављу, на страни 128., када се говори о водама додати да је посебан изазов смањење испуштања процедурних вода са депонија комуналног и рударског отпада (неактивних и активних), флотацијских јаловишта, пепелишта и приликом геолошких истраживања.	Процедне воде са депонија су велики узрочник загађења река како вода тако и наноса у њиховим коритима. У неким случајевима су узрок уништења живог света у рекама и приобаљу (Борска река, Велики Тимок, погранична река са Бугарском чланицом ЕУ)	
35.	Милена Антић (за Коалицију 27)		Општи и посебни циљеви 5.1. Општи циљеви Недостаје показатељ за Општи циљ 3: Унапређење квалитета животне средине смањењем загађења који се односи на Посебан циљ 3.4: Превенција и контрола загађења из индустрије, интегрисано	Недостаје показатељ за Општи циљ 3: Унапређење квалитета животне средине смањењем загађења који се односи на Посебан циљ 3.4: Превенција и контрола загађења из индустрије, интегрисано управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце.	

			управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце.		
36.	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>5. Општи и посебни циљеви</p> <p>5.2. Посебни циљеви</p> <p>У складу са дефинисаном Визијом, једна од политика и мера укључује и смањење коришћења опасних хемикалија. Како би се жељена Визија достигла, дефинисани су и општи циљеви, од којих је и Општи циљ 3: Унапређење квалитета животне средине смањењем загађења. Сматрамо да Посебан циљ 3.4: Превенција и контрола загађења из индустрије, интегрисано управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце не покрива део који се односи на опасне хемикалије и производе који се стављају у промет у Србији, укључујући и оне из увоза, које користе грађани, односно потрошачи и да је потребна допуна у смислу дефинисања новог посебног циља који би допринео остваривању визије смањења коришћења опасних хемикалија и производа који могу да их садрже.</p>	Посебан циљ 3.4: Превенција и контрола загађења из индустрије, интегрисано управљање хемикалијама и управљање ризиком од великих удеса који укључују опасне супстанце не покрива део који се односи на опасне хемикалије и производе који се стављају у промет у Србији, укључујући и оне из увоза, које користе грађани, односно потрошачи	
37.	Друштво младих истраживача Бор		У поглављу 7.1. Мере за Остваривање посебних циљева, 7.1.3. Смањење загађења животне средине са фокусом на квалитет ваздуха, Посебан циљ	Примена конвенције о прекограничном загађењу на велике удаљености и директива 2010/75/ЕУ о индустријским емисијама.	

			3.1. Побољшање квалитета ваздуха, на страни 146., у првом пасусу додати да треба смањити емисије арсена и тешких метала.		
38.	Друштво младих истраживача Бор		У поглављу 7.1.3. Смањење загађења животне средине са фокусом на квалитет ваздуха додати нову меру 3.1.4. Примена граничних вредности емисија одређених загађујућих материја у ваздух из индустријских постојења у складу са Директиве 2010/75/ЕУ о индустријским емисијама	Директиве 2010/75/ЕУ о индустријским емисијама и Директива 2024/288 о квалитету ваздуха и чистом ваздуху	
39.	Друштво младих истраживача Бор		У истом поглављу, меру 3.2.2. проширити на индустријске и рудничке отпадне воде као и отпадне воде из енергетских постројења уз обавезу да у реализацију буде укључено и министарство рударства и енергетике	То је услов да мера буде реализована.	

Стуб 3 – Смањење загађења - Акциони план

Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Стратегији на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	БОШ		Општи циљ 3: Унапређење квалитета животне средине смањењем загађења Променили показатељ достизања општег циља.	Удео мерних станица за праћење квалитета ваздуха на којима је више од 35 пута у једној календарској години прекорачена дневна гранична вредност од 50 µg/m ³ за PM10. Овако постављен показатељ не говори о томе да је квалитет ваздуха бољи. Уколико мерне станице не буду радиле задовољавајући број сати/дана, онда смањени удео мерних станица на којима је	

				забележено дневно прекорачење ПМ10 честицама може створити криву слику да је ваздух побољшан.	
2.	БОШ		Активност 3.1.1.2. Успостављање и примена механизма за финансијске подстицаје за замену постојећих уређаја за грејање у домаћинствима новим који испуњавају захтеве еко-дизајна и топлотним пумпама. Навести процењена финансијска средства за сваку годину Акционог плана.		
3.	Милена Антић (за Коалицију 27)		Акциони план Мера 3.4.2.: Јачање регулаторног и планског оквира и међуресорне координације за безбедно управљање хемикалијама током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним стратешким оквирима 3.4.2.1. Припрема предлога и спровођење процедуре за усвајање Закона о потврђивању Минамата конвенције о живи и достављање Инструмента о ратификацији Минамата МЗЖС МСП Закон о потврђивању Закона о живи, односно ратификацију Минамата конвенције је коначно усвојила Народна Скупштина 27.11.2024.године, после 10 година од њеног потписивања.	С обзиром да је Србија ратификовала Протокол о тешким металима уз УНЕЦЕ Конвенцију о прекограничном загађењу ваздуха на великим удаљеностима (CRLTAP), да су већ усвојене поједине одредбе ЕУ прописа о живи, као и да постоји јасан план у Преговарачкој позицији за потпуно усаглашавање прописа у вези са живом, остаје потпуно необјашњиво оволико кашњење. Ратификација би требало да омогући Србији приступ међународним фондовима за санацију контаминираних локација и управљање отпадом који садржи живу, нарочито из ГЕФ фонда, што би требало да смањи снабдевање и трговину живом, као и смањење емисија и испуштања живе у животну средину. С обзиром да је у оквиру ГЕФ-8 програма обезбеђено 346 милиона долара за период од 2023. до 2026. године, доступних земљама потписницама Конвенције, очекујемо да ће Република Србија аплицирати за добијање гранта(ова) како бисмо решили проблем одлагања	

			Предлажемо да се у оквиру мера и активности испланира израда и подношење пројектних апликација за расположива средства у оквиру ГЕФ-8 програма за решавање проблема опасног отпада са живом.	опасног отпада који садржи живу из два хлор-алкална постројења у Србији и санацију контаминираних локација	
4.	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>Акциони план Мера 3.4.3.: Подизање капацитета државних органа и индустрије за избацивање из употребе опасних хемикалија (супстанци које изазивају забринутост укључујући и РОPs хемикалије) и замену безбеднијим алтернативама 3.4.3.1. Подизање адекватних компетентности запослених у надлежном органу за управљање хемикалијама и биоцидним производима о процени ризика од хемикалија и процени алтернатива</p> <p>Предлажемо да се јачање административних и стручних капацитета у надлежном органу за управљање хемикалијама и биоцидним производима прошири нарочито на пословима уписа хемикалија и биоцидних производа у регистар, статистичке анализе прикупљених података, управљања биоцидним производима, израде водича и смерница за инфопулт и упутстава за инспекцијски надзор.</p>	За послове у вези са спровођењем управних поступака у овој области задужено је Одељење за хемикалије при Министарству заштите животне средине. Прописани управни поступци се спроводе, али имајући у виду обим и садржај документације која се захтева овим поступцима, као и поверљивост појединих података, неопходно је наставити са унапређењем система.	

Стуб 4 – Биодиверзитет и екосистеми - Стратегија					
Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Стратегији на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	РСЈП		Посебан циљ 4.1. Преиспитати показатеље који су предложени за праћење учинка на нивоу посебног циља 4.1. и утврдити нове којима се потпуније могу пратити исходи спровођења мера у оквиру тог посебног циља.	Мишљења само да предложени показатељи за праћење учинка у остваривању Посебног циља 4. не одражавају у потпуности исходе, који се постижу спровођењем мера утврђених у оквиру тог посебног циља (обухвата само тренд популације птица и шумовите и ливадске пределе)	
2.	РСЈП		Мера 4.1.1. Преиспитати предложене показатеље за праћење учинка на нивоу мере 4.1.1, и евентуално предложити нове, којима се потпуније могу пратити резултати спровођења те мере	Предложени показатељи број заштићених врста и број строго заштићених врста, са циљаним вредностима показатеља који су мањи од почетних вредности, могу бити неразумљиви за јавност. Показатеље треба одредити да јасније одражавају резултате спровођења мере на основу датог описа мере (усклађивање статуса појединих врста и других таксона, ревизију ареала, идентификоване нових таксона, итд).	
3.	РСЈП		Мера 4.2.1. Преиспитати начин приказивања циљаних вредности за показатељ за меру 4.1.2.	За показатељ за површину у поступку заштите током година као почетна вредност је одређена површина од 120.000 ха, а као циљана у 2033. години 60.000ха. Површина која се ставља у поступак заштите треба да одговара површини која треба да буде заштићена како би се достигла циљана вредност од 14% површине до краја 2033. године. Начин на који је изражен показатељ може се стећи утисак да ће бити заштићена само површина која представља разлику између почетне и циљане вредности.	

4.	РСЈП		Мера 4.1.3. Преиспитати показатеље предложене за праћење учина у спровођењу мере 4.1.3. и утврдити нове.	Изабрани показатељи и њихове циљане вредности, које се не мењају значајно током периода спровођења Стратегије, нису погодни за праћење резултата спровођења мере која је описана у тексту Стратегије	
5.	РСЈП		Мера 4.1.5. Изменити назив мере да одговара опису који је наведен у тексту Стратегије, односно да се односи на успостављање система за процену и праћење стања еко-системских услуга	У опису мере се наводи да ће се повећати информисаност о вредностима заштите, укључивати еко-системске услуге у релевантне прописе, дефинисати методологија за процену и праћење стања еко-системских услуга и др, што треба јасније да се одрази у називу мере.	
6.	РСЈП		Мера 4.1.5. Изменити све показатеље који су предложени за праћење учинка на нивоу ове мере, како би одговарали опису мере	Предложени показатељи ни у једном сегменту не прате резултате који су очекивани да се постигну након спровођења мере.	
7.	РСЈП		Мера 4.1.7. Кориговати назив показатеља „Усклађивање националних прописа са међународним уговорима у области биодиверзитета (%)“	Показатељ не може бити изражен као радња која траје. У односу на јединицу мере, проценат (%), показатељ треба изразити као „Степен усклађености прописа са међународним уговорима у области биодиверзитета.“	
8.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		3.6. Биодиверзитет и екосистеми Потребно је додати ново поглавље Геодиверзитет.	Тема геодиверзитета није довољно заступљена.	
9.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић		7.1.4. Заштита и инвестирање у биодиверзитет и екосистеме Посебан циљ 4.1: Развијање ефикасног система заштите и управљања врстама, типовима станишта, заштићеним	Неки покренути процеси заштите (на пример Старе планине и Кучаја-Бељаница), као и других подручја евидентираних за еколошку мрежу предуго трају, те би их требало убрзати да би се, уз нове планове	

	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>подручјима и еколошком мрежом укључујући и НАТУРА 2000 и праћење стања кључних екосистемских услуга</p> <p>Мера 4.1.2. Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања</p> <p>Потребно је допунити Мериу 4.1.2. <i>Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања тако да стоји да је неопходно убрзати већ покренуте процесе проглашења нових заштићених подручја.</i></p>	проширења, достигао циљ површине Србије које обухватају заштићена подручја.	
10.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>7.1.4. Заштита и инвестирање у биодиверзитет и екосистеме</p> <p>Посебан циљ 4.2: Одрживо управљање шумама, дивљачи и риблим фондом</p> <p>Мера 4.2.3. Заштита и одрживо коришћење рибљег фонда</p> <p>У део Партнери у спровођењу додати <i>риболовачка удружења.</i></p>	За сектор ловства већ су као партнери предвиђена ловачка удружења, па је логично да у сектору коришћења рибљег фонда партнери буду риболовачка удружења,	
11.	Богдан Лачњевац		<p>3.6. Биодиверзитет и екосистеми</p> <p>3.6.1. Биодиверзитет</p> <p>Изменити пасус: Завод за заштиту природе Србије, за територију Републике Србије води регистар заштићених природних добара и информациони систем о заштити</p>	Извештај о стању природе никада није израђен, иако је то обавеза по Закону о заштити природе. Стога, у опису улоге и активности Завода за заштиту природе Србије назначити да би требало да израђује Извештај о стању природе.	

			<p>природе (базе података о заштићеним природним добрима, стаништима, заштићеним врстама, подручјима еколошке мреже), израђује План заштите природних добара, израђује стручне основе за Програм заштите природе и природних вредности Републике Србије и Извештај о стању природе., тако да гласи: Завод за заштиту природе Србије, за територију Републике Србије води регистар заштићених природних добара и информациони систем о заштити природе (базе података о заштићеним природним добрима, стаништима, заштићеним врстама, подручјима еколошке мреже), израђује План заштите природних добара, израђује стручне основе за Програм заштите природе и природних вредности Републике Србије а требало би и да израђује Извештај о стању природе.</p> <p>И у остатку текста Стратегије где се објашњава улога Завода за заштиту природе потребно је назначити да би требало да израђује Извештај о стању природе.</p>		
12.	Млади истраживачи Србије		Стране 89-90, Стратегија Завод за заштиту природе Србије, за територију Републике Србије води регистар заштићених природних добара и	Образложење Извештај о стању природе никада није израђен, иако је то обавеза по Закону о заштити природе. Стога, у опису улоге и активности Завода за заштиту природе Србије назначити да БИ ТРЕБАЛО	

		<p>информациони систем о заштити природе (базе података о заштићеним природним добрима, стаништима, заштићеним врстама, подручјима еколошке мреже), израђује План заштите природних добара, израђује стручне основе за Програм заштите природе и природних вредности Републике Србије и Извештај о стању природе.</p> <p>Предлог</p> <p>Изменити, на назначеној страни као и у остатку текста Стратегије где се објашњава улога Завода за заштиту природе, да гласи: Завод за заштиту природе Србије, за територију Републике Србије води регистар заштићених природних добара и информациони систем о заштити природе (базе података о заштићеним природним добрима, стаништима, заштићеним врстама, подручјима еколошке мреже), израђује План заштите природних добара, израђује стручне основе за Програм заштите природе и природних вредности Републике Србије а требало би и да израђује Извештај о стању природе иако то никада није урађено.</p>	<p>да израђује Извештај о стању природе иако то никада није урађено.</p>	
--	--	--	--	--

13.	<p>Богдан Лачњевац</p> <p>Млади истраживачи Србије</p>		<p>6.4. Биодиверзитет и екосистеми</p> <p>Страна 128, Стратегија Република Србија треба да посвети посебну пажњу заштити биодиверзитета и проблему опстанка екосистема. Очување шума, водних ресурса, заштићених подручја и заштита биолошке разноврсности су од кључног значаја за заштиту животне средине и одрживи развој. То подразумева развијање ефикасног система управљања врстама, типовима станишта, заштићеним подручјима и еколошком мрежом. С тим у вези, треба наставити успостављање интегрисаног информационог система и обезбеђивања континуираног праћења, као и измене прописа у области управљања заштићеним подручјима и инвазивним врстама.</p> <p>Предлажемо увођење нове мере: Мера 4.1.8. Успостављање интегрисаног информационог система за биодиверзитет и заштиту природе.</p>	<p>У делу Стратегије (страна 128) који се односи на идентификацију проблема наведена је неопходност успостављања интегрисаног информационог система за биодиверзитет и заштиту природе: Република Србија треба да посвети посебну пажњу заштити биодиверзитета и проблему опстанка екосистема. Очување шума, водних ресурса, заштићених подручја и заштита биолошке разноврсности су од кључног значаја за заштиту животне средине и одрживи развој. То подразумева развијање ефикасног система управљања врстама, типовима станишта, заштићеним подручјима и еколошком мрежом. С тим у вези, треба наставити успостављање интегрисаног информационог система и обезбеђивања континуираног праћења, као и измене прописа у области управљања заштићеним подручјима и инвазивним врстама.</p> <p>Акционим планом није предвиђена ни једна мера, као ни једна активност која би се односила на успостављање оваквог система. Из тог разлога предлажемо увођење нове мере.</p>	
14.	<p>Милена Антић (за Коалицију 27</p>		<p>3.6. Биодиверзитет и екосистеми</p> <p>3.6.1. Биодиверзитет</p>	<p>Додати: Посебно строго заштићених и заштићених дивљих врста.</p>	

			Изменити реченицу: <i>Мониторинг компоненти биодиверзитета је успостављен за поједине и одабране врсте, али још увек не постоје јасни принципи и заједнички именитељи мониторинга система дивљих врста.</i>		
15.	Милена Антић (за Коалицију 27		3.6.Биодиверзитет и екосистеми 3.6.4. Шумарство, ловство, рибарство Допунити део: Ихтиофауна Републике Србије обухвата 51% слатководне ихтиофауне Европе, те разумљиво да Република Србија спада у земље богате рибљим фондом. Привредних рибара у 2022. години било је 393, а исте године било је 94.568 издатих дозвола за рекреативни риболов. Најчешћи угрожавајући фактор рибљег фонда представља загађење вода и деградација природних станишта, као и криволов. Направљени су напори у увођењу ловања на неке врсте риба у периоду мрешћења. За дунавске јесетарске врсте (руска јесетра (<i>Acipenser gueldenstaedtii</i>), сим (<i>Acipenser nudiiventris</i>), кечига (<i>Acipenser ruthenus</i>), паструга (<i>Acipenser stellatus</i>) и моруна (<i>Huso huso</i>)) и још 25 врста риба важи трајна забрана риболова према Наредби о мерама за заштиту и очување рибљег фонда („Службени гласник РС“, бр.	Није препознат утицај климатских промена на рибљи фонд.	

			56/15 и 94/18). Додати климатске промене као један од најзначајнијег угрожавајућег фактора рибљег фонда.		
16.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 88, Стратегија Страна 71, Акциони план</p> <p>Стратегија, страна 88. Укупна површина под заштитом територије централне Србије и АП Војводине, износи 733.500 ha, или 9,53% укупне територије.</p> <p>Стратегија, страна 177 Општи циљ 4: Унапређење заштите природе, очувања биодиверзитета и одрживо коришћење природних ресурса Показатељ: Удео територије под заштитом у односу на укупну површину Републике Србије Почетна вредност: 9,53%</p> <p>Акциони план, страна 71. Општи циљ 4: Унапређење заштите природе, очувања биодиверзитета и одрживо коришћење природних ресурса Показатељ: Удео територије под заштитом у односу на укупну површину Републике Србије Почетна вредност: 8,62%</p>	Техничка напомена: Усагласити проценте (укупну површину под заштитом) у тексту Стратегије на страни 88., страни 177 и Акционом плану на страни 71.	
17.	Млади истраживачи Србије		Стране 87. и 89. Стратегије Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период 2011 – 2018. године усвојена је почетком 2011. године. Предлог Изменити да гласи: Стратегија биолошке	Образложење С обзиром да је период важења Стратегије биолошке разноврсности истекао или обрисати или преформулисати	

			разноврсности Републике Србије усвојена је почетком 2011 за период 2011 – 2018 и престала да се примењује 2018. године.		
18.	Млади истраживачи Србије		Страна 87, Стратегија Заштита биодиверзитета у Републици Србији се спроводи кроз одговарајуће инструменте, циљеве и мере заштите и унапређења врста, њихових популација, природних станишта и екосистема, у складу са Законом о заштити природе Републике Србије („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10, 14/16, 95/18) и свих подзаконских аката који из њега произилазе.	Техничка напомена: Последње измене Закона о заштити природе су биле 2021. године, те треба да стоји- Закон о заштити природе „Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 - исправка, 14/16, 95/18 - др. закон и 71/21	
19.	Млади истраживачи Србије		Страна 88, Стратегија Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године („Службени гласник РС”, број 53/21) усвојен је 2021. године и као општи циљ заштите природе поставио је унапређење система заштите природе, уз четири посебна циља (заштита биодиверзитета; унапређење система заштићених подручја и еколошких мрежа; одрживо коришћење природних ресурса; и јачање јавне политике и учешћа јавности у доношењу одлука). Предлог Изменити да гласи: Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године усвојен је 2021 и више се не примењује.	Образложење Имајући у виду да је Програм заштите природе важио до 2023. није релевантно наводити циљеве. Уколико је значајан „историјски“ преглед докумената у области потребна је преформулација.	

			Израда новог Програма заштите природе Републике Србије започета је 2024. године.		
20.	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>6. Концепција спровођења Зелене агенде за Републику Србију</p> <p>6.4. Биодиверзитет и екосистеми</p> <p><i>Допунити пасус: Република Србија треба да посвети посебну пажњу заштити биодиверзитета и проблему опстанка екосистема. Очување шума, водних ресурса, заштићених подручја и заштита биолошке разноврсности су од кључног значаја за заштиту животне средине и одрживи развој. То подразумева развијање ефикасног система управљања врстама, типовима станишта, заштићеним подручјима и еколошком мрежом. С тим у вези, треба наставити успостављање интегрисаног информационог система и обезбеђивања континуираног праћења, као и измене прописа у области управљања заштићеним подручјима и инвазивним врстама. За боље планирање, праћење напретка и ефикасније коришћење ресурса неопходно је обезбедити правовремено прибављање информација о стању одабраних група организама као реакцију на промене стања животне</i></p>	Издвајањем и заштитом еколошких коридора омогућити миграције дивљих врста, са посебним освртом на миграције које наступају услед измењених климатских услова...Додати обавезан мониторинг еколошких коридора и критичних сектора као и инвентаризацију природних и антропогених баријера које доприносе фрагментацији станишта	

			<p><i>средине. Такође, Република Србија треба да заврши мапирање заштићених врста и станишта еколошке мреже (у складу са мрежом НАТУРА 2000), што омогућава укључивање Републике Србије са одређеним листама станишта, ретких и заштићених биолошких врста у наведену мрежу. Издавањем и заштитом еколошких коридора омогућити миграције дивљих врста, са посебним освртом на миграције које наступају услед измењених климатских услова. Издавањем и заштитом еколошких коридора омогућити миграције дивљих врста, са посебним освртом на миграције које наступају услед измењених климатских услова.</i></p> <p>Потребно је додати обавезан мониторинг еколошких коридора и критичних сектора као и инвентаризацију природних и антропогених баријера које доприносе фрагментацији станишта.</p>		
--	--	--	--	--	--

Стуб 4 – Биодиверзитет и екосистеми – Акциони план					
Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Стратегији на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	Гојкан Стојиновић		Акциони план	Усклађеност са IUCN стандардом и боља усклађеност са текстом нацрта саме Стратегије.	

	<p>Јелена Видојевић</p> <p>Богдан Лачњевац</p>		<p>Мера 4.1.1: Унапређење система заштите дивљих врста и природних станишта</p> <p>Променити активност 4.1.1.3. <i>Доношење Црвених листа у Доношење Црвених листа и књига у складу са IUCN стандардом</i></p>		
2.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Богдан Лачњевац</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>Акциони план</p> <p>Мера 4.1.4: Интеграција заштите природе и очувања биодиверзитета у друге секторе</p> <p>Активност 4.1.4.4. Формирање Савета корисника у свим заштићеним подручјима</p> <p>Активност формирања Савета корисника заштићеног подручја је активност која би требало да се налази у Мери: <i>Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања.</i></p>	<p>Савети корисника доприносе квалитетнијем управљању заштићеним подручјима, бољем планирању и спровођењу активности.</p>	
3.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>Акциони план</p> <p>Мера 4.1.4: Интеграција заштите природе и очувања биодиверзитета у друге секторе</p> <p>Додати нову активност: Активност 4.1.4.5. <i>Развити механизам за редовно прикупљање података од привреде о утицајима пројеката и активности, посебно оних их из области енергетике и</i></p>	<p>Сматрамо да је у циљу достизања резултата потребно додати нову активност.</p> <p>Увођење ове активности би допринело бољој интеграцији заштите природе у друге секторе, повећала интерсекторску размену информација и дала увид у утицаје других сектора.</p> <p>Према Закону о заштити природе, Извештај о стању природе нарочито садржи:</p> <p>1) податке о стању геолошке, биолошке и предеоне разноврсности, заштићених</p>	

			<i>рударства, на природу и њене вредности у сврху израде Извештаја о стању природе.</i>	<p>природних добара, еколошки значајних подручја, еколошких коридора и еколошке мреже са анализом степена угрожености, факторима угрожавања и проблемима у заштити и унапређењу;</p> <p>2) податке о утицајима коришћења природних вредности добара на геолошку, биолошку и предеону разноврсност, на заштићена природна добра и еколошку мрежу;</p> <p>3) податке о утицајима појединих пројеката и активности на природу и њене вредности;</p> <p>4) оцену спроведених мера у очувању природе, њених вредности и предеоне разноврсности;</p> <p>5) анализу спровођења Програма и других докумената значајних за заштиту природе;</p> <p>6) оцену спроведеног стручног надзора који обавља Завод;</p> <p>7) податке о коришћењу финансијских средстава за заштиту природе;</p> <p>8) процену потребе израде нових или измене и допуне постојећих докумената као и друге важне податке за заштиту и очување природе.</p> <p>Извештај из става 1. овог члана припрема Завод, у сарадњи с Покрајинским заводом за заштиту природе и другим стручним и научним институцијама.</p> <p>Аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе припремају извештаје о стању природе на свом подручју.</p>	
4.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Богдан</p>		Акциони план Мера 4.1.6: Успостављање праћења утицаја климатских промена на биодиверзитет и утицај биодиверзитета на ублажавање ефеката климатских промена	<p>На овај начин мере се могу применити и на природне, полуприродне екосистеме и вештачке екосистеме и тако унапредити општи биодиверзитет.</p>	

	Лачњевац Милена Антић (за Коалицију 27)		Предлог за промену формулације индикатора: <i>Број развијених мера заснованих на природи за прилагођавање на климатске промене и ублажавање њихових ефеката.</i>		
5.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Богдан Лачњевац Милена Антић (за Коалицију 27)		Акциони план Мера 4.1.7: Унапређење правног оквира усклађивањем са међународним уговорима и законодавством Европске уније у области заштите природе Требало би изменити индикаторе или додати <i>извршни</i> индикатор.	Индикатори предложени за праћење ове мере не указују на унапређење спровођења међународних уговора, него само на усклађеност националног законодавства са овим уговорима.	
6.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Богдан Лачњевац Милена Антић (за Коалицију 27)		Акциони план Мера 4.2.2: Развој најбоље праксе одрживог управљања популацијама дивљачи у ловиштима и осталим ресурсима у ловству Предлог увођења активности: <i>Развијање методологије за праћење бројности циљаних врста/група дивљачи у складу са сличним методологијама којим се прати бројност врста у биолошким истраживањима.</i>	Унапређење методологије праћења бројности циљаних врста дивљачи.	
7.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић		Акциони план Мера 4.2.2: Развој најбоље праксе одрживог управљања популацијама дивљачи у ловиштима и осталим ресурсима у ловству	Овако постављени индикатори не обезбеђују обавезно испуњавање постављене мере, нарочито ако почетне и циљане вредности индикатора нису дефинисане према најбољим праксама одрживог ловства и свеобухватним	

	Богдан Лачњевац Милена Антић (за Коалицију 27)		Предлажемо промену индикатора. Предлог индикатора је: <i>Број политика у области дивљачи и ловства које дефинишу праксе одрживог ловства према међународним стандардима у овој области" (уместо међународни стандарди може се дефинисати и прецизнија политика или стандард која уређује одрживо ловство).</i>	истраживањима величине популација ловних врста у Србији.	
8.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Богдан Лачњевац		Акциони план Мера 4.2.3: Заштита и одрживо коришћење рибљег фонда Предлог да се уведе показатељ који ће обезбедити испуњење мере: <i>Број обновљених и унапређених посебних станишта риба.</i> Показатељи би требало да се односе и на мерење утицаја риболова на врсте и станишта, као и притиска илегалних активности, па би предлог био да се убаце показатељи: <i>Привредни и рекреативни риболов немају значајан негативан утицај на заштићене и строго заштићене врсте и посебна станишта риба и Број покренутих прекршајних поступака због илегалних активности у риболову.</i> Требало би додати и активност: <i>Сузбијање илегалних</i>	Ова мера је непотпуна, недовољно развијена. Постављене активности не обезбеђују адекватно остваривање мере и нису у коорелацији са показатељима. Потребно је увести додатне показатеље и активности којима ће се обезбедити испуњење мере. Овако постављени индикатори не говоре о одрживом коришћењу рибљег фонда, а и почетне и циљане вредности ништа не казују. Индикатори би требало да се односе и на притисак илегалних активности. Показатељи би требало да се односе и на мерење утицаја риболова на врсте и станишта, као и притиска илегалних активности.	

			<i>активности у риболову и Континуиран мониторинг рибљег фонда рибарских подручја.</i>		
9.	Богдан Лачњевац Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		Акциони план Мера 4.2.3: Заштита и одрживо коришћење рибљег фонда <i>Показатељ Број издатих дозвола за привредни и рекреативни риболов би требало изменити.</i>	Овако постављен показатељ не говори о одрживом коришћењу рибљег фонда. Оно што збуњује је и однос циљаних вредности овог и показатеља Излов рибе из привредног и рекреативног риболова, где се циљане вредности код излова повећавају, а број дозвола смањује.	
10.	Богдан Лачњевац		Акциони план Општи циљ 4: Унапређење заштите природе, очувања биодиверзитета и одрживо коришћење природних ресурса Повећати циљану вредност показатеља Удео територије под заштитом у односу на укупну површину Републике Србије, односно ускладити је са захтевима Конвенције о биолошкој разноврсности, циљ 3 (споразум из Кунминг Монтреала).	Ускладити проценат удела територије под заштитом у односу на укупну површину Републике Србије са захтевима Конвенције о биолошкој разноврсности, циљ 3 (споразум из Кунминг Монтреала).	
11.	Богдан Лачњевац		Акциони план Општи циљ 4: Унапређење заштите природе, очувања биодиверзитета и одрживо коришћење природних ресурса Предлажемо измену показатеља, односно да први показатељ	Сматрамо да би процена и извештавање о стању очувања врста и станишта значајно унапредило заштиту природе, очување биодиверзитета и одрживо коришћење природних ресурса и направило искорак у досадашњој пракси. Закон о заштити природе дефинише:	

			<p>гласи: <i>Процент врста и станишта у повољном стању очувања према Извештају о стању природе.</i></p>	<p>51) повољно стање врсте је стање у којем популације врсте имају перспективу дугорочног опстанка као животно способни део природног еколошког система и када се еколошко подручје распрострањености врсте не смањује нити постоји вероватноћа да ће у догледној будућности;</p> <p>52) повољно стање типа природног станишта је стање типа природног станишта у којем је његово подручје распрострањености стабилно или је у порасту, када су специфична структура и функције неопходне за дугорочно очување присутни или ће бити присутни у предвидљивој будућности и када је статус заштите њихових типичних врста повољан. Природно станиште је угрожено ако није у повољном стању и/или му прети нестанак.</p>	
12.	Богдан Лачњевац		<p>Акциони план Мера 4.1.2. Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања</p> <p>Предлажемо увођење новог показатеља: Удео територије под заштитом у односу на укупну површину Републике Србије.</p>	<p>Наведени показатељ је адекватан за меру 4.1.2 и омогућиће објективно мерење напретка у остваривању мере.</p>	
13.	Богдан Лачњевац		<p>Акциони план Мера 4.1.2: Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања</p> <p>Изменити активност 4.1.2.1. тако да гласи: Измена Закона о</p>	<p>Активност 4.1.2.1. је нејасно дефинисана. Потребно је преформулисати је на начин да буде јасно у вези са Мером 4.1.2.</p>	

			заштити природе и законодавног оквира за управљање заштићеним подручјима.		
14.	Богдан Лачњевац		<p>Акциони план Мера 4.1.2: Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања</p> <p>Увести нову активност: Активност 4.1.2.6. Унапређење стандарда за израду докумената управљања заштићеним подручјима.</p>	Ради постизања резултата до којих треба да доведе мера 4.1.2. предлажемо увођење нове активности.	
15.	Богдан Лачњевац		<p>Акциони план Мера 4.1.4: Интеграција заштите природе и очувања биодиверзитета у друге секторе</p> <p>Додати нову активност: Активност 4.1.4.5. Развити механизам за редовно прикупљање података од привреде о утицајима пројеката и активности, посебно оних их из области енергетике и рударства, на природу и њене вредности у сврху израде Извештаја о стању природе.</p>	<p>Сматрамо да је у циљу достизања резултата потребно додати нову активност. Увођење ове активности би допринело бољој интеграцији заштите природе у друге секторе, повећала интерсекторску размену информација и дала увид у утицаје других сектора. Према Закону о заштити природе, Извештај о стању природе нарочито садржи: 1) податке о стању геолошке, биолошке и предеоне разноврсности, заштићених природних добара, еколошки значајних подручја, еколошких коридора и еколошке мреже са анализом степена угрожености, факторима угрожавања и проблемима у заштити и унапређењу; 2) податке о утицајима коришћења природних вредности добара на геолошку, биолошку и предеону разноврсност, на заштићена природна добра и еколошку мрежу; 3) податке о утицајима појединих пројеката и активности на природу и њене вредности;</p>	

				<p>4) оцену спроведених мера у очувању природе, њених вредности и пределеоне разноврсности;</p> <p>5) анализу спровођења Програма и других докумената значајних за заштиту природе;</p> <p>6) оцену спроведеног стручног надзора који обавља Завод;</p> <p>7) податке о коришћењу финансијских средстава за заштиту природе;</p> <p>8) процену потребе израде нових или измене и допуне постојећих докумената као и друге важне податке за заштиту и очување природе.</p> <p>Извештај из става 1. овог члана припрема Завод, у сарадњи с Покрајинским заводом за заштиту природе и другим стручним и научним институцијама.</p> <p>Аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе припремају извештаје о стању природе на свом подручју.</p>	
16.	Богдан Лачњевац		<p>Акциони план Мера 4.1.5. Мониторинг одрживог коришћења биодиверзитета и других екосистемских услуга</p> <p>Предлажемо увођење новог показатеља: Прикупљени подаци о коришћењу екосистемских услуга у заштићеним подручјима.</p>	<p>У циљу јачања мониторинга и бољег праћења предлажемо да се дода нови показатељ на нивоу мере за друге екосистемске услуге.</p>	
17.	Богдан Лачњевац		<p>Акциони план Мера 4.1.5. Мониторинг одрживог коришћења биодиверзитета и других екосистемских услуга</p>	<p>У циљу постизања резултата, додати нову активност.</p> <p>Анализа прихода од накнада је добар показатељ одрживости коришћења биодивезитета и других екосистемских услуга. Анализа потрошње прикупљених средстава би показала колико је одрживо</p>	

			<p>Додати нову активност: Активност 4.1.5.3. Израда годишње анализе о прикупљеним накнадама за коришћење природних добара и потрошњи прикупљених средстава.</p>	<p>финансирање и управљање биодиверзитетом. Основе ове активности утврђује ЗАКОН О НАКНАДАМА ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЈАВНИХ ДОБАРА ("Сл . гласник РС", бр. 95/2018, 49/2019, 86/2019 - усклађени дин. изн., 156/2020 - усклађени дин. изн., 15/2021 - доп. усклађених дин. изн., 15/2023 - усклађени дин. изн., 92/2023 и 120/2023 - усклађени дин. изн.). Уплата прихода од накнада и извештавање Члан 268 Извештај из става 3. овог члана доставља се министарству надлежном за послове финансија у року од 60 дана по истеку године. Извештај из става 4. овог члана садржи податке: - број пореских обвезника којима је накнада одређена, према врсти накнаде; - о укупно утврђеној обавези накнаде, по врсти накнаде; - број пореских обвезника који су ослобођени плаћања накнаде, према врсти накнаде, односно број пореских обвезника који имају право на олакшицу, према врсти накнаде; - о износу накнаде за које је извршено ослобођење од плаћања, односно олакшици (губитку накнаде), по врсти накнаде; - износ наплаћене накнаде и укупан број дужника. Министар надлежан за послове финансија својим актом ближе уређује изглед, садржину и начин достављања извештаја из става 3. овог члана.</p>	
--	--	--	---	--	--

				<p>Накнаде за заштиту животне средине су:</p> <p>1) накнада за коришћење рибарског подручја;</p> <p>2) накнада за коришћење заштићеног подручја;</p> <p>3) накнада за сакупљање, коришћење и промет врста дивље флоре, фауне и гљива;</p> <p>4) накнаде за загађивање животне средине;</p> <p>5) накнада за заштиту и унапређивање животне средине;</p> <p>6) накнада за производе који после употребе постају посебни токови отпада;</p> <p>7) накнада за амбалажу или упакован производ који после употребе постаје амбалажни отпад;</p> <p>8) накнада за загађење воде.</p>	
18.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 74, Акциони план Општи циљ 4: Унапређење заштите природе, очувања биодиверзитета и одрживо коришћење природних ресурса</p> <p>Показатељ Удео територије под заштитом у односу на укупну површину Републике Србије Циљана вредност: 13%</p> <p>Предлог Повећати циљану вредност, ускладити је са захтевима Конвенције о биолошкој разноврсности, циљ 3 (споразум из Кунминг Монтреала).</p>		
19.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 74, Акциони план</p>	<p>Образложење Оваквом формулацијом се избегава коришћење термина „измене и допуне Закона“, а фокус ставља на суштину</p>	

			<p>Мера 4.1.1: Унапређење система заштите дивљих врста и природних станишта 4.1.1.1. Измене и допуне Закона о заштити природе којим се утврђује нова категоризација заштите дивљих врста у складу са међународним стандардима и прописима ЕУ</p> <p>Предлог Преформулисати да гласи Активност 4.1.1.1. Утврдити нову категоризација заштите дивљих врста у складу са међународним стандардима и прописима ЕУ у Закону о заштити природе Србије</p>		
20.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 77-78, Акциони план Мера 4.1.2: Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања Активност: 4.1.2.1. Измена Закона о заштити природе</p> <p>Предлог Изменити да гласи Активност 4.1.2.1. Измена Закона о заштити природе и законодавног оквира за управљање заштићеним подручјима</p>	Образложење Активност 4.1.2.1. је нејасно дефинисана. Потребно је преформулисати је на начин да буде јасно у вези са Мером 4.1.2.	
21.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 77, Акциони план Мера 4.1.2: Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања.</p> <p>Предлог</p>	Образложење Ради постизања резултата до којих треба да доведе мера 4.1.2. предлажемо увођење нове активности	

			Увести нову активности Активност 4.1.2.6. Унапређење стандарда за израду докумената управљања заштићеним подручјима.		
22.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 79, Акциони план Мера: 4.1.4. Интеграција заштите природе и очувања биодиверзитета у друге секторе</p> <p>Активност 4.1.4.1.: Израда смерница за интегрисање заштите природе и биодиверзитета у релевантно национално законодавство, и стандарде</p> <p>Активност 4.1.4.2.: Израдити препоруке за укључивање обавеза заштите природе у секторима пољопривреде, шумарства, рударства, водопривреде, грађевинарства, енергетике, саобраћаја и туризма.</p> <p>Предлог Изменити да гласи: Израда смерница и препорука за интегрисање заштите природе и биодиверзитета у релевантно национално законодавство сектора пољопривреде, шумарства, рударства, водопривреде, грађевинарства, енергетике, саобраћаја и туризма.</p>	Образложење Активност А1 и Активност 2 су сличне (исте). Требало би их интегрисати у једну активност	
23.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 83, Акциони план</p>	Образложење Показатељ бр. 1 је написан као активност (није показатељ). Осим тога , активност 4.1.7.1. Усклађивање	

			<p>Мера 4.1.7: Унапређење правног оквира усклађивањем са међународним уговорима и законодавством Европске уније у области заштите природе</p> <p>Показатељ 1</p> <p>Усклађивање националних прописа са међународним уговорима у области биодиверзитета. Предлог Изменити да гласи: Број (удео) усклађених националних прописа са међународним уговорима у области биодиверзитета.</p>	<p>националних прописа за примену међународних уговора о заштити животне средине у области биодиверзитета је, скоро, идентичног текста као и показатељ.</p> <p>Потребно је преформулисати показатељ 1.</p>	
24.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 88, Акциони план Мера: 4.2.3. Заштита и одрживо коришћење рибљег фонда</p>	<p>Техничка напомена: Назив мере носи исти назив као Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда који представља свеобухватни механизам управљања подручјима, тако да је назив мере знатно опширнији од активности и индикатора који су наведени. Наведена мера не обухвата све сегменте одрживог коришћења рибљим фондом као природним ресурсом, па је из тог разлога потребно преформулисати назив мере</p>	
25.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 181, Стратегија Страна 74, Акциони план Општи циљ: Унапређење заштите природе, очувања биодиверзитета и одрживо коришћење природних ресурса</p> <p>Показатељ: Удео територије под заштитом у односу на укупну површину Републике Србије.</p>	<p>Образложење</p> <p>Сматрамо да би процена и извештавање о стању очувања врста и станишта значајно унапредило заштиту природе, очување биодиверзитета и одрживо коришћење природних ресурса и направило искорак у досадашњој пракси. Закон о заштити природе дефинише:</p> <p>51) повољно стање врсте је стање у којем популације врсте имају перспективу дугорочног опстанка као животно способни</p>	

			<p>Предлог Предлажемо измену показатеља, односно да први показатељ гласи: Процент врста и станишта у повољном стању очувања према Извештају о стању природе</p>	<p>део природног еколошког система и када се еколошко подручје распрострањености врсте не смањује нити постоји вероватноћа да ће у догледној будућности; 52) повољно стање типа природног станишта је стање типа природног станишта у којем је његово подручје распрострањености стабилно или је у порасту, када су специфична структура и функције неопходне за дугорочно очување присутни или ће бити присутни у предвидљивој будућности и када је статус заштите њихових типичних врста повољан. Природно станиште је угрожено ако није у повољном стању и/или му прети нестанак</p>	
26.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 182, Стратегија Страна 77, Акциони план Мера 4.1.2: Повећање површине заштићених подручја и унапређење управљања</p> <p>Предлог Предлажемо увођење новог показатеља: Удео територије под заштитом у односу на укупну површину Републике Србије.</p>	<p>Образложење Наведени показатељ је адекватан за меру 4.1.2 и омогућиће објективно мерење напретка у остваривању мере. Видети претходни коментар</p>	
27.	Млади истраживачи Србије		<p>Стране 83-84, Акциони план Мера 4.1.5: Мониторинг одрживог коришћења биодиверзитета и других екосистемских услуга.</p> <p>Предлог Додати нову активност Активност 4.1.5.3. Израда годишње анализе о прикупљеним накнадама за</p>	<p>Образложење У циљу постизања резултата, додати нову активност. Анализа прихода од накнада је добар показатељ одрживости коришћења биодиверзитета и других екосистемских услуга. Анализа потрошње прикупљених средстава би показала колико је одрживо финансирање и управљање биодиверзитетом. Основе ове активности утврђује ЗАКОНО НАКНАДАМА ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЈАВНИХ ДОБАРА ("Сл . гласник РС", бр. 95/2018, 49/2019, 86/2019 -</p>	

			<p>коришћење природних добара и потрошњи прикупљених средстава.</p>	<p>усклађени дин. изн., 156/2020 - усклађени дин. изн., 15/2021 - доп. усклађених дин. изн., 15/2023 - усклађени дин. изн., 92/2023 и 120/2023 - усклађени дин. изн.). Уплата прихода од накнада и извештавање Члан 268 Извештај из става 3. овог члана доставља се министарству надлежном за послове финансија у року од 60 дана по истеку године. Извештај из става 4. овог члана садржи податке: - број пореских обвезника којима је накнада одређена, према врсти накнаде; - о укупно утврђеној обавези накнаде, по врсти накнаде; - број пореских обвезника који су ослобођени плаћања накнаде, према врсти накнаде, односно број пореских обвезника који имају право на олакшицу, према врсти накнаде; - о износу накнаде за које је извршено ослобођење од плаћања, односно олакшици (губитку накнаде), по врсти накнаде; - износ наплаћене накнаде и укупан број дужника. Министар надлежан за послове финансија својим актом ближе уређује изглед, садржину и начин достављања извештаја из става 3. овог члана. Накнаде за заштиту животне средине су: 1) накнада за коришћење рибарског подручја; 2) накнада за коришћење заштићеног подручја; 3) накнада за сакупљање, коришћење и промет врста дивље флоре, фауне и гљива; 4) накнаде за загађивање животне средине; 5) накнада за заштиту и унапређивање животне средине; 6) накнада за производе који после употребе постају посебни токови отпада; 7) накнада за амбалажу или упакован производ који после употребе</p>	
--	--	--	---	--	--

				постаје амбалажни отпад; 8) накнада за загађење воде.	
28.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 81, Акциони план Мера 4.1.4: Интеграција заштите природе и очувања биодиверзитета у друге секторе</p> <p>Предлог Додати нову активност Активност 4.1.4.5. Развити механизам за редовно прикупљање података од привреде о утицајима пројеката и активности, посебно оних их из области енергетике и рударства, на природу и њене вредности у сврху израде Извештаја о стању природе.</p>	<p>Образложење Сматрамо да је у циљу достизања резултата потребно додати нову активност. Увођење ове активности би допринело бољој интеграцији заштите природе у друге секторе, повећала интерсекторску размену информација и дала увид у утицаје других сектора. Према Закону о заштити природе, Извештај о стању природе</p> <p>Члан 114</p> <p>Министарство у складу са одредбама закона који уређује плански систем подноси Влади Извештај о стању природе у Републици Србији , који садржи нарочито:</p> <p>1) податке о стању геолошке, биолошке и предеоне разноврсности, заштићених природних добара, еколошки значајних подручја, еколошких коридора и еколошке мреже са анализом степена угрожености, факторима угрожавања и проблемима у заштити и унапређењу;</p> <p>2) податке о утицајима коришћења природних вредности добара на геолошку, биолошку и предеону разноврсност, на заштићена природна добра и еколошку мрежу;</p> <p>3) податке о утицајима појединих пројеката и активности на природу и њене вредности;</p> <p>4) оцену спроведених мера у очувању природе, њених вредности и предеоне разноврсности;</p> <p>5) анализу спровођења Програма и других докумената значајних за заштиту природе;</p> <p>6) оцену спроведеног стручног надзора који обавља Завод;</p>	

				<p>7) податке о коришћењу финансијских средстава за заштиту природе;</p> <p>8) процену потребе израде нових или измене и допуне постојећих докумената као и друге важне податке за заштиту и очување природе.</p> <p>Извештај из става 1. овог члана припрема Завод, у сарадњи с Покрајинским заводом за заштиту природе и другим стручним и научним институцијама.</p> <p>Аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе припремају извештаје о стању природе на свом подручју.</p>	
29.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 83, Акциони план Мера 4.1.5: Мониторинг одрживог коришћења биодиверзитета и других екосистемских услуга.</p> <p>Предлог Увести нови показатељ Показатељ 4 Прикупљени подаци о коришћењу екосистемских услуга у заштићеним подручјима.</p>	<p>Образложење</p> <p>У циљу јачања мониторинга и бољег праћења предлагемо да се дода нови показатељ на нивоу мере за друге екосистемске услуге</p>	

Стуб 5 – Одржива пољопривреда - Стратегија

Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Стратегији на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	Удружење Обновљиви		Мера 5.2.1. Подршка инвестицијама у производњу	У опису мере се наводе искључиво биомаса, самим тим сматрамо да је потребно да се прилагоди назив мере или да се мера односи	

	извори енергије		<p>енергије из обновљивих извора</p> <p>Потребно је прилагодити назив мере како би се недвосмислено односило на производњу енергента биомасе.</p>	на још неке ОИЕ.	
2.	SEKOR		<p>Мера 5.2.1. Подршка инвестицијама у производњу енергије из обновљивих извора</p> <p>Код ове мере потребно је бити обазрив и не допустити развој великих соларних електрана на најплоднијем пољопривредном земљишту. Потребно је донети критеријуме одрживости за ову подршку, због могућих већих негативних утицаја на животну средину.</p>		
3.	SEKOR		<p>Посебан циљ 5.1:</p> <p>Одржива примарна производња и безбедност хране применом технологија и пракси погодних за животну средину</p> <p>Показатељ: Удео површине под органском производњом у односу на укупно коришћено пољопривредно земљиште (%), са 0.7 % у 2022, порашће на 1.0% у 2033.</p> <p>Због чега само 1% под органском пољопривредом у 2033, када се знају наши капацитети, и када би то могла да буде развојна шанса Србије?</p>	У 2008. години органска производња се одвијала на 7.6 милиона ха, што чини 4.3 % обрадивих површина у ЕУ са порастом, у просеку за 7.4 % годишње. Ова производња је забележила просечан раст од чак 20% годишње у “новим чланицама“ ЕУ. Ако је тако било далеке 2008. колико тек Србија заостаје? А ми планирамо свега 1% у 2033. години? Такође, не видимо да су у овом документу игде предвиђена финансијска средства за достизање овог циља!	
4.	UNEKOOP		Мера 5.1.5: Подстицање и промоција органске производње	УНЕКООП је у оквиру пројекта „Одрживом пољопривредом до безбедне природе и климе“, а финансира Европска	

			<p>Коментар: Циљане вредности су изузетно ниске у односу на постојећи просек, а посебно на циљани просек од 25%.</p> <p>Предлог: Кориговати циљане вредности тако да до 2028. године удео површине под органском производњом у односу на укупно коришћено пољопривредно земљиште износи најмање 3%</p>	<p>унија, а спроводи а WWФ Адриа - Србија. Дошао до података да је у Србији удео површине под органском производњом у односу коришћено пољопривредно земљиште у 2021. години износи 0,67% што је значајно мање од просека ЕУ (7,5 %).</p> <p>Ако се има у виду да је ЕУ у оквиру „Зеленог плана“ усвојила стратегију ЕУ „Од поља до стола“ („Farm to Fork“) еколошки произведена храна добија све већи значај. Један од главних циљева јесте да, до тада, удео еколошке производње у укупној употреби пољопривредног земљишта ЕУ достигне 25 процената. Сматрамо да постоје огромни потенцијали за повећање површина под органским виноградима и воћњацима.</p>	
5.	<p>Центар за унапређење животне средине – Ивана Јовчић</p> <p>Национално удружење за развој органске производње Србија Органика</p> <p>Органела д.о.о.</p>	<p>У поглављу 2. ПЛАНСКИ И ЗАКОНОДАВНИ ОКВИР поглављу 2.1. Оквир јавне политике у ЕУ и на међународном нивоу:</p> <p>потребно је додати и ЕУ Акциони план за органску производњу (EU Action Plan for Organic Farming).</p>	<p>ЕУ Акциони план за органску производњу је усвојен 2021. и има за циљ да до 2030. године 25% пољопривредних површина буде под органском производњом, доприносећи одрживом прехранбеном систему и смањењу негативног утицаја пољопривреде на климатске промене и животну средину. У плану је посебан фокус, и у складу са њим конкретно постављене мере (2.4.), како на дефинисање, развој ”биодистрикта”, тако и на њихов мултидисциплинарни приступ и утицај, као и акције за њихово достизање (14).</p> <p>У Србији, пољопривреда је једна од кључних грана домаће привреде. Према подацима Републичког завода за статистику, учешће пољопривреде у бруто друштвеном производу у Србији, у 2022. години, је износило 6,5% и представљала је четврти највећи сектор. Додатно, пољопривреда је велики емитер гасова са ефектом стаклене баште и налази се на трећем месту. Према</p>		

				<p>подацима Агенције за заштиту животне средине РС у 2022. години, сектор пољопривреде допринео је са 7,8% укупним емисијама гасова са ефектом стаклене баште. Имајући у виду да ЕУ Акциони план за органску производњу поставља основе за транзицију ка одрживој пољопривреди која доприноси заштити животне средине, унапређењу квалитета живота и фер приходима за произвођаче, сматрамо да би требало да буде препознат и интегрисан у Стратегију заштите животне средине – Зелена Агенда за животну средину РС за период 2024-2033.</p>	
6.	<p>Центар за унапређење животне средине – Ивана Јовчић</p> <p>Национално удружење за развој органске производње Србија Органика</p> <p>Органела д.о.о.</p>	<p>У поглављу 6. КОНЦЕПЦИЈА СПРОВОЂЕЊА ЗЕЛЕНЕ АГЕНДЕ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ, део 6.5. Одржива пољопривреда:</p> <p>Потребно је допунити овај део на начин да промовише, подстиче и подржава развој биодистрикта као интегрисаног модела који повезује органску пољопривреду, агроеко туризам, одговорно и одрживо управљање ресурсима, доприноси декарбонизацији (уз смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште) и очувању биолошке разноврсности.</p>	<p>ЕУ Акциони план за органску производњу, члан 14, дефинише биодистрикт на следећи начин: <i>”биодистрикт је географско подручје у којем пољопривредници, грађани, туристички оператери, удружења и јавне власти склапају споразум о одрживом управљању локалним ресурсима, заснованом на принципима и пракси еколошке производње”</i>.</p> <p>Од оснивања првог биодистрикта у Италији, 2009. године, развој овог модела се снажно наставио. Данас, у ЕУ постоји око сто активних биодистрикта.</p> <p>Ова иницијатива се шири и глобално, достижући преко 150 оваквих територијалних организација широм света, а које се препознају под различитим називима: биодистрикти, биорегиони, екорегioni...</p> <p>Досадашње искуство из ЕУ је показало да биодистрикти значајно доприносе заштити животне средине кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> - развој и промоцију органске пољопривреде, која забрањује и ограничава употребу синтетичко-хемијских пестицида и вештачких 		

				<p>ђубрива, генетичко-модификованих организама, антибиотика и хормона, подстиче природне процесе, употребу унутрашњих средстава, чува и унапређује природну разноликост чиме се чува, унапређује и регенеративно утиче на квалитет земљишта и водних ресурса;</p> <ul style="list-style-type: none"> - развој и примену прераде по органским принципима и стандарду пољопривредно - прехранбених производа, козметике, текстила ... који забрањује употребу хемијско-синтетичких адитива, конзерванса, емулгатора, вештачких појачивача укуса и арома. - подстицање свих одрживих пољопривредно-прехранбених метода и пракси као што су: регенеративна, агроеколошка, итд. - примену циркуларне економије, одговорним управљањем вишковима и отпадом од хране, употребом нуспроизвода за производњу енергије; - примену дељене економије, заједничким коришћењем механизације, опреме и уређаја за производњу и прераду, и простора за производњу и складиштење; - смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште, скраћивањем ланаца доставе (транспорт), производњом енергије из обновљивих извора за сопствене потребе (енергетика-декарбонизација), рециклажом и 	
--	--	--	--	--	--

				<p>компостирањем (управљање отпадом);</p> <ul style="list-style-type: none"> - оснаживањем пољопривредника да прошире одрживост газдинстава, подстицањем развоја агро-еко туристичких иницијатива и производа, што значајно доприноси и одговорном управљању вишковима хране. <p>Додатно, биодистрикти имају позитиван утицај на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - на развој малих и средњих пољопривредних газдинстава. Укључивање младих и оснаживање жена у руралним подручјима, - међусобно повезивање сертифицираних, у процесу конверзије, несертифицираних и пољопривредника заинтересованих за органску и све остале одрживе начине пољопривредне производње и прераде: агроеколошка, регенеративна, итд производњу, - повезивање пољопривредника са другим актерима у биодистрикту попут ЈЛС, угоститељским и туристичким објектима, јавним и приватним институцијама што значајно доприноси јачању локалне производње и економије и скраћивању ланаца доставе; - прилив средстава за развој одрживе органске пољопривреде и руралног развоја од домаћих, страних и комерцијалних донатора; - стварање снажнијег осећаја заједништва и власништва над 	
--	--	--	--	---	--

				<p>процесом одрживог развоја локалних заједница.</p> <p>Имајући у виду све претходно наведене, сматрамо да би у Поглавље 6.5 требало интегрисати и појам биодистрикт.</p>	
7.	<p>Центар за унапређење животне средине – Ивана Јовчић</p> <p>Национално удружење за развој органске производње Србија Органика</p> <p>Органела д.о.о.</p>		<p>У поглављу 7. МЕРЕ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉЕВА И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ, део 7.1. Мере за остваривање посебних циљева:</p> <p>Реченицу ” У складу с тим, приоритетне мере се односе на ...”, потребно је допунити на начин да препознаје и промоцију и развој одрживих пољопривредно-прехранбених система.</p>	<p>Предлог СЗЖС РС истиче да је пољопривреда један од најугроженијих сектора услед климатских промена, као и да <i>”Република Србија има бројне конкурентске предности за динамичан развој пољопривредно-прехранбеног сектора”</i>. Препознајући значај одрживог развоја пољопривреде, Стратегија поставља један општи и два посебна циља, као и низ мера које би требало да доведу до испуњења циља, због свега тога сматрамо да је потребно проширити део 7.1. Мере за остваривање посебних циљева на начин да препознаје и промоцију и развој одрживих пољопривредно-прехранбених система.</p>	
8.	<p>Центар за унапређење животне средине – Ивана Јовчић</p> <p>Национално удружење за развој органске производње Србија Органика</p> <p>Органела д.о.о.</p>		<p>У поглављу 7.1.5 Одржива пољопривреда и рурални развој, Посебан циљ 5.1: Одржива примарна производња и безбедност хране применом технологија и пракси погодних за животну средину, потребно је додати посебну меру која ће се односити на: Подршку имплементацији и развоју биодистрикта. Мера би требало да буде подстицајна и да предвиди подршку развоју и имплементацији биодистрикта као иновативног модела територијалног развоја који повезује органску пољопривреду, агроеко туризам, одговорно и одрживо</p>	<p>Ова предложена мера је у складу са ЕУ Акционим планом за органску производњу, акцијом 14. у оквиру мере 2.4.</p> <p>Поред тога, ова мера директно и индиректно доприноси постизању већини општих и посебних циљева дефинисаних у Стратегији заштите животне средине РС за период 2024-2033. Детаљно образложење је дато у наредном коментару.</p>	

			управљање ресурсима, доприноси декарбонизацији (уз смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште) и очувању биолошке разноврсности.		
9.	<p>Центар за унапређење животне средине – Ивана Јовчић</p> <p>Национално удружење за развој органске производње Србија Органика</p> <p>Органела д.о.о.</p>		<p>Табела 7.1. Кључни показатељи учинка у односу на опште и посебне циљеве и мере за њихово спровођење, део ОДРЖИВА ПОЉОПРИВРЕДА, Општи циљ 5: потребно је додати посебну меру Подршка имплементацији и развоју биодистрикта и показатељ који ће се односити на број биодистрикта у Србији, почетна вредност у 2022. години је нула, а циљана вредност у 2033. години је 8.</p>	<p>Република Србија је, захваљујући иницијативи и напорима Националног удружења за развој органске производње „Србија Органика”, у мају 2024. године успоставила први Биодистрикт Колубара. Ово је први и једини биодистрикт у источној Европи који је врло брзо препознат као пример добре праксе од стране Међународне мреже еко-региона (I.N.N.E.R.), ГИЗ-а (Немачка агенција за међународну сарадњу), Организације Уједињених нација за храну и пољопривреду, СЕКО (Швајцарски Секретаријат за међународну сарадњу), ИФОАМ - (Међународна Федерација органских покрета) и оцењен је као иновативан и одржив модел удруживања и коришћења локалних ресурса и руралног развоја.</p> <p>За само неколико месеци од оснивања, Био дистрикт Колубара је окупио више од 20 заинтересованих субјеката: сертификоване и несертификоване органске фарме (међу којима је и органска фарма Органела са првом агросоларном електраном у Србији), као и туристички и угоститељски објекти. Оснивање и развој биодистрикта је подржала Општина Мионица, Организација Уједињених нација за храну и пољопривреду и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС, а сарадња је остварена и са Пољопривредном школом са домом ученика</p>	

				<p>„Ваљево“, и Основном школом „Милан Ракић“ из Мионице.</p> <p>Први резултати удруживања показују значајне резултате у заједничком пласману производа, скраћивању ланца снабдевања, одговорном управљању вишковима и отпадом од хране, коришћењу нуспроизвода из производње (пре свега коштица шљива) за добијање топлотне енергије и заједничко коришћење механизације, уређаја за прераду и складиштење, и оптимизацију простора за производњу.</p> <p>Значај оваквог удруживања је препознала и подржала НЛБ комерцијална банка ад на Органик конкурсу ове године, на коме је чланица Биодистрикта Колубара (Бојана Јовановић, пољопривредно газдинство, Мионица) добила средства за набавку уређаја за прераду и складиштење производа који ће бити на располагању за коришћење свим члановима кроз примену модела економије дељења.</p> <p>Интерна истраживања удружења Србија Органике показују да тренутно у четири региона који обухватају више од 14 локалних самоуправа Републике Србије постоји интересовање за оваквом врстом удруживања. Поред тога, и међународни донатора су заинтересовани за пружање подршке оснивању и развоју биодистрикта у Србији. Међутим, како би се повећао обим међународне подршке потребно је да законодавство РС препозна ”биодистрикте” и сачини институционални оквир за њих. Имајући у виду да постулати на којима функционишу биодистрикти значајно доприносе одрживом развоју, очувању природних ресурса и целокупној заштити животне средине и прилагођавању и ублажавању климатским променама,</p>	
--	--	--	--	--	--

				сматрамо да је потребно да се у Стратегију заштите животне средине – Зелена Агенда за животну средину РС за период 2024-2033 као кровном документу за заштиту животне средине у РС, интегрише појам биодистрикта.	
10.	<p>Центар за унапређење животне средине – Ивана Јовчић</p> <p>Национално удружење за развој органске производње Србија Органика</p> <p>Органела д.о.о.</p>		Табела 7.1. Кључни показатељи учинка у односу на опште и посебне циљеве и мере за њихово спровођење, Мера 5.1.5. Подстицање и промоција органске производње, показатељ Удео површине под органском производњом у односу на укупно коришћено пољопривредно земљиште (%), циљану вредност за 2033. годину потребно је повећати на 2% .	<p>Предлог СЗЖС РС за период 2024-2033 истиче да ”Удео површине под органском производњом у односу на коришћено земљиште у 2021. години износи 0,67%”, и да је ”заступљеност ове производње далеко испод просека ЕУ (7,5%), и суседних земаља (Хрватска 6,94%, Бугарска 2,56%)”. Стратегија даље истиче да је ”највећи део органске производње намењен извозу”, да ”Република Србија тренутно извози преко 80% органски произведене хране, и да домаћа потражња за појединим производима премашује понуду”. Интерна истраживања Националног удружења Србија Органика показују да је тражња за органским производима значајно већа од понуде.</p> <p>С друге стране, органска производња има значајно мањи негативан утицај на животну средину, пре свега на квалитет и обнављање односно регенерацију земљишта.</p> <p>Додатно, према подацима Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде удео површине под органском производњом у односу на укупно коришћено пољопривредно земљиште, у 2023 је износило 0.91%.</p> <p>Имајући у виду све претходно наведено, сматрамо да је потребно поставити амбициозније циљеве и снажно подржати развој органске производње у Србији.</p>	
11.	Центар за унапређење животне		Табела 7.1. Кључни показатељи учинка у односу на опште и посебне циљеве и мере за	Предлог СЗЖС РС за период 2024-2033 истиче да ”Удео површине под органском производњом у односу на коришћено	

	<p>средине – Ивана Јовчић</p> <p>Национално удружење за развој органске производње Србија Органика</p> <p>Органела д.о.о.</p>		<p>њихово спровођење, Мера 5.1.5. Подстицање и промоција органске производње, Показатељ: Површине под органском производњом (ha), циљну вредност за 2033. годину потребно је повећати на 55.000 хектара.</p>	<p>земљиште у 2021. години износи 0,67%”, и да је ”заступљеност ове производње далеко испод просека ЕУ (7,5%), и суседних земаља (Хрватска 6,94%, Бугарска 2,56%)”. Стратегија даље истиче да је ”највећи део органске производње намењен извозу”, да ”Република Србија тренутно извози преко 80% органски произведене хране, и да домаћа потражња за појединим производима премашује понуду”. Интерна истраживања Националног удружења Србија Органика показују да је тражња за органским производима значајно већа од понуде. С друге стране, органска производња има значајно мањи негативан утицај на животну средину, пре свега на квалитет и обнављање односно регенерацију земљишта. Додатно, према подацима Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде удео површине под органском производњом у односу на укупно коришћено пољопривредно земљиште, у 2023 је износило 0.91%. Имајући у виду све претходно наведено, сматрамо да је потребно поставити амбициозније циљеве и снажно подржати развој органске производње у Србији.</p>	
--	---	--	---	--	--

Стуб 5 – Одржива пољопривреда – Акциони план

Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Стратегији на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p>		<p>Акциони план</p> <p>Мера 5.1.3: Јачање капацитета за информисано одлучивање и управљање у области заштите животне средине у</p>	<p>Потребно је допунити део који се тиче контроле воде за наводњавање.</p>	

	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>пољопривредно-прехранбеном сектору</p> <p>Активност 5.1.3.6. Креирање и/или ажурирање система прикупљања података о потрошњи пестицида, минералних ђубрива, квалитету земљишта и вода за наводњавање.</p> <p>Допунити активност да гласи: <i>Креирање и/или ажурирање системе прикупљања података о потрошњи пестицида, минералних ђубрива, квалитету земљишта и вода за наводњавање кроз контролу биолошких (цијанотоксини), хемијских и микробиолошких параметара.</i></p>		
2.	<p>Центар за унапређење животне средине – Ивана Јовчић</p> <p>Национално удружење за развој органске производње Србија Органика</p> <p>Органела д.о.о.</p>		<p>У документу Акциони план за период од 2024. до 2028. године за спровођење Стратегије заштите животне средине – Зелена агенда за Републику Србију за период од 2024. до 2033. године, Посебан циљ 5.1: Одржива примарна производња и безбедност хране применом технологија и пракси погодних за животну средину, и Мера 5.1.5: Подстицање и промоција органске производње показатељ: Удео површине под органском производњом у односу на укупно коришћено пољопривредно земљиште,</p>	<p>Предлог СЗЖС РС за период 2024-2033 истиче да ”Удео површине под органском производњом у односу на коришћено земљиште у 2021. години износи 0,67%”, и да је ”заступљеност ове производње далеко испод просека ЕУ (7,5%), и суседних земаља (Хрватска 6,94%, Бугарска 2,56%)”. Стратегија даље истиче да је ”највећи део органске производње намењен извозу”, да ”Република Србија тренутно извози преко 80% органски произведене хране, и да домаћа потражња за појединим производима премашује понуду”. Интерна истраживања Националног удружења Србија Органика показују да је тражња за органским производима значајно већа од понуде. С друге стране, органска производња има значајно мањи негативан утицај на животну</p>	

			<p>потребно је кориговати на начин да: циљана вредност за 2024. буде 0.98% циљана вредност за 2025. буде 1.15 % циљана вредност за 2026. буде 1.2 % циљана вредност за 2027. буде 1.3 % циљана вредност за 2028. буде 1.4 %</p>	<p>средину, пре свега на квалитет и обнављање односно регенерацију земљишта. Додатно, према подацима Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде удео површине под органском производњом у односу на укупно коришћено пољопривредно земљиште, у 2023 је износило 0.91%. Имајући у виду све претходно наведено, сматрамо да је потребно поставити амбициозније циљеве и снажно подржати развој органске производње у Србији.</p>	
3.	<p>Центар за унапређење животне средине – Ивана Јовчић</p> <p>Национално удружење за развој органске производње Србија Органика</p> <p>Органела д.о.о.</p>	<p>У документу Акциони план за период од 2024. до 2028. године за спровођење Стратегије заштите животне средине – Зелена агенда за Републику Србију за период од 2024. до 2033. године, Посебан циљ 5.1: Одржива примарна производња и безбедност хране применом технологија и пракси погодних за животну средину, Мера 5.1.5: Подстицање и промоција органске производње показатељ: Површине под органском производњом у хектарима,</p> <p>потребно је кориговати на начин да: циљана вредност за 2024. буде 32.000 циљана вредност за 2025. буде 36.000 циљана вредност за 2026. буде 38.000 циљана вредност за 2027. буде 40.000 циљана вредност за 2028. буде 42.000</p>	<p>Предлог СЗЖС РС за период 2024-2033 истиче да "Удео површине под органском производњом у односу на коришћено земљиште у 2021. години износи 0,67%", и да је "заступљеност ове производње далеко испод просека ЕУ (7,5%), и суседних земаља (Хрватска 6,94%, Бугарска 2,56%)". Стратегија даље истиче да је "највећи део органске производње намењен извозу", да "Република Србија тренутно извози преко 80% органски произведене хране, и да домаћа потражња за појединим производима премашује понуду". Интерна истраживања Националног удружења Србија Органика показују да је тражња за органским производима значајно већа од понуде. С друге стране, органска производња има значајно мањи негативан утицај на животну средину, пре свега на квалитет и обнављање односно регенерацију земљишта. Додатно, према подацима Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде удео површине под органском производњом у односу на укупно коришћено пољопривредно земљиште, у 2023 је износило 0.91%. Имајући у виду све претходно наведено, сматрамо да је потребно поставити</p>		

				амбициозније циљеве и снажно подржати развој органске производње у Србији.	
4.	<p>Центар за унапређење животне средине – Ивана Јовчић</p> <p>Национално удружење за развој органске производње Србија Органика</p> <p>Органела д.о.о.</p>		<p>У документу Акциони план за период од 2024. до 2028. године за спровођење Стратегије заштите животне средине – Зелена агенда за Републику Србију за период од 2024. до 2033. године, потребно је додати посебну меру: Подршка имплементацији и развоју биодистрикта и показатељ који ће се односити на број биодистрикта у Србији.</p> <p>Почетна вредност у базној 2022. години је 0, циљана вредност за 2024. је 1 циљана вредност за 2025. је 2 циљана вредност за 2026. је 3 циљана вредност за 2027. је 4 циљана вредност за 2028. је 5</p>	<p>Република Србија је, захваљујући иницијативи и напорима Националног удружења за развој органске производње „Србија Органика“, у мају 2024. године успоставила први Биодистрикт Колубара. Ово је први и једини биодистрикт у источној Европи који је врло брзо препознат као пример добре праксе од стране Међународне мреже еко-региона (I.N.N.E.R.), ГИЗ-а (Немачка агенција за међународну сарадњу), Организације Уједињених нација за храну и пољопривреду, СЕКО (Швајцарски Секретаријат за међународну сарадњу), ИФОАМ - (Међународна Федерација органских покрета) и оцењен је као иновативан и одржив модел удруживања и коришћења локалних ресурса и руралног развоја.</p> <p>За само неколико месеци од оснивања, Био дистрикт Колубара је окупио више од 20 заинтересованих субјеката: сертификоване и несертификоване органске фарме (међу којима је и органска фарма Органела са првом агросоларном електраном у Србији), као и туристички и угоститељски објекти. Оснивање и развој биодистрикта је подржала Општина Мионица, Организација Уједињених нација за храну и пољопривреду и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС, а сарадња је остварена и са Пољопривредном школом са домом ученика „Ваљево“, и Основном школом „Милан Ракић“ из Мионице.</p> <p>Први резултати удруживања показују значајне резултате у заједничком пласману производа, скраћивању ланца снабдевања, одговорном управљању вишковима и</p>	

				<p>отпадом од хране, коришћењу нуспроизвода из производње (пре свега коштица шљива) за добијање топлотне енергије и заједничко коришћење механизације, уређаја за прераду и складиштење, и оптимизацију простора за производњу.</p> <p>Значај оваквог удруживања је препознала и подржала НЛБ комерцијална банка ад на Органик конкурс ове године, на коме је чланица Биодистрикта Колубара (Бојана Јовановић, пољопривредно газдинство, Мионица) добила средства за набавку уређаја за прераду и складиштење производа који ће бити на располагању за коришћење свим члановима кроз примену модела економије дељења.</p> <p>Интерна истраживања удружења Србија Органике показују да тренутно у четири региона који обухватају више од 14 локалних самоуправа Републике Србије постоји интересовање за оваквом врстом удруживања. Поред тога, и међународни донатора су заинтересовани за пружање подршке оснивању и развоју биодистрикта у Србији. Међутим, како би се повећао обим међународне подршке потребно је да законодавство РС препозна "биодистрикте" и сачини институционални оквир за њих. Имајући у виду да постулати на којима функционишу биодистрикти значајно доприносе одрживом развоју, очувању природних ресурса и целокупној заштити животне средине и прилагођавању и ублажавању климатским променама, сматрамо да је потребно да се у Стратегију заштите животне средине – Зелена Агенда за животну средину РС за период 2024-2033 као кровном документу за заштиту животне средине у РС, integriше појам биодистрикта.</p>	
--	--	--	--	--	--

5.	UNEKOOP		<p>Активност: 5.1.5.1. Годишња додела подстицаја за органску производњу;</p> <p>Нису процењена И назначена подстицајна средства по годинама.</p> <p>Предвидети средства која ће допринети остварењу предложеног циља од 3% удела површине под органском производњом у односу на укупно коришћено пољопривредно земљиште</p>	Остваривање планираних циљева није могуће без адекватне подстицаја за органске пољопривредне произвођаче.	
----	---------	--	---	---	--

Стуб 6 – Хоризонтална питања - Стратегија

Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Акционом плану на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	<p>Богдан Лачњевац</p> <p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>БОШ</p> <p>Богдан Лачњевац</p>		<p>7.1.6. Хоризонтална питања</p> <p>Посебан циљ 6.1: Подизање капацитета и нивоа знања за примену ЕУ стандарда и Зелене агенде на свим нивоима</p> <p>Мера 6.1.2. Унапређење инспекцијског надзора</p> <p>Мера предвиђа анализу капацитета инспекцијских служби и јачање капацитета за спровођење инспекцијског надзора у области заштите животне средине на свим</p>	<p>Ни опис мере у Стратегији, као ни активности дате у Акционом плану (страница 113) не адресирају проблем недовољног броја запослених на позицији инспектора за заштиту животне средине.</p> <p>У преговарачкој позицији Републике Србије за поглавље 27 наведено је:</p> <p><i>„Систематизацијом радних места планирано је 108 радних места у Сектору за надзор и предострожност у животној средини, од чега је 92 за инспекторе за заштиту животне средине и 9 за</i></p>	

	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>нивоима, кроз њихово опремање, обуку и подстицање превентивног рада и обуку за примену прописа у области заштите животне средине.</p> <p>Потребно је допунити меру запошљавањем новог броја извршилаца на пословима инспектора за заштиту животне средине.</p>	<p><i>инспекторе за рибарство. Од укупног броја планираних радних места тренутно је попуњено 58 места за инспекторе за заштиту животне средине и 8 места за инспекторе за рибарство.“</i></p> <p>У извештају о раду Сектора за надзор и предострожност у животној средини за 2022. годину наведено је да је на крају 2022. године у Сектору за надзор и превентивно деловање у животној средини било је укупно запослено 70 лица, од чега 57 инспектора за заштиту животне средине, од 86 систематизованих радних места за инспекторе за заштиту животне средине, према Правилнику о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места.</p> <p>Како се од 2020. до 2024. године број предвиђених места смањило са 108 на 86? Али и поред смањења броја у систематизацији, и даље није попуњено више од 30% радних места. А ова мера и активности не предвиђају повећање броја запослених.</p>	
2.	СЕКОР		<p>Мера 6.1.2. Унапређење инспекцијског надзора</p> <p>За ову меру за индикатор Број развијених и спроведених програма за јачање капацитета инспекције на свим нивоима који се (а не је) годишње спроводе (број) уколико је до 2028. предвиђен сваке године по једном програм онда то и навести. Уколико је само један програм који ће бити остварен тек 2028. тада померити на ранији рок.</p>	Словна грешка и следствено неразумевање.	

Стуб 6 – Хоризонтална питања – Акциони план

Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Акционом плану на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
1.	ИОМ (Међународна организација за миграције, део система Уједињених нација)		У Акционом плану за период од 2024. до 2028. године за спровођење Стратегије заштите животне средине – Зелена агенда за Републику Србију за период од 2024. до 2033. године, у оквиру <i>Мере 6.1.1</i> : „Јачање капацитета институција на републичком, покрајинском и локалном нивоу“, за активност <i>6.1.1.6</i> . „Спровођење програма обука-тренинга релевантних актера за јачање капацитета у контексту миграција и заштите животне средине и климатских промена“, у колони „Органи партнери у спровођењу активности“, потребно је додати и навести следеће: „Међународна организација за миграције у Србији – ИОМ.“	Желимо да се захвалимо што сте током процеса консултација препознали значај и у оквиру Акционог плана усвојили предложену активност <i>6.1.1.6</i> . Услед еколошких и климатских фактора, спровођење ове активности је неопходно како би се адекватно одговорило на потребе становништва у покрету, али и изградио њихов адаптациони капацитет (прилагођавање), имајући у виду положај миграната као посебно осетљиве/рањиве групе становништва. ИОМ планира развој пројекта којим би се подржала имплементација активности <i>6.1.1.6</i> предвиђене Акционим планом. Поред доступних средстава Развојног фонда ИОМ-а која би била усмерена на реализацију поменутих активности (<i>6.1.1.6</i> и у следећем коментару предложене активности <i>6.1.1.5</i> . „Израда студије о повезаности миграција, заштите животне средине и климатских промена, као и о утицају климатских промена на миграционе токове у Србији“), ИОМ би ступио у контакт са другим донаторима како би обезбедио додатна финансијска средства и тиме подржао релевантне институције у постизању постављених циљева. Поред експертизе коју поседује на нивоу локалне мисије, ИОМ има на располагању	

				интердисциплинарна знања, искуство и стручност на глобалном нивоу која су релевантна за дату тему и која се могу мобилисати у сврху спровођења Стратегије и Акционог плана.	
2.	ИОМ (Међународна организација за миграције, део система Уједињених нација)		<p>У Акционом плану, у оквиру Мере 6.1.1, пре активности 6.1.1.6, потребно је додати и навести следећу активност 6.1.1.5 „Израда студије о повезаности миграција, заштите животне средине и климатских промена, као и о утицају климатских промена на миграционе токове у Србији“.</p> <p>У колони „Орган који спроводи активност“, потребно је навести: „МЗЖС“, у колони „Органи партнери у спровођењу активности“, потребно је навести: „Међународна организација за миграције у Србији – ИОМ“, у колони „Рок за завршетак активности“, потребно је навести: „4. квартал 2027. године“, и у колони „Извор финансирања“ потребно је навести „Донаторска средства“.</p> <p>Предложени садржај студије је следећи:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Анализа везе између миграција, животне средине и климатских промена у контексту Србије; – Анализа свих облика миграција са којима се Србија сусрела – 	<p>Захваљујемо на одговору који сте нам у процесу консултација доставили на предлог о спровођењу ове активности. Међутим, сматрамо да сазнања која би проистекла из ове студије нису покривена Стратегијом о економским миграцијама Републике Србије за 2021-2027, из разлога што се у њој и пратећем Акционом плану за 2021–2023, не анализира веза између миграција, животне средине и климатских промена у контексту Републике Србије. Општи циљ ове Стратегије, је стварање привредног и друштвеног амбијента за успоравање одласка радно способног становништва, јачање веза са дијаспором, подстицање повратних и циркуларних миграција, као и привлачење странаца различитих образовних профила, док ниједна мера није дефинисала повезаност миграције, животне средине и климатских промена. Сходно наведеним разлозима, сматрамо да ова Стратегија и Акциони план (чији је период спровођења истекао у 2023. години), нису релевантни плански документи тј. у њима није представљена повезаност миграција, животне средине и климатских промена у Републици Србији.</p> <p>У Предлогу Стратегије заштите животне средине за 2024-2033, у делу 2. „Плански и законодавни оквир, 2.1. Оквир јавне политике у ЕУ на међународном нивоу“ (ст. 10) наводи се „да је један од два веома важна документа на глобалном нивоу, УН Агенда 2030 за одрживи развој са 17 циљева, која предвиђа да државе</p>	

			<p>интерних и међународних, као земља порекла, транзита и пријема, добровољних и принудних – у корелацији са еколошким и климатским факторима. Посебно треба узети у обзир становништво које не жели или није у могућности да напусти своје домове упркос изложености еколошким и климатским ризицима;</p> <p>– Осврт на негативне ефекте климатских промена на категорије посебно осетљивих група становништва, у корелацији са рањивошћу која произлази из њихове мобилности.</p>	<p>потписнице до 2030., поред осталих договорених циљева предузму одлучне акције као одговор на климатске промене. Република Србија је као чланица УН преузела обавезе да допринесе остаривању Агенде 2030.“ С тим у вези, желимо да напоменемо да у УН Агенди 2030, циљеви одрживог развоја су повезани са јавном политиком миграције. Циљ 13. „Очување климе, предузети хитне акције у борби против климатских промена и њихових последица“, и подциљеви 13.1 „Оснажити отпорност и адаптивни капацитет на опасности повезане са климатским условима и природним катастрофама у свим земљама“, 13.2 „Интегрисати мере везане за климатске промене у националне политике, стратегије и планирање“, 13.3 „Побољшати образовање, подизање свести и људске и институционалне капацитете за ублажавање климатских промена и прилагођавање, смањење њиховог утицаја и рано упозоравање“, баве се релевантношћу јавне политике миграције у контексту смањења ризика од расељавања становништва услед климатских промена, природних непогода и катастрофа изазваних људским фактором. Истиче се значај интегрисања јавне политике миграција у локалне и националне стратегије за прилагођавање климатским променама, животну средину и управљање природним ресурсима, као и смањење ризика од катастрофа и управљање њима. Такође, наводи се да је потребно радити на јачању механизма прилагођавања помоћу којих се људи могу заштити од климатских опасности које утичу на расељавање, као и одговор за помоћ и заштиту еколошких миграната и расељених заједница. (Види извор: „Migration and the 2030 Agenda“;</p>	
--	--	--	---	--	--

				<p>https://migration4development.org/sites/default/files/2021-09/IOM-EN-BOOKLET%20WEB.pdf).</p> <p>Пројекције у наредним годинама, у свету и Србији, указују на појачану учесталост, интензитет и обим еколошких миграција. Међутим, конкретније процене о броју људи који би потенцијално могли бити у покрету због екстремних временских непогода, спорих процеса деградације животне средине, као и климатских промена изазваних људским фактором, у Србији су врло ретке. Такође, истраживања која се баве утицајем еколошких и климатских фактора на кретање становништва у Србији су ограничена. Овај недостатак података ограничава институције и друге битне актере да припреме адекватан одговор на будуће изазове са којима ће се Србија суочавати. Свеобухватно питање повезаности миграција, заштите животне средине и климатских промена тек предстоји да се боље разуме и истражи у контексту Србије.</p> <p>Сходно наведеним разлозима, потребно је да активност 6.1.1.5 „Израда студије о повезаности миграција, заштите животне средине и климатских промена, као и о утицају климатских промена на миграционе токове у Србији“, буде део Акционог плана за период од 2024. до 2028. године за спровођење Стратегије. Закључци ове студије неопходни су за успешно спровођење активности 6.1.1.6, коју сте прихватили да буде интегрисана у Акционом плану. Такође, сматрамо да би спровођење предложене студије допринело формулисању адекватног одговора на поменуте изазове, који ће ускоро постајати све присутнији у Србији.</p>	
--	--	--	--	---	--

3.	ИОМ (Међународна организација за миграције, део система Уједињених нација)	Страна 148,149	У Предлогу Акционог плана, у делу Легенда (на страни 148. и 149.), у оквиру Табеле потребно је додати: „ИОМ – Међународна организација за миграције.“	С обзиром да је за активности 6.1.1.5 и 6.1.1.6 , у колони „Органи партнери у спровођењу активности“, потребно навести: „Међународна организација за миграције у Србији – ИОМ“, сходно томе потребно је ИОМ навести и у Легенди, у Табели на стр. 148 и 149.	
4.	БОШ		Страна 108-110 Мера 6.1.2: Унапређење инспекцијског надзора	<p>Ни опис мере, као ни активности дате у Акционом плану не третирају број запослених на позицији инспектора за заштиту животне средине. У преговарачкој позицији Републике Србије за поглавље 27 наведено је:</p> <p>„Систематизацијом радних места планирано је 108 радних места у Сектору за надзор и предострожност у животној средини, од чега је 92 за инспекторе за заштиту животне средине и 9 за инспекторе за рибарство. Од укупног броја планираних радних места тренутно је попуњено 58 места за инспекторе за заштиту животне средине и 8 места за инспекторе за рибарство.“</p> <p>У извештају о раду Сектора за надзор и предострожност у животној средини за 2022. годину наведено је да је на крају 2022. године у Сектору за надзор и превентивно деловање у животној средини било је укупно запослено 70 лица, од чега 57 инспектора за заштиту животне средине, од 86 систематизованих радних места за инспекторе за заштиту животне средине, према Правилнику о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места.</p> <p>Како се од 2020. до 2024. године број предвиђених места смањило са 108 на 86? Али и поред смањења броја у систематизацији, и даље није попуњено</p>	

				више од 30% радних места. А ова мера и активности не предвиђају повећање броја запослених.	
5.	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>Акциони план Мера 6.1.2: Унапређење инспекцијског надзора У делу: Мера предвиђа анализу капацитета инспекцијских служби и јачање капацитета за спровођење инспекцијског надзора у области заштите животне средине на свим нивоима, кроз њихово опремање, обуку и подстицање превентивног рада и обуку за примену прописа у области заштите животне средине.</p> <p>Акциони план Активности 6.1.2.1 - 6.1.2.4 Поред наведених активности за јачање капацитета потребно је додати повећање броја републичких инспектора који спроводе надзор над Законом о хемикалијама и Законом о биоцидним производима. У смислу обуке инспектора, потребно је укључити у програм обуке део који се односи на узорковање за потребе лабораторијског тестирања хемикалија и производа, и обезбедити финансијска средства у буџету за узорковање и тестирање узорака. Потребно је у инспекцијске планове рада уврстити надзор над спровођењем члана 27 Закона о хемикалијама и заштити права</p>	<p>На основу наших сазнања, само 5 републичких инспектора спроводе надзор над Законом о хемикалијама и Законом о биоцидним производима, што је недовољно за адекватну контролу тржишта. У складу са чланом 89 Закона о хемикалијама, инспектори за заштиту животне средине и санитарни инспектори могу да врше узорковање и прелиминарну контролу садржаја хемикалије и производа ради утврђивања да ли су испуњени услови за стављање у промет, односно за коришћење хемикалије и производа. Међутим, у пракси инспектори за заштиту животне средине за послове управљања хемикалија до сада нису вршили узорковање, нити постоји предвиђени буџет за ту намену.</p>	

			потрошача, као и контроле да ли се поступа у складу са забранама и ограничењима код хемикалија, односно производа за свакодневну употребу који не спадају у предмете опште употребе како их дефинише Закон о предметима опште употребе.		
6.	Млади истраживачи Србије		Страна 110, Акциони план Мера 6.1.1: Јачање капацитета институција на републичком, покрајинском и локалном нивоу Предлог Предлажемо да се дода још једна активност. Активност 6.1.1.7. Развијање и примена механизма за размену информација и консултације између органа државне управе који поступају по питањима заштите животне средине и цивилног друштва.	Образложење Сматрамо да је додатна активност неопходна како би се ојачали капацитети институција на републичком, покрајинском нивоу и локалном нивоу.	
7.	БОШ		Страна 114 Мера 6.1.5. Подршка даљем развоју формалног образовања за животну средину и одрживи развој	Зашто се израда препорука и цела ова мера планирају из буџета МЗЖС а не из буџета министарства надлежних за науку и образовање?	
8.	Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Центар за унапређење животне		Акциони план Мера 6.1.5: Подршка даљем развоју формалног образовања за животну средину и одрживи развој Предлог додатног индикатора: <i>Број усвојених и</i>	Индикатор Број нових студијских програма о заштити животне средине, укупно није довољан како би се пратила имплементација мере у средњошколском и основном образовању. Потребно је додати индикатор који би пратио успешност имплементације препорука за унапређење школског програма и курикулума у области климатских промена.	

	<p>средине – Владан Шћекић</p> <p>Центар за одрживи развој Србије</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p><i>имплементираних препорука за унапређење школског програма и курикулума у области климатских промена.</i></p>		
9.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>Акциони план</p> <p>Мера 6.3.3: Унапређивање информационог система заштите животне средине Републике Србије</p> <p>Да ли ће кроз меру 6.3.3 бити обједињени сви подаци о стању параметара животне средине у јединствену базу, која ће бити јавно доступна?</p>	Потребно је појашњење.	
10.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>Акциони план</p> <p>Мера 6.3.3: Унапређивање информационог система заштите животне средине Републике Србије</p> <p>Допунити активности.</p>	Активности у склопу мере 6.3.3 недовољно су разрађена у односу на опис мере у Нацрту Стратегије заштите животне средине.	
11.	<p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p>		<p>Акциони план</p> <p>Мера 6.3.3: Унапређивање информационог система</p>	Недостаје улога инспекцијског надзора.	

	Милена Антић (за Коалицију 27)		<p>заштите животне средине Републике Србије</p> <p>Потребно је да се у склопу мере предвиди активност намењена ојачавању инспекторског надзора и повећавање капацитета инспектора ради праћења локалног регистра загађивача ЈЛС и осталих регистрима о стању параметара животне средине.</p>		
12.	БОШ		<p>Страна 146</p> <p>Мера 6.4.2: Успостављање механизма за финансијску подршку климатски неутралној и зеленој трансформацији привреде и друштва</p> <p>Као показатељ резултата наведено је ће до 2027. бити успостављен механизам за финансијску подршку климатски неутралној и зеленој трансформацији привреде и друштва али нису наведена финансијска средства потребна за реализацију ове мере.</p> <p>Будући да зелена транзиција доноси многе социоекономске изазове које треба узети у обзир, као партера у спровођењу треба укључити и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања</p>	С обзиром на то да је у питању подстицајна мера, недостају подаци о количини финансијских средства која ће бити потребна за његово функционисање.	
13.	БОШ		<p>Страна 144</p> <p>Посебан циљ 6.4: Унапређење система финансирања заштите животне средине</p>	Као показатељ за остваривање овог циља наведен је удео БДП-а за издатке у области заштите животне средине на републичком нивоу који у 2022. као базној години износи 1%.	

			Додати циљане вредности показатељу за остваривање циља.	У тексту Стратегије на 189. страни наведено је да је циљана вредност до 2033. године 3% БДП-а за издатке у области заштите животне средине на републичком нивоу. Потребно је додати циљане вредности за наредне године (2024-2028) у Акционом плану.	
14.	БОШ		Мера 6.3.2: Подршка развоју локалних мрежа за мониторинг квалитета животне средине Показатељ резултата је удео ЈЛС које имају успостављен мониторинг стања квалитета животне средине у складу са законом. Прецизирати на које законе се односи "мониторинг квалитета животне средине" и додатно разрадити циљане вредности.	Мониторинг животне средине подразумева мониторинг квалитет ваздуха, земљиште, вода, итд. Као почетна вредност наведено је 11%. Да ли то значи да од укупног броја ЈЛС у Србији, у 11% њих има успостављен комплетан мониторинг животне средине? Уколико је одговор потврдан, навести о којим ЈЛС је реч као и који мониторинг је у питању. Као циљана вредност уз овај показатељ наведено је 100 % до 2028. Да ли је планирано да се мониторинг за све чиниоце животне средине успостави у свим ЈЛС у Србији?	
15.	Млади истраживачи Србије		Страна 118, Акциони план Мера 6.1.5: Подршка даљем развоју формалног образовања за животну средину и одрживи развој Предлог Предлажемо да се дода још једна активност. Активност 6.1.5.4. Унапређење сарадње институција са организацијама цивилног друштва на развоју и спровођењу програма	Образложење Предложена активност би допринела развоју формалног образовања	

			образовања за животну средину и одрживи развој.		
16.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 138, Акциони план Мера 6.4.1. Реформисање инструмената финансирања заштите животне средине Активност: 6.4.1.4. Успостављање пуног функционисања система за одрживо финансирање у области заштите животне средине</p> <p>Предлог Предлажемо да Активност 6.4.1.3. гласи: Успостављање пуног функционисања система за одрживо финансирање у области заштите животне средине уз поштовање начела транспарентности и консултације са заинтересованим странама у процесу планирања финансирања заштите животне средине.</p>	<p>Образложење За одрживо финансирање животне средине неопходно је да се ради транспарентно и да се консултује заинтересована јавност. Стога предлажемо да се активност преформулише</p>	

II Финансирање

Ред. број	Подносилац коментара	Број странице документа	Текст у Стратегији на који се коментар односи	Коментар	Одговор на коментар (прихвата се/не прихвата се и нови текст)
-----------	----------------------	-------------------------	---	----------	---

1.	<p>Богдан Лачњевац</p> <p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>3.9. Финансирање у области животне средине – постојеће стање</p> <p>Појаснити табелу Табела 3.3. Допунити Табелу 3.3. Трошкови према активностима заштите животне средине у Републици Србији (2021, 2022.)</p>	<p>У табели се наводи категорија <i>Учешће, %</i>, али није јасно на који проценат се односи овај податак, појаснити.</p>	
2.	<p>Богдан Лачњевац</p> <p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p> <p>БОШ</p>		<p>3.9. Финансирање у области животне средине – постојеће стање</p> <p>Коментар се односи на текст: <i>На основу података Министарства финансија, процењене су вредности укупне међународне финансијске помоћи за секторе „Заштита животне средине” и „Водоснабдевање и санацију отпада” у 2022. години су 5,26 милијарди динара, а изражено кроз бруто домаћи производ, износе 0,07% БДП. Ова средства су значајно нижа у односу на претходну годину када су износила 6,88 милијарди динара.</i></p>	<p>Зашто су средства укупне међународне финансијске помоћи нижа у 2022. години била нижа у односу на 2021. годину? Постоји ли неки тренд пада финансирања или је неки други разлог у питању? Да ли су нам билатерални партнери на располагање ставили мање средстава? Или Србија није имала капацитет да повуче и реализује ова средства?</p> <p>На страни 197, у оквиру одељка о изворима финансирања и финансијским инструментима, ни на који начин нису разрађени инструменти финансирања из средстава буџета (што републичког, што покрајинског што локалних буџета), већ се само у једној уопштеној реченици наводи да је ово главни извор финансирања заштите животне средине и да се сваке године издвајају финансијска средства за заштиту животне средине. Није дат преглед постојећих инструмената, као ни преглед потенцијалних нових инструмената који би требало да омогуће ефикасније и</p>	

				<p>ефективније финансирање заштите животне средине.</p> <p>Међутим, о потенцијалним изворима финансирања из ЕУ фондова, грантовима билатералних донатора и кредитима дат је детаљан преглед. Ако су донације из иностраних извора у 2022. години износила 0,07% БДП-а, док су истовремено улагања у животну средину била око 1% БДП-а, јасно је да су средства из буџета основни начин финансирања и неопходно је детаљније разрадити инструменте финансирања и потребан систем финансирања животне средине, који је неопходан како бис е циљеви Стратегије остварили.</p> <p>Додатно, анализа искоришћавања фондова ЕУ показује да је Србија била прилично неуспешна у повлачењу бесповратних средстава ЕУ у оквиру Инструмента за претприступну помоћ намењених овом сектору. Поређењем буџетираних и стварно извршених расхода који су се финансирани из ИПА фондова, види се да је њихов просечан степен реализације износио тек око 50% у периоду 2015–2023. У периоду 2015–2021. Године Србија није успевала да потроши ни релативно скромне буџетиране износе, при чему је у неколико година проценат извршења ИПА средстава био чак испод 30% (2015, 2017. и 2018. година). У претходне две године дошло је до значајног повећања планираног обима буџетских расхода који се финансирају из ИПА фондова, на око 30 милиона евра годишње, али је проценат реализације и даље релативно слаб – у 2022. години извршено је непуних 70%, а у 2023. години свега 40%.</p>	
--	--	--	--	---	--

				<p>Детаљна анализа финансирања заштите животне средине у току 10 година од званичног отварања приступних преговора Србије и ЕУ показује да је Република Србија у заштиту животне средине инвестирала так 30% средстава која је планирала кроз Националну стратегију апроксимације у области животне средине (којом је Србија планирала како да достигне стандарде животне средине ЕУ). Кроз НЕАС је пројектовано да је потребно уложити 10,6 милијарди евра до 2030. Године. Преведен у нето садашњу вредност овај износ је заправо скоро 18 милијарди евра које је Србија планирала да уложи у периоду 2011-2030 у животну средину. Од тога је за период 2014-2023 планирано 11,4 милијарде евра. Међутим, анализе показују да су трошкови заштите животне средине у Републици Србији, према подацима Републичког завода за статистику (РЗС), достигли износ од нешто преко 4 милијарде евра у периоду 2014–2023. Од тога, скоро две трећине (2,6 милијарди евра) односи се на текуће издатке који обухватају оперативне и административне трошкове, док су инвестиције у сектору животне средине кумулативно износиле око 1,4 милијарде евра. Дакле, у односу на оно што је планирано, уложено је мање од трећине средстава. Нарочито велико подбацивање у односу на првобитни план бележи се код капиталних издатака, који су били неопходни за изградњу недостајуће инфраструктуре у сектору животне средине. Наиме, због прилично лоше почетне позиције Србије финансијски план из</p>	
--	--	--	--	---	--

				<p>НАЕС-а оправдано је предвиђао знатна средства за инвестиције у инфраструктуру – до 2023. године кумулативно око 7,2 милијарде евра. Међутим, укупни капитални издаци износили су свега око 1,4 милијарде евра, што значи да је у посматраном периоду извршено тек око 20% потребних инвестиција. Последице, Србија и данас поражавајуће заостаје по квалитету и доступности основне инфраструктуре у сектору животне средине, не само у односу на развијене земље ЕУ већ и у поређењу с нама ближим земљама Централне и Источне Европе. Неадекватан систем финансирања заштите животне средине свакако је један од главних узрока оваквог подбацивања у односу на НАЕС. Уколико заиста желимо да достигнемо и примењујемо стандарде заштите животне средине Европске уније, кључно је да за то обезбедимо адекватан, ефикасан, ефикасан и транспарентан систем финансирања. Неке од основних препорука које долазе како из извештаја Европске комисије, тако и од цивилног друштва и привреде (Коалиција 27, НАЛЕД), али и сами налази анализе проблема у току припреме Стратегије којима се Министарство може водити су да је неопходно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Успоставити фонд за заштиту животне средине као независно правно лице - Вратити наменски карактер средстава која се у буџет Републике Србије прикупљају на име накнада и такси за животну средину и сва 	
--	--	--	--	---	--

				<p>средства усмерити у инвестиције у животну средину кроз фонд.</p> <p>Операционализовати принцип “загађивач плаћа” реформом система такси и накнада</p>	
3.	<p>Богдан Лачњевац</p> <p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>3.9.1. Финансирање Зелене агенде</p> <p>Појашњење Табеле 3.4. <i>Укупне инвестиције у оквиру пет стубова Зелене агенде (ЕУР, 2020-2022.)</i> и Табеле 3.5. <i>Укупни издаци у оквиру пет стубова Зелене агенде (ЕУР, 2020-2022.)</i></p>	<p>Подаци о издвајањима за стуб 4 – Биодиверзитет: укупни издаци у табели 3.4. и укупне инвестиције у табели 3.5. су идентичне. Да ли то значи да су сва средства која су у периоду 2020-2022 утршена на биодиверзитет била инвестиције? Или да су била оперативна средства за администрирање текућих издатака?</p>	
4.	<p>Богдан Лачњевац</p> <p>Александар Петровић</p> <p>Гојкан Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>3.9.2. Накнада у области животне средине</p> <p>Постоје нејасноће у следећим пасусима: <i>У 2021. години, учешће прихода од укупних накнада у области животне средине у БДП износило је 3,9%, док је то учешће у укупним приходима од пореза и социјалних доприноса износило 9,8%.</i></p> <p><i>Према подацима Управе за трезор и Министарства заштите животне средине, у 2022. години приходи од накнада за загађење и коришћење ресурса износе 13,74 милијарди динара (0,19% БДП).</i></p>	<p>Да ли ово значи да је за годину дана дошло до смањења учешћа прихода од накнада у БДП за више од 20 пута? Ако јесте – због чега, да ли су смањене накнаде, или повећан БДП? Или неки од бројева није тачан?</p>	
5.	<p>Богдан Лачњевац</p> <p>Гојкан</p>		<p>3.9.2. Накнада у области животне средине</p>	<p>У тексту стоји да је у 2021. години учешће прихода од укупних накнада у области животне средине у БДП износило је 3,9%. Међутим, на Слици 3.49. се види да је</p>	

	<p>Стојиновић</p> <p>Јелена Видојевић</p> <p>Милена Антић (за Коалицију 27)</p>		<p>Постоји неусаглашеност податак у тексту и графикону, односно Слици 3.49.</p>	<p>црвена линија која представља укупне приходе у % БДП негде око 0,20%. Који податак је тачан?</p>	
6.	БОШ		<p>3.9. Финансирање у области животне средине – постојеће стање</p> <p>Преглед постојећег стања је непотпун. Потребно је допунити преглед постојећег стања информацијама о законодавном и институционалном и оквиру јавних политика који дефинишу систем финансирања заштите животне средине, дати преглед постојећих инструмената и преглед генезе тренутног система финансирања заштите животне средине.</p>	<p>Зашто су у Табели 3.3. за анализу постојећег стања узете само 3 последње године? Да ли су подаци о финансирању заштите животне средине за последње три године довољни да се утврди реално стање, узроци и последице, и уоче трендови који су довели до неадекватног система финансирања? Како се стратегија ради за период од 10 година, било би сврсисходно урадити анализу за претходних 10 година.</p> <p>Који су законски оквири који уређују систем финансирања заштите животне средине? Какво је институционално уређење? Које јавне политике дефинишу правац развоја финансирања заштите животне средине?</p> <p>Да ли је при анализи постојећег стања урађен осврт на неки од претходних стратешких докумената којима је планирано финансирање потребно за усклађивање са ЕУ законодавством? На пример, Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију из 2011. године даје добру основу за анализу планираних и испуњених циљева по питању финансирања заштите животне средине у процесу ЕУ интеграције. Да ли је рађена анализа у односу на циљеве постављене у Стратегији за апроксимацију?</p>	

				<p>Додатно, у оквиру пројекта „Даља имплементација Националне стратегије апроксимације у области животне средине – ЕАС 2” који је од 2016. до 2018. године реализовало тадашње Министарство пољопривреде и заштите животне средине (а финансирала ЕУ) планиране су активности које се односе на три главне компоненте: јачање институција за имплементацију законодавства у области животне средине, јачање капацитета за планирање имплементације ЕУ Директива које захтевају значајна финансијска улагања (посебно у области вода и отпада) и јачање капацитета за инвестиционо и финансијско планирање пројеката у области животне средине. Да ли су исходи тог пројекта коришћени за анализу?</p> <p>Потребно је у анализи постојећег стања дати преглед и генезу постојећег система финансирања, а не само преглед инвестиција и издатака. Обзиром да је нефункционалан систем финансирања заштите животне средине један од основних проблема који је идентификован кроз анализу проблема, за планирање унапређења и решавања овог проблема (што је предвиђено кроз посебан циљ 6.4 Стратегије) потребно је разумевање узрока који су довели до постојећег стања. Допунити преглед стања информацијама о Зеленом фонду, изменама закона о буџетском систему и укидању наменског карактера средстава прикупљених на име накнада за животну средину, успостављању Зеленог фонда као у форми буџетског фонда итд. Такође, потребно је приказати анализу ефеката ових измена на систем финансирања заштите животне средине.</p>	
--	--	--	--	--	--

7.	БОШ		<p>3.9. Финансирање у области животне средине – постојеће стање Подаци које објављује Републички завод за статистику Србије се односе на издатке у области животне средине по следећим областима: заштита ваздуха, управљање отпадним водама, управљање отпадом, остало (заштита и санација земљишта, подземних и површинских вода, заштита од буке и вибрације, заштита природе и очување биодиверзитета, остале активности у вези са заштитом животне средине). Подаци о издацима у области заштите животне средине су подељени на инвестиције и текуће издатке. Међутим, из буџета Републике Србије и података које објављује РЗС се не могу извући посебни подаци који се директно односе на области (стубове) који су предвиђени овом Стратегијом (односно Зеленом агендом).</p> <p><i>Потребно је допунити параграф појашњењима дефиниција и методологије.</i></p>	<p>Шта тачно обухватају издаци, а шта инвестиције у овом случају? Допунити појашњењима да би текст био разумљив јавности.</p> <p>Уколико се из буџета Републике Србије и података које објављује РЗС не могу извући посебни подаци који се директно односе на области (стубове) који су предвиђени овом Стратегијом (односно Зеленом агендом), на који начин је методолошки извршено разврставање издатака у табелама 3.4. и 3.5? Допунити текст појашњењем методологије којом се дошло до износа издатака и инвестиција.</p>	
8.	БОШ		<p>Страна 112:</p> <p>У периоду 2015-2022. највише средстава је инвестирано у област (пројекте) управљања отпадом, а најмање у оне области које су директно у вези са климатским променама (на</p>	<p>Да ли су доступни подаци о томе у које се тачно пројекте у области управљања отпадом инвестирало?</p>	

			пример, у оне пројекте који доприносе смањењу емисија гасова са ефектом стаклене баште).		
9.	БОШ		Табела 3.4. Укупне инвестиције у оквиру пет стубова Зелене агенде (ЕУР, 2020-2022.) Табела 3.5. Укупни издаци у оквиру пет стубова Зелене агенде (ЕУР, 2020-2022.)	Износ укупних инвестиција и укупних издатака су за Биодиверзитет - идентични. Да ли то значи да су укупна средства издвојена за Биодиверзитет била - инвестиције? Које инвестиције у биодиверзитет су реализоване? Или су укупна средства били издаци? Које трошкове покривају издаци? Допунити појашњењима.	
10.	БОШ		3.9.3. Средства за субвенције, дотације и друге подстицајне мере Према расположивим подацима у 2022. години Министарство заштите животне средине и Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине АП Војводине доделили су укупно 7,09 милијарди динара подстицајних средстава, субвенција и дотација за заштиту животне средине, што износи 0,07% БДП. Подстицајна средства за заштиту животне средине која су доделила друга министарства нису овде приказана. Највећа подстицајна средства доделило је Министарство заштите животне средине за поновну употребу и искоришћење отпада	У прегледу постојећег стања финансирања заштите животне средине недостаје и преглед ефеката досадашњег финансирања и субвенција као инструмената. На пример, колико се највећа средства издвајају за субвенције рециклажној индустрији, какве ефекте су те субвенције постигле у погледу повећања рециклаже и поновне употребе отпада? Анализом годишњих буџетских издатака Републике Србије у области Управљање отпадом у периоду од отварања приступних преговора 2014. године види се нарасли су са 13 милиона евра у 2014. на 80 милиона евра у 2023. години, а у читавом посматраном периоду достигли су износ од скоро 350 милиона евра. У сектору отпада убедљиво највећи део буџетских средстава исплаћиван је с раздела Министарства заштите животне средине. Међутим, детаљнија анализа открива да се готово 70% републичких расхода за управљање отпадом (око 240 милиона евра) у периоду 2014-2023. односило само на један пројекат:	

			<p>(рециклажној индустрији) у износу од 3,42 милијарде динара.</p> <p><i>Допунити прегледом ефеката ових субвенција на систем заштите животне средине.</i></p>	<p><i>Подстицаји за поновну употребу и искоришћење отпада као секундарне сировине.</i> Овај програм субвенционисања развоја домаће рециклажне индустрије првобитно је био замишљен као привремена мера, која је требало да представља важан део финансирања приватног сектора до очекиваног успостављања одрживог система за управљање отпадом у складу с принципима циркуларне економије (ефикасна организација прикупљања отпада, успостављена примарна сепарација, изградња нових капацитета за рециклажу и др). Међутим, ако 10 година касније и упркос значајним буџетским средствима која су до сад исплаћена за субвенционисање рециклажне индустрије Србија није ни близу таквог система за управљање отпадом, потребно је размотрити сврсисходност оваквог субвенционисања. Наиме, према последњим подацима АЗЖС у Србији се тренутно рециклира свега 18% чврстог комуналног отпада (поређења ради, у ЦИЕ је то преко 50%), и то уз значајан допринос неформалног сектора у сакупљању секундарних сировина, док се поново употребљава само 5% укупног створеног отпада (у ЦИЕ и ЕУ преко 70%).</p>	
11.	БОШ		<p>Страна 197: 7.2.2. Извори финансирања и финансијски инструменти</p> <p>Потребно је детаљније разрадити систем финансирања заштите животне средине и финансијске инструменте који су неопходни за постизање циљева стратегије, пре свега из буџета Републике Србије.</p>	<p>У овом одељку ни на који начин нису разрађени инструменти финансирања из средстава буџета (што републичког, што покрајинског што локалних буџета), већ се само у једној уопштеној реченици наводи да је ово главни извор финансирања заштите животне средине и да се сваке године издвајају финансијска средства за заштиту животне средине. Није дат преглед постојећих инструмената, као ни преглед потенцијалних нових инструмената који би</p>	

				<p>требало да омогуће ефикасније и ефективније финансирање заштите животне средине.</p> <p>Међутим, о потенцијалним изворима финансирања из ЕУ фондова, грантовима билатералних донатора и кредитима дат је детаљан преглед иако су из иностраних извора у 2022. години износила 0,07% БДП-а, док су истовремено улагања у животну средину била око 1% БДП-а. Стога је јасно да су средства из буџета основни начин финансирања и неопходно је детаљније разрадити инструменте финансирања и потребан систем финансирања животне средине, који је неопходан како бис е циљеви Стратегије остварили.</p> <p>Анализа искоришћавања фондова ЕУ показује да је Србија била прилично неуспешна у повлачењу бесповратних средстава ЕУ у оквиру Инструмента за претприступну помоћ намењених овом сектору. Поређењем буџетираних и стварно извршених расхода који су се финансирани из ИПА фондова, види се да је њихов просечан степен реализације износио тек око 50% у периоду 2015–2023. У периоду 2015–2021. Године Србија није успевала да потроши ни релативно скромне буџетиране износе, при чему је у неколико година проценат извршења ИПА средстава био чак испод 30% (2015, 2017. и 2018. година). У претходне две године дошло је до значајног повећања планираног обима буџетских расхода који се финансирају из ИПА фондова, на око 30 милиона евра годишње, али је проценат реализације и даље релативно слаб – у 2022. години извршено је непуних 70%, а у 2023. години свега 40%. Стога није оправдано ослањати</p>	
--	--	--	--	---	--

				<p>финансирање мера Стратегије у овој мери на ЕУ и друге фондове.</p> <p>Анализа финансирања заштите животне средине у току 10 година од званичног отварања приступних преговора Србије и ЕУ показује да је Република Србија у заштиту животне средине инвестирала так 30% средстава која је планирала кроз Националну стратегију апроксимације у области животне средине (којом је Србија планирала како да достигне стандарде животне средине ЕУ). Кроз НЕАС је пројектовано да је потребно уложити 10,6 милијарди евра до 2030. Године. Преведен у нето садашњу вредност овај износ је заправо скоро 18 милијарди евра које је Србија планирала да уложи у периоду 2011-2030 у животну средину. Од тога је за период 2014-2023 планирано 11,4 милијарде евра. Међутим, анализе показују да су трошкови заштите животне средине у Републици Србији, према подацима Републичког завода за статистику (РЗС), достигли износ од нешто преко 4 милијарде евра у периоду 2014–2023. Од тога, скоро две трећине (2,6 милијарди евра) односи се на текуће издатке који обухватају оперативне и административне трошкове, док су инвестиције у сектору животне средине кумулативно износиле око 1,4 милијарде евра. Дакле, у односу на оно што је планирано, уложено је мање од трећине средстава. Нарочито велико подбацивање у односу на првобитни план бележи се код капиталних издатака, који су били неопходни за изградњу недостајуће инфраструктуре у сектору животне средине. Наиме, због прилично лоше почетне позиције Србије финансијски план из НАЕС-а оправдано је предвиђао знатна</p>	
--	--	--	--	--	--

				<p>средства за инвестиције у инфраструктуру – до 2023. године кумулативно око 7,2 милијарде евра. Међутим, укупни капитални издаци износили су свега око 1,4 милијарде евра, што значи да је у посматраном периоду извршено тек око 20% потребних инвестиција. Последице, Србија и данас поражавајуће заостаје по квалитету и доступности основне инфраструктуре у сектору животне средине, не само у односу на развијене земље ЕУ већ и у поређењу с нама ближим земљама Централне и Источне Европе. Неадекватан систем финансирања заштите животне средине свакако је један од главних узрока оваквог подбацивања у односу на НЕАС. Уколико заиста желимо да достигнемо и примењујемо стандарде заштите животне средине Европске уније, кључно је да за то обезбедимо адекватан, ефективан, ефикасан и транспарентан систем финансирања. Неке од основних препорука које долазе како из извештаја Европске комисије, тако и од цивилног друштва и привреде (Коалиција 27, НАЛЕД), али и сами налази анализе проблема у току припреме Стратегије којима се Министарство може водити су да је неопходно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Успоставити фонд за заштиту животне средине као независно правно лице - Вратити наменски карактер средстава која се у буџет Републике Србије прикупљају на име накнада и такси за животну средину и сва средства усмерити у инвестиције у животну средину кроз фонд <p>Операционализовати принцип “загађивач плаћа” реформом система такси и накнада</p>	
--	--	--	--	--	--

12.	Богдан Лачњевац Гојкан Стојиновић Јелена Видојевић Милена Антић (за Коалицију 27)		7.2.2. Извори финансирања и финансијски инструменти Средства буџета Потребно је допунити текст.	У овом одељку ни на који начин нису разрађени инструменти финансирања из средстава буџета (што републичког, што покрајинског што локалних буџета), већ се само у једној уопштеној реченици наводи да је ово главни извор финансирања заштите животне средине и да се сваке године издвајају финансијска средства за заштиту животне средине. Није дат преглед постојећих инструмената, као ни преглед потенцијалних нових инструмената који би требало да омогуће ефикасније и ефективније финансирање заштите животне средине. Међутим, о потенцијалним изворима финансирања из ЕУ фондова, грантовима билатералних донатора и кредитима дат је детаљан преглед иако су из иностраних извора у 2022. години износила 0,07% БДП-а, док су истовремено улагања у животну средину била око 1% БДП-а. Стога је јасно да су средства из буџета основни начин финансирања и неопходно је детаљније разрадити инструменте финансирања и потребан систем финансирања животне средине, који је неопходан како бис е циљеви Стратегије остварили. Анализа искоришћавања фондова ЕУ показује да је Србија била прилично неуспешна у повлачењу бесповратних средстава ЕУ у оквиру Инструмента за претприступну помоћ намењених овом сектору. Поређењем буџетираних и стварно извршених расхода који су се финансирани из ИПА фондова, види се да је њихов просечан степен реализације износио тек око 50% у периоду 2015–2023. У периоду	
-----	--	--	---	--	--

				<p>2015–2021. Године Србија није успевала да потроши ни релативно скромне буџетиране износе, при чему је у неколико година проценат извршења ИПА средстава био чак испод 30% (2015, 2017. и 2018. година). У претходне две године дошло је до значајног повећања планираног обима буџетских расхода који се финансирају из ИПА фондова, на око 30 милиона евра годишње, али је проценат реализације и даље релативно слаб – у 2022. години извршено је непуних 70%, а у 2023. години свега 40%. Стога није оправдано ослањати финансирање мера Стратегије у овој мери на ЕУ и друге фондове.</p> <p>Анализа финансирања заштите животне средине у току 10 година од званичног отварања приступних преговора Србије и ЕУ показује да је Република Србија у заштиту животне средине инвестирала так 30% средстава која је планирала кроз Националну стратегију апроксимације у области животне средине (којом је Србија планирала како да достигне стандарде животне средине ЕУ). Кроз НЕАС је пројектовано да је потребно уложити 10,6 милијарди евра до 2030. Године. Преведен у нето садашњу вредност овај износ је заправо скоро 18 милијарди евра које је Србија планирала да уложи у периоду 2011-2030 у животну средину. Од тога је за период 2014-2023 планирано 11,4 милијарде евра. Међутим, анализе показују да су трошкови заштите животне средине у Републици Србији, према подацима Републичког завода за статистику (РЗС), достигли износ од нешто преко 4 милијарде</p>	
--	--	--	--	---	--

				<p>евра у периоду 2014–2023. Од тога, скоро две трећине (2,6 милијарди евра) односи се на текуће издатке који обухватају оперативне и административне трошкове, док су инвестиције у сектору животне средине кумулативно износиле око 1,4 милијарде евра. Дакле, у односу на оно што је планирано, уложено је мање од трећине средстава. Нарочито велико подбацивање у односу на првобитни план бележи се код капиталних издатака, који су били неопходни за изградњу недостајуће инфраструктуре у сектору животне средине. Наиме, због прилично лоше почетне позиције Србије финансијски план из НАЕС-а оправдано је предвиђао знатна средства за инвестиције у инфраструктуру – до 2023. године кумулативно око 7,2 милијарде евра. Међутим, укупни капитални издаци износили су свега око 1,4 милијарде евра, што значи да је у посматраном периоду извршено тек око 20% потребних инвестиција. Последице, Србија и данас поражавајуће заостаје по квалитету и доступности основне инфраструктуре у сектору животне средине, не само у односу на развијене земље ЕУ већ и у поређењу с нама ближим земљама Централне и Источне Европе. Неадекватан систем финансирања заштите животне средине свакако је један од главних узрока оваквог подбацивања у односу на НАЕС. Уколико заиста желимо да достигнемо и примењујемо стандарде заштите животне средине Европске уније, кључно је да за то обезбедимо адекватан, ефикасан, ефикасан и транспарентан систем финансирања.</p>	
--	--	--	--	---	--

				<p>Неке од основних препорука које долазе како из извештаја Европске комисије, тако и од цивилног друштва и привреде (Коалиција 27, НАЛЕД), али и сами налази анализе проблема у току припреме Стратегије којима се Министарство може водити су да је неопходно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Успоставити фонд за заштиту животне средине као независно правно лице - Вратити наменски карактер средстава која се у буџет Републике Србије прикупљају на име накнада и такси за животну средину и сва средства усмерити у инвестиције у животну средину кроз фонд. <p>Операционализовати принцип “загађивач плаћа” реформом система такси и накнада</p>	
13.	Млади истраживачи Србије		<p>Страна 194, Стратегија Процена укупних трошкова у области биодиверзитета је дата на основу пројекција које су за претходни трогодишњи период приказане у Програму заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године. Укупан износ неопходних трошкова за унапређење заштите природе и биодиверзитета и њихово одрживо коришћење у периоду од 2024. до 2033. године износи 406 милиона ЕУР. Укупни процењени оквирни трошкови потребни у области биодиверзитета обухватају праћење и смањење притисака на биодиверзитет и развијање ефикасног система управљања врстама, типовима станишта,</p>	<p>Образложење</p> <p>Програм заштите природе је истекао 2023. године. Мере и активности у Програму заштите природе за период од 2021. до 2023. се разликују од мера и активности предвиђених Акционим планом Стратегије.</p>	

			<p>заштићеним подручјима и еколошком мрежом укључујући и НАТУРА 2000, као и трошкове за финансирање заштићених подручја. Од наведеног износа 396 милиона ЕУР се односи на инвестиционе трошкове, а 10 милиона ЕУР на административне трошкове (плате и обуке запослених) и остале трошкове (израда планских докумената, планова управљања и др.).</p> <p>Предлог</p> <p>Потребно је поново урадити процену трошкова, у складу са Акционим планом (предвиђеним активностима, показатељима и слично), дати јасан приказ и објаснити методологију процене трошкова.</p>		
14.	Богдан Лачњевац		<p>7.2. Трошкови и финансирање Стратегије до 2033. године и анализа финансијских ефеката</p> <p>7.2.1. Пројекције трошкова за спровођење Стратегије</p> <p>Потребно је поново урадити процену трошкова, у складу са Акционим планом (предвиђеним активностима, показатељима и слично), дати јасан приказ и објаснити методологију процене трошкова: Процена укупних трошкова у области биодиверзитета је дата на основу</p>	<p>Програм заштите природе је истекао 2023. године.</p> <p>Мере и активности у Програму заштите природе за период од 2021. до 2023. се разликују од мера и активности предвиђених Акционим планом Стратегије.</p>	

			<p>пројекција које су за претходни трогодишњи период приказане у Програму заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године.</p> <p>Укупан износ неопходних трошкова за унапређење заштите природе и биодиверзитета и њихово одрживо коришћење у периоду од 2024. до 2033. године износи 406 милиона ЕУР. Укупни процењени оквирни трошкови потребни у области биодиверзитета обухватају праћење и смањење притисака на биодиверзитет и развијање ефикасног система управљања врстама, типовима станишта, заштићеним подручјима и еколошком мрежом укључујући и НАТУРА 2000, као и трошкове за финансирање заштићених подручја. Од наведеног износа 396 милиона ЕУР се односи на инвестиционе трошкове, а 10 милиона ЕУР на административне трошкове (плате и обуке запослених) и остале трошкове (израда планских докумената, планова управљања и др.).</p>		
--	--	--	--	--	--